



ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๒

นางน้อม กรณิศร์สารวง

พิมพ์แจกในงานประชุมเพลิงศพ

นางตะม่อม เศรษฐีบุตร

ณวัดจักรวรรดิราชาวาส

ณท ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์เด็คเก็ต

คำนำ



นางน้อม ทัศนีย์สารวจ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือสำหรับ
แจกในงานประชุมเพลิงศพนางตะม่อม เศรษฐบุตร ฆูมารดา ขอให้
กรมศิลปากรเป็นธุระจัดหาต้นฉบับ

กรมศิลปากรจึงแนะนำให้ พิมพ์ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๒ ซึ่งมี
สาระสำคัญในทางโบราณคดีอยู่หลายข้อ

ประชุมพงศาวดารเป็นหนังสือชุด รวบรวมเรื่องพงศาวดาร และ
ตำนาน ทพิมพ์แล้วแต่ที่ยังไม่ได้พิมพ์ บางเรื่องถ้ามีขนาดใหญ่ ก็
พิมพ์ไว้เฉพาะเรื่อง ถ้าเป็นเรื่องแต่ไม่ยาว ก็รวบรวมหลายเรื่อง
พิมพ์เป็นเล่มเดียว ทั้งนี้เพื่อผู้ศึกษาจะได้มีโอกาสพบเห็น ทำการ
สอบค้นค้นคว้าได้สะดวกต่อไป เพราะฉะนั้น หนังสือชุดประชุม
พงศาวดาร จึงไม่มีกำหนดว่าภาค หรือ เรียบเรียง เรื่อง เป็นลำดับ
อย่างไร แต่จะหาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพงศาวดารได้พอรวบรวม ถ้ามี
ผู้รู้ทราบดีว่าจะสร้าง ก็พิมพ์เป็นภาคหนึ่ง ๆ เป็นลำดับไป จนบัดนี้
หนังสือประชุมพงศาวดารจึงเป็นภาคที่ ๒๒ คือฉบับที่พิมพ์นี้

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๒ มีอยู่ ๕ เรื่อง คือ

(๓) จดหมายเหตุรายวันทัพสัมมัยกรุงธนบุรี คราวปราบเมือง
พุกไธมาศและเขมร ได้ฉบับมาแต่หอหลวง เป็นสมุดไทยดำเล่ม

ดินสอขาว ถายมือเก่า ได้ถ่ายรูปต้นฉบับให้ดูเป็นตัวอย่างหน้าหนังสือ
เรื่องนบนคัมภีร์ในการดัดแปลงประวัติศาสตร์สมัยกรุงธนบุรี ฉะเพาะ
ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๑๕ เป็นต้น ได้ดีมาก เชื่อว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
คงพอใจ

(๒) จุดยุทธการวงศ์ เรื่องนบทงฉบับภาษามคธ และ ฉบับ
ความเรียงภาษาไทย ได้ฉบับมาไม่พร้อมกัน ฉบับภาษามคธนั้น
แปลออกพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๓ ว่าด้วยพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยา นับเป็นปริศนาที่ ๒ ไม่ตลอดเรื่อง สิ้นลงเพียงรัชกาล
สมเด็จพระอินทราชาธิราช

ส่วนจุดยุทธการวงศ์ที่พิมพ์ใหม่เล่มนี้ เป็นฉบับความเรียงภาษาไทย
กล่าวตั้งแต่ปริศนาที่ ๑ ว่าด้วยมูลประวัติในการล้มสมเด็จพระร่วง
เจ้ากรุงสุโขทัย ผู้ที่อัครภาพของไทยกลับคืนมาได้จากขอม แต่ก็ไม่
จบออกเหมือนกัน พอชนต้นปริศนาที่ ๒ ถึงตอนสมเด็จพระเจ้าอโศก
ครองกรุงศรีอยุธยาทั้งหมดฉบับ เป็นอันทราบได้แน่ในขณะนี้ เรื่อง
จุดยุทธการวงศ์นั้น เริ่มความตั้งแต่พงศาวดารกรุงสุโขทัย สืบต่อมา
จนถึงพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ส่วนตอนสุดท้ายจะยุติลงแค่ไหน ยัง
ทราบไม่ได้ บังเอิญมีหนังสือ เทศนาจุดยุทธการวงศ์ อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่ง
จะกล่าวเป็นเรื่องที่ (๔) ต่อไป สามารถให้นักศึกษาเข้าใจได้ว่า
จุดยุทธการวงศ์จบลงเพียงสุดสมัยกรุงศรีอยุธยา

(๓) เรื่องพระร่วงสุโขทัย เป็นเรื่องแซกอยู่ในคำให้การชาว

กรุงเก่า เห็นว่าเป็นตำนานใกล้เคียงกับ จุฑยัทธการวงศ์ตอนต้น เป็น
เรื่องดีในทางตำนาน อันพอจะอาศัยพิจารณาเหตุเก่าเงื่อน ในทางประ
วัติศาสตร์ ได้บ้างตามสมควร จึงรวมมาไว้เสียในชุดเดียวกัน

(๕) เทศนาจุฑยัทธการวงศ์ เรื่องนี้ ว่าด้วยพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยาโดยย่อ และยุติความลงเพียงกรุงเสียแก่พะม่าใน พ. ศ. ๒๓๓๐
แถวเก็บความสังเขปตอนสมัยกรุงธนบุรี อันกล่าวไว้ในคัมภีร์สังคต
การวงศ์ มาต่อลำดับเข้า เพื่อเชื่อมกับพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
ตอนต้น เข้าใจว่าคงจะเรียบเรียงในรัชกาลที่ ๓ ด้านพระรัตนโกสินทร์

การพิมพ์หนังสือเช่นนี้ นับว่าเป็นประโยชน์มาก ในทางบำรุงโบราณ
คดีและวรรณคดีของชาติ ซึ่งผู้ได้รับคงจะพอใจ

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในการกุศล ทนางน้อม กรณิศร์สารวจ
บำเพ็ญเพื่อความดีและความเจริญในสมัยปลายภพของนางดะม่อม เศรษฐ
บุตร ผู้มารดา และณะเพาะการพิมพ์ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๖ นี้ให้
แพร่หลาย อันสำเร็จโดยเนื่องในนามของผู้วายชนม์ จึงได้มอบว่า
นางดะม่อม เศรษฐบุตร แม้จะวายชนม์ไปแล้วก็ยังอำนาจให้มี
หนังสือเป็นอนุสรณ์สนับสนุนการศึกษาของชาติ สมควรให้เกิดขัตยนิ
แก่ผู้รับหนังสืออนตถกน

กรมศิลปากร

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๘๐.

สารบาญ

จดหมายรายวันที่พัศกราวปราบเมืองพุทไธมาศและ เขมรสมัยกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๔	หน้า	๓
เตรียมกองทัพเรือ	”	๓
เรือแม่ทัพนายกองเขียนรูปตราตามตำแหน่ง		
เรือพระที่นั่งเขียนหน้าเรือเป็นรูปครุฑ	”	๓
จำนวนเรือรบ, พดและอาวุธในกองต่าง ๆ	”	๒
อักษรสารของแม่ทัพหน้าถึงเจ้าเมืองพุทไธมาศ	”	๕
พระยาราชาศรัยเจ้าเมืองพุทไธมาศ หน่วง		
การรบ	”	๖
กองอาทมาตอาสาหักค่ายเข้าเมืองพุทไธมาศ	”	๗
เมืองพุทไธมาศแตก เจ้าเมืองลงเรือหนีไป	”	๗
ลงพระราชอาชญาผู้ละเมิด และปูนบำเหน็จผู้		
กระทำความชอบ	”	๑๐
จัดแจงการปกครองเมืองพุทไธมาศ	”	๑๐
โปรดให้พระยาพิพิธเป็นพระยาราชาศรัย		
วังเมืองปากน้ำพุทไธมาศ	”	๑๒
ทัพหลวงเสด็จพระราชดำเนินไปปราบเขมร	”	๑๒

ของพระราชโองการ	หน้า	๑๒
เจ้าเขมรหนีไปเมืองตูกหนาย แตนญวน	,,	๑๔
โปรดให้ยกกองรามราชาเป็นพระเจ้ากรุง กัมพูชาธิบดี	,,	๑๕
ทัพหลวงเด็ดจกดับไปเมืองพทไซมาศ	,,	๑๖
พระราชปวารภณดกษณะผู้จะเป็นกษัตริราช	,,	๑๗
พระราชดำตยาธิษฐานดำบานต่อหน้าพระสงฆ์ เมืองปาสักกลัวความภกต	,,	๑๘
พระราชกระแสทรงแนะนำในการรบทัพญวน	,,	๒๐
พระยายมราชเป็นต้นกราบทูตรายงานการยกทัพ บกไปเขมร	,,	๒๑
โปรดให้พระยายมราชและพระยาโกษา อยู่ช่วย ราชการกรุงกัมพูชา	,,	๒๒
โปรดให้พาทะเลหะ คงเบณฑพาทะเลหะ	,,	๒๓
พระยาประชาชีพนอชวอดวง	,,	๒๔
พระราชทานอาวชแด่ละเบียงช่วยกรุงกัมพูชา	,,	๒๕
ทัพหลวงเด็ดจกดับกรุงธนบุรี	,,	๒๖
พระราชทานญวนข้างในแก่เจ้าพระยาทงห้า	,,	๒๗
พระยาราชาศรี ญวน ขอกลัวความภกต	,,	๒๘
รายการกองทัพหน้าทไปปราบเขมร	,,	๒๙

รายนามเจ้านายและขุนนางบางท่านในกองทัพ	
หลวง ณเมืองพุทไธมาศ	หน้า ๓๘
จุลยุทธการวงศ์ ความเรียง (ตอนต้น)	,, ๔๑
คำนมัสการ	,, ๔๓
บริจเฉทท ๓	,, ๔๓
ท้าวความถึงครึ่งพุทธกาล	,, ๔๓
มุตเหตุที่พระบรมธาตุเป็นขนาดเล็ก	,, ๔๓
เรื่องพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราชกรุงสุโขทัย	,, ๔๔
พระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราชเสด็จออกไปประทับ รักษาสัตตภูเข่าหลวง	,, ๔๕
เรื่องนางนาคมาบำเรอพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราช	,, ๔๖
นางนาคล้ารอกต่อมโลหิตจากครรภ์	,, ๕๐
ต่อมโลหิตล้นมาพบพระร่วงราชกุมาร	,, ๕๓
มียายกับตาเดียงพระร่วงราชกุมารไว้	,, ๕๒
พระร่วงวาจาดีทมิ	,, ๕๔
พระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราชกรุงสุโขทัยทรงทราบ ว่า พระร่วงเป็นพระราชโอรส ก็โปรด ปราบ	,, ๕๕
พระร่วงทรงผนวช	,, ๕๖
เมืองละโว้ตั้งด้วยน้ำแก่งรุกกันพุชา	,, ๕๖

พระเจ้ากรุงกัมพูชาคิดกำจัดพระร่วง	หน้า	๕๗
ผู้ไปทำการกำจัดต้องกลายเป็นขอมดำดิน	,,	๕๘
พระร่วงตามผนวช และสร้างเมืองสุวรรณคโลก ที่เมืองสุขนาโดยเก่า	,,	๕๙
พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชสุวรรณคต พระร่วง ครองกรุงสุโขทัย แล้วโปรดให้เจ้าศรี- ธรรมราชาน้องยาเชอ ครองเมืองสุวรรณคโลก	,,	๕๙
พระร่วงเสด็จไปเมืองจีนหาช่างมากกระทำ ถวญขามเป็นต้น	,,	๖๓
พระเจ้ากรุงจีนถวายราชชิตาแก่พระร่วง	,,	๖๓
พระร่วงเสด็จกลับมากกรุงสุโขทัย	,,	๖๔
ประเทศรามัญชนกรุงสุโขทัย	,,	๖๖
พระร่วงโปรดเสด็จประพาสต่างประเทศ	,,	๖๘
พระร่วงสุวรรณคตที่แก่งหวดง	,,	๖๘
บริจเนทท ๒	,,	๖๙
เรื่องเมืองเขยงราย	,,	๖๙
มตเหตุสัมภพเจ้าเมืองสุตวงค์	,,	๗๐
เมืองสุตวงค์ไม่ยอมส่งบรรณาการแก่เมือง เขยงราย	,,	๗๑
พระเจ้าเขยงรายยกทัพไปปราบเมืองสุตวงค์ แต่ต้องถาถอยกลับเมือง	,,	๗๓

กองทัพเมืองลี้ตวงศัยกมาดอมเมืองเชียงราย	หน้า ๗๖
พระเจ้าเชียงรายอพยพหนีมาตั้งอยู่ที่คัศวะวันตัก เมืองกาแพงเพชร	,, ๗๗
พระเจ้าเชียงรายสร้างเมืองไตรตรึงส์ นาย แสนปมชาวเมืองแปบได้ราชาบิดาเจ้าเมือง ไตรตรึงส์	,, ๘๑
สร้างเมืองเทพมหานครให้เจ้าอุทอง	,, ๘๒
เจ้าอุทองอพยพมาสร้างกรุงศรีอยุธยา	,, ๘๒
เมืองประเทศราชชนกรุงศรีอยุธยา ๑๖ เมือง	,, ๘๓
เรื่องพระร่วงสุโขทัย	,, ๘๔
พระเจ้าสุริยราชาครองเมืองพิงตรปรากฏ	,, ๘๔
พระเจ้าจันทราชาครองราชย์สืบต่อจากพระเจ้า สุริยราชา แต่ครองกรุงสุโขทัย	,, ๘๕
พระเจ้าจันทราชาได้นางนาค	,, ๘๕
นางนาคตกฟองเท่าผลมะพร้าวหัว	,, ๘๕
ยายกับตาเก็บฟองไปรักษาไว้	,, ๘๕
ฟองนาคล้มภพเป็นกุมารมัวจาดีทช ึ่ง	
ได้นามว่า พระร่วง	,, ๘๖
พระร่วงได้ดำรงพระยศเป็นราชโอรสพระเจ้า จันทราชา	,, ๘๖

พระร่วงขอให้ตั้งด้วยน้ำแก่เมืองอินทปรีดิ์	หน้า ๘๘
ทัพเมืองอินทปรีดิ์ยกมาปราบกรุงสุโขทัย แต่ ต้องถอยยกกลับไป	,, ๘๘
พระร่วงได้ครองราชย์สืบสนองต่อจากพระเจ้า จันทราชา	,, ๙๐
สมเด็จพระร่วงเจ้าสร้างเมืองสวรรคโลกขึ้นใหม่	,, ๙๐
มะกะโทชาวเมืองเมาะตะมาทำการค้าขาย	,, ๙๓
มะกะโทถวายตัวทำราชการณกรุงสุโขทัย	,, ๙๓
มะกะโทเป็นขุนหัว	,, ๙๕
มะกะโทพาพระราชธิดาหนีไปเมืองมอญ	,, ๙๖
สมเด็จพระร่วงเจ้าทรงพระเมตตาอานวยพร เพื่อความสวัสดิ์แก่มะกะโท	,, ๙๗
มะกะโทตั้งเกิดยกต่อมของสุ่มชาวรามัญ	,, ๙๗
มะกะโทตั้งตัวเป็นกษัตริย์แห่งรามัญประเทศ	,, ๙๘
พระเจ้ามะกะโทส่งความภักดีต่อกรุงสุโขทัย	,, ๙๙
สมเด็จพระร่วงเจ้าทรงพระกรุณาให้ราชาภิเษก มะกะโทเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้า พาวอ	,, ๙๙
สมเด็จพระร่วงเจ้าสวรรคต	,, ๑๐๐
พระถือนุชาเสด็จขึ้นครองราชย์สืบสนอง ต่อมา	,, ๑๐๓

เทศนาจุลยุทธการวงศ์

หน้า ๓๐๒

เรื่องพระเจ้าเซียงรายแพ้วพระยาสะตอง คอง

อพยพมาสร้างนครไตรตรึงส์

,, ๓๐๒

ดมภาพพระเจ้าอู่ทอง

,, ๓๐๒

พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา

,, ๓๐๕

ลำดับวงศ์กษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีอยุธยา

,, ๓๐๕

ว่าด้วยสมัยกรุงธนบุรี

,, ๓๑๘

ว่าด้วยเริ่มต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

,, ๓๑๘

ตั้งเวชนียกภาพท้ายเทศนา

,, ๓๒๐

เจ้าพนักงานหอสมุด

Handwritten text in an ancient script, likely Khmer, covering the entire page. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines. The script is highly stylized and dense, with many characters that are difficult to decipher without specialized knowledge. The ink is dark, and the paper shows signs of age and wear.

จดหมายรายวันทพิมพ์สมัยกรุงธนบุรี

คราวปราบเมืองพุกไซมาศและเขมร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๔

จะได้ยกทัพไปกัมพูชาชบดครงน เป็นคน (๑๐๕๕๐)

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ วัน ๙ ค่ำ ปีเถาะตรีศก (จ.ศ. ๑๑๓๓

(๑)

พ.ศ. ๒๓๑๕) กองพระยามราชยกไปทางบก เป็นคน.....

วัน เดือน ๑๑ วัน ๑๕ ค่ำ ปีเถาะตรีศก เพลา ๕ ทุ่ม มี

จันทคราฐ จึงทรงพระราชศรัทธาปรายเงินพระราชทานชาตุดระของ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลยาจากฉนวนพกทงปวง ถึงเพลา ๒ ยามจึงคาย

วัน เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ปีเถาะตรีศก ทัพหลวงจะยกไป

เมืองกัมพูชาชบด โดยทางชลมารค ทรงพระทงเรือรบ เป็นคน
๑๐๘๖๖ โฉน

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะตรีศก เดี๋ยวออก

พระตำหนักแพ เจ้าพระยาแฉพระยาหลวงชนหมน บรรจุกนพร้อมมา
ถวายถ้ำทุกคน พระราชทานบัน, เขมขด, เต๋อ, หมวกดีดอกคำ,
ทนาย, บันหน้าเรือแฉบันรายแคะแฉมอทุกคน

(๒) เรือรบเขียนเป็นรูปตราตามตำแหน่ง ตรงข้างเรือเขียนเป็นลายรด
น้ำ เรือพระทงทรง เขียนหน้าเรือเป็นรูปครุฑ ข้างเป็นลายรดน้ำ

(๑) พระชาวมราช (คัง) คือสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
(๒) ระเบียบกองทัพอเรือสมัยกรุงธนบุรี

พนักท้ายเขยนหน้าทองพระอวดทอง หลังคาดีดักกะหลาด ตะกุดแจว
 เสากระโตงทาดเหล็กอง พลแจวได้หมวกได้เสื้อดีดอกคำ เรือรบเจ้า
 ราชันกุดเขยนตายรตหน้า หลังคาหุ้มผ้าแดง พลแจวได้เสื้อเขยว มี
 (๓)
 ชงแดโคม

กองพระยาพิชัยไอศวรรย์ เรือรบหลวง ๕๕ เรือรบปากน้ำ ๒๕
 เรือรบชะเลยศักดิ์ ๓ (รวม) ๗๓ (ถ้า) คน นาย ๓๕๐ ไฟว์
 ๓๕๕๖ (รวม) ๓๖๘๖ บินหน้าเรือ ๕๓ บินรายเคม ๓๓๒ (รวม)
 ๓๖๕ (บอก) บินคาบคีตา ๕๒๖ บินคาบชุต ๘๓ (รวม) ๕๓๘
 (รวมทั้งหมด) ๖๘๕ บอก

กองพระยาพพร เรือรบหลวง ๓๒ เรือรบชะเลยศักดิ์ ๕ ถ้าเกา
 ๓๕ (รวม) ๕๐ (ถ้า) คน นาย ๕๐ ไฟว์ ๓๕๓๓ (รวม)
 ๓๕๘๓ (คน) บินหน้าเรือ ๓๖ บินรายเคม ๓๒ บินคาบคีตา ๓๖
 (รวม) ๖๕ (บอก)

กองพระศรีราชเดโช เรือรบ ๒๗ ถ้า คน นาย ๒๕ ไฟว์ ๘๕๘
 (รวม) ๘๗๕ (คน) บินหน้าเรือ ๒๗ บินรายเคม ๕๕ (รวม)
 ๘๓ บินคาบคีตา ๓๒๕ บินคาบชุต ๘๘ (รวม) ๕๖๒ (บอก)

กองพระท่ายหน้า เรือรบ ๕๓ ถ้า คน นาย ๘๕ ไฟว์ ๓๐๓๗
 (รวม) ๓๓๐๓ (คน) บินหน้าเรือ ๕๓ บินรายเคม ๘๖ (รวม)
 ๓๒๘ (บอก) บินคาบคีตา ๓๗ บินคาบชุต ๓๘๐ (รวมกับบิ
 คาบคีตาเป็นจำนวน) ๒๓๗ (รวมทั้งหมด) ๓๕๖ (บอก)

(๑) ต้นฉบับเป็น ทง ทุกแห่ง

กองเจ้าพระยาจักรี เรือรบ ๘ เรือกลตบ ๕ เรือปากปลา ๓
 (รวม) ๑๓ ถ้า คน นาย ๒๓ ไฟร์ ๖๖๘ (รวม) ๖๘๘ (คน)
 บันทนาเรือ ๘ บันรายแคม ๑๖ บันคาบศิธา ๑๕๕ (รวม) ๑๗๘
 (บอก)

กองพระยาโกษา นอกราชการ เรือรบ ๓๐ เรือดำเกา ๒๕
 (รวม) ๓๕ (ถ้า) คน นาย ๗๒ ไฟร์ ๓๖๓๓ (รวม) ๓๗๐๕
 (คน) บันทนาเรือ ๓๐ บันรายแคม ๒๐ (รวม) ๓๐ (บอก)
 บันคาบศิธา ๓๖๑ บันคาบชุก ๑๕๒ (รวม) ๕๐๓ (บอก) (รวม
 ทั้งหมด) ๕๓๓ (บอก)

กองพระยาทิพโกษา เรือรบหลวง ๗ ถ้า เรือรบชะเตยศักดิ์ ๖
 ถ้า (รวม) ๑๓ (ถ้า) คน นาย ๒๒ ไฟร์ ๕๓๓ (รวม) ๕๕๓
 (คน) บันทนาเรือ ๑๗ บันรายแคม ๒๖ (รวม) ๓๗ (บอก)
 บันคาบศิธา ๑๒๓ บันคาบชุก ๑๗ (รวม) ๑๓๖ (รวมทั้งหมด)
 ๑๗๕ บอก

กองหลวง เรือรบ ๘๕ คน นาย ๑๗๘ ไฟร์หลวง ๓๓๐๒ ไฟร์
 ล้อม ๘๖๒ (รวม) ๒๒๕๒ (คน) บันทนาเรือ ๘๕ บันรายแคม
 ๑๖๘ (รวม) ๒๕๒ (บอก) บันคาบศิธา ๗๒๕ บันคาบชุก ๕๐
 (รวม) ๗๖๕ (รวมทั้งหมด) ๓๐๓๖ บอก

นายท้ายนายใบ ๒๐ คน ไปดำเกา นาย ๓๐ ไฟร์ ๒๘๘ (รวม)
 ๓๒๘ (คน) ดำเกา ๕๘ เรือหลวง เรือรบปากน้ำ เรือชะเตยศักดิ์

(๑) เจ้าพระยาจักรี (หมด)

๓๓๓ (รวม) ๓๘๐ (ถ้า) คน นาย ๕๓๕ ไฟร์ ๗๖๗๕ (รวม)
 ๘๐๘๘ (คน) บันหน้าเรือ ๓๗๐ บันรายแถม ๓๕๖ (รวม)
 ๕๓๖ (บอก) บันคาบศิลา ๒๘๓๘ บันคาบชุด ๕๒๖ (รวม)
 ๓๓๕๕ (รวมทั้งสิ้น) ๓๘๖๓ (บอก)

ถ้าเผา ๕๕ เรือรบ ๕๓๓ ถ้า คน นาย ไฟร์ ๓๐๕๘๐ คน บัน
 ใหญ่ บันน้อย ๒๕๒๓ บอก

หักตาย นาย ๓๓ ไฟร์ ๓๐๐ (รวม) ๓๓๓

กองพระญาณประสิทธิ์ (คือ) พระญาณประสิทธิ์ นายจันทร์
 นายมา นายรักทะเลดวงพัน นายอ้าย นายตั้ง (รวม) ๖

หมวดขุนเอกประเสริฐ (คือ) ขุนเอกประเสริฐ ๑ นายเทียน ๓
 นายโค ๓ นายเกิด ๓ นายอยู่ ๓ นายปาว ๓ นายเกริม ๓
 นายอิน ๓ นายพร ๓ (รวม) ๘

หมวดขุนชัยณรงค์ นายเมือง นายจันทร์..... นายมี นาย
 ทองดี นายชู นายกัน นายดี นายจ้วน นายตั้ง (รวม) ๑๐

หมวดพระดาร์สุธรรม (คือ) พระดาร์สุธรรม นายเพชร นาย
 ชม นายเดอ นายเรือง นายทองคำ นายนาม นายทองขาว นาย
 ทองอินทร์ หลวงชน (รวม) นาย ๒ ไฟร์ ๘ (รวม) ๑๐

หมวดอาจารย์จันทร์ (คือ) อาจารย์จันทร์ นายบุญรอด นายذن
 นายปาน นายโพ นายเกิด นายบุญรอด นายทองคำ นายปั้น นายอิม
 นายสุก นายตั้ง นายต่อน นายตา นายอาจ นายสุก นายเงิน นาย
 เดอ นายเด่น นายวิชิต นายสุก นายโพ นายจันทร์ นายดวง
 (รวม) นาย ๒ ไฟร์ ๒๓ (รวม) ๒๕ คน

หมวดนายโพ (คือ) นายโพ นายดำ นายรอด นายกาน
นายทอง นายดำแก่ นายจันทร์ นายอินทร์ นายใจ นายอน ชุนราม
นายหมวด นายฉน (รวม) นาย ๒ โพธิ์ ๑๓ (รวม) ๑๓ คน

กองหลวงเพชรสงคราม นายทอง นายดำ นายดำ นาย
ศรี นายแมน นายเกิด นายเขียว นายฉน (รวม) นาย ๑ โพธิ์
๘ (รวม) ๑๐

กองพระสุธรรมจารย์ (คือ) พระสุธรรมจารย์ ๓ ชุนศรี ๓
นายฉน นายเพชร นายฉน นายตอม นายศรี นายเกิดยิ่ง นายศรี
นายเตียง นายจ้ง นายจ้ง นายรอด นายด้ต นายมาก นายเทศ
นายเล่ม นายชุน นายจันทร์ นายมา นายดำ นายเรือง นายด้ก
นายทอง นายด้ตน้อย นายนาค นายอินทร์ (รวม) ๒๘ คน

(คำนับบขาค)

(๑) ๘๕
แต่มาบัดนี้จะตั้งเจ้าองค์รามขึ้นไปราชาภิเศกณกรุงกัมพูชาธิบดี

(๒) ๘๖
ตัวเจ้าเสด็จข เจ้าจุย แต่ข้าหลวงชาวกรุงฯ ซึ่งไปอยู่เมืองโตจะเอา
ให้ฉน ถ้าแต่พระยาราชาศรัยรู้เห็นว่าจะต้านทานสู้รบได้ ให้แต่ง
มือนค้ายค้ายคูไว้จงสรรพ ถ้าเห็นจะสู้มิได้ ยังทรงพระกรุณาโปรด
พระยาราชาศรัยอยู่ ให้ออกมาถวายบังคม เราจะช่วย ถึงว่าแก่

(๑) อักษรสารของพระยาพิชัยไอศวรรย์แม่ทัพหน้า ถึงพระยาราชาศรัยเจ้าเมือง
พทไธமாக

(๒) เรื่องของเจ้าเสด็จขมีปรากฏในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓๘, เจ้าจุยเป็นโอรส
สมเด็จพระเจ้าฟ้าเอกชัย

แล้วจะนามิได้ ก็ให้แต่งหีบเย็บตรอกออกมาโดยฉบับพดด้ง ถ้าข้าจะทรง
พระวิโรธให้ฆ่าเสียให้ สิ้น

ครั้นณวณมชอลอหนังสือเข้าไปถึงแล้ว พระยาราชาศรัษฐให้
หนังสือตอบออกมา เป็นใจความว่า ซึ่งให้หนังสือมาเถิง ฯ ข้า ฯ ขอบ
ใจนักหนา จะหามาปรึกษาให้พร้อมกันก่อน ถ้าปรึกษาประนอม
พร้อมกันแล้ว จึงจะบอกมาให้แจ้งต่อเมื่อภายหลัง

จึงมีหนังสือตอบเข้าไปอีกครั้งหนึ่งเถ่า เป็นใจความว่า ถ้าพระยา
ราชาศรัษฐจะปรึกษา ก็ให้เร่งปรึกษาแต่ในเพลาค่ำวันนั้น ถ้าช้าอยู่
ที่พหุดวงมาเถิงจะเกิดยุทธนาการมากไป พระยาราชาศรัษฐก็ยังมีได้
บอกหนังสือออกให้แจ้งห้ามมิได้ ในวันนั้นสั่งให้พระยาอภัยรณฤทธิ์ไป
ตงกายสะกตอยู่ณเชิงเขาฝ่ายทิศตะวันออก พระยาพิชัยไศศวรรย์ แด
เรอรบอาษาหกเหล่า กองหนานนให้ตากนรบอยู่ท้ายกอะหนาเมืองฝ่าย
ตะวันออก

วันเสาร์ เดือน ๑๒ วัน ๑๐ ค่ำ ปีเถาะตรีศก (พ. ศ. ๒๓๓๕)
เพลาเช้าโมงเศษ ทรงพระอุตดำหะเสด็จ ฯ ไปด้วยพระบาท ยืนอยู่
ฟากตะวันออกตรงบ่อหน้าเมือง สั่งเจ้าพระยาจักรี พระยาทิพโกษา
ศรีษพระหัตถ์ ไปให้ทาค่ายหน้า ๒ ฟาก ใต้หว่างกลางกว้างประมาณ
๑๐ เส้น จะใด ให้เรอรบซึ่งบนหน้าเรอกนตงซึ่งหนึ่ง คอยรบจับเอา
ชายเหล่ารายซึ่งจะหนีออกไปนั้น ในทันใดนั้น เจ้าพระยาจักรี พระยา
ทิพโกษา พดด้วงอายุมา ณวณ ซึ่งหนีออกมาด้ความภกตเข้ามาเบนขา

(๑) ต้นฉบับเขียน เถาะ เป็น กอะ จึงคงไว้ให้ดูเป็นตัวอย่าง

ใต้ระออง ๆ มีคำอำมาตย์มากราบทูลพระกรุณาว่า จินบุนเส็งหนีไป
 แล้ว ราชาศูนย์รู้กตอานจะหนีไป ครั้นจะเชอถอยคำอำมาตย์มา ญวน
 หนีงมิได้ จึงทรงพระกรุณาให้จำไว้ จึงสั่งว่าถ้าอำมาตย์มาจะเข้า
 ไปรับครวณให้ถึงพระราชอาชญา แล้วมัตมือไฟให้ถึงเข้าไป ถ้า
 พากรวมาได้ เห็นว่ามั่นคงความภักดีจริง ตัดมันให้ทาราชการ ถ้า
 สัมฤทธิราชการแล้ว เถิงจะเป็นใหญ่อยู่ในเมืองพุทไซมาคักก็จะให้

อนึ่ง มรับสั่งให้หมนฤทธิอาคเนไปตุดคนตมแต่เรือรบญวนซึ่งอยู่
 หน้าเมืองนน จะระด้าระด้าอยู่เป็นประการใด แต่หมนฤทธิอาคเน
 มิได้ ไปโดยพระราชดำริ ไปเผาเรือนโกตค้ายฮายเหล้าร้าย แล้วยิง
 บนหน้าเรือเข้าไปให้ผิดด้วยรับสั่ง สัมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงวิโรช
 จึงตรัสปรึกษาหน้าตาหมนฤทธิอาคเนว่า ฮายชานอกเจ้า ถ้าฮายเหล้า
 ร้ายมั่นคงค้ายสูงจะให้หักค้ายเข้าไป ถ้าเข้าไปมิได้ จะบันศิระชะเดี่ย

อนึ่งเพลาบ่าย ๓ โมงเศษ เสด็จอยู่ณพระตำหนักตก ให้หาทหาร
 แดกรมอาจารย์ ชนมาเผา จึงตรัสถามว่า ใครอาจดำมารถจะหักค้าย
 เข้าไปได้ ในเพลาคนวณน ถ้าเห็นจะโต ก็ให้ว่าโต ถ้ามิได้ ก็ว่ามิได้
 ถ้าเห็นจะโต เข้าไปหักค้ายมิได้ กลับคนออก จะตดศิระชะเดี่ย ถ้า
 เข้าไปได้สัมฤทธิราชการจะปันบำเหน็จให้ถึงขนาด เมื่อตรัสปรึกษา
 นนคอหน้าชาหลวงผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าอยู่พร้อมกัน ทหารกองใน นาย

๑๑ ไฟร์ ๓๐๐ เป็น ๓๓๓ คน รับอาษาหักค้าย พระญาณประสิทธิ์ ๓
 ไฟร์ ๕ เป็น ๖ คน ชุนเอกประเสริฐ ๑ ไฟร์ ๘ เป็น ๘ คน หมวด
 ชุนณรงค์ ไฟร์ ๑๐ คน พระด้ารุดุธรรมแหหลวงชน ทังนายไฟร์ ๑๐

คน อาจารย์จันทร์แสงนวกชิตทงนายไพร่ ๒๕ คน นายโพแสงนรามทง
 นายไพร่ ๓๓ คน หดวงเพชรสงคราม ๑ ไพร่ ๕ คน พระด้ชรรมา ๑
 ไพร่ ๒๗ คน แลผู้มชอ ๑๑๑ คน รับอาสาเข้าปล้นค่ายให้ได้ใน
 เพลากลางคืน ถ้าแลหกเขามไดยอมถววยชวต จงทรงพระกรุณา
 ให้เกณฑ์กองทัพฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน ทพบกทัพเรือ ให้ได้ ๒๕๐๐
 พระราชทานสุรา แลวตั้งให้ยกเข้าไปตีมทบกองอาทมาท ให้เข้าปล้น
 ค่ายในเพลา ๒ ยาม

อนึ่งให้หาพระมหาเทพเข้ามาเฝ้า จงตรัสถามว่า จะให้ถอดบ ๒ มือ
 ถวายน้าเข้าหน้าค่าย ฟันเข้าไปจะได้หรือมิได้ จงรับสั่งว่าตีตีบุญญา
 น้อย ถ้าทรงพระกรุณาเห็นว่าจะเข้าไปได้อยู่แล้ว ถววยบังคมตาเข้าไป
 ตามรับสั่ง ถ้าแลเข้าไปแลวมไต่กตบออกมา ก็หาชีวิตมิได้ ถ้าเข้า
 ไปแลวมชยชนะ ก็จะได้กตบออกมาทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ
 สืบไป จงตรัสปรึกษาเสวีเห็นว่าน้ำใจองอาจมั่นคงนัก จงทรงพระ
 กรุณาพระราชทานพระแสงคันทองคันทนง แลวตั้งให้ยู่รักษาพระองค์

อนึ่งเพลา ๒ ยามเศษ พวกอาทมาท ๑๑๑ คน แลเข้าทูลตะออง
 ฝ่ายทหารพลเรือน ๒๕๐๐ เข้าหักค่าย ตามทรงพระกรุณาพระราชทาน
 ฤกษ์ให้ ครั้นหักค่ายเข้าไปได้แล้ว จุดไฟเผาบ้านเรือนเบนนอนมาก
 แตรบกันอยู่ในเมืองนนชานาน ทหารซึ่งยู่รักษาค่ายประชนน จะเข้า
 ช่วยกมได้ ด้วยคนรักษาทนหยงรบกัน... โยชาทหารกยงโรยตง

(๑) ต้นฉบับเขียนเป็นจมทบ

(๒) ตรงนี้หมายเอากองอาจารย์นั่นเอง

เดชระด้วยอานุภาพพระบารมี ให้ตถจิตต์ โยชาทหารทั้งปวง ทพบกัก
ตั้งค่ายว่าเด็ดจ ๗ มาบก ทพบเรือกตั้งค่ายว่าเด็ดจ ๗ มาทางชลมารค
โยชาทหารทั้งปวงกมหน้าใจของอาจแกถ้วหาญ ทพบเรือกทพบกนหนักติ
กระโจนหักค่ายเข้าไป

พอรุ่งชนวนอาทิตย์ เดือน ๑๒ ชน ๑๓ ค่ำ มีเถาะตรีศก เพลา
เช้ายังมีได้บาท หักค่ายเข้าไป ไพร่พลเมืองแตกกระจัดกระจายหนี
ไป พระยาราชาศรีศรีหนิงลงเรือไปได้ จึงทรงพระกรุณาหาเจ้าพระยา
จักรแม่ทัพเรือมาถามว่า ญวนลงเรือหนีไปได้ มียิงปืนด้วยอันใด จึง
กราบทูลว่า เรือรบจมในเวียงขวางหน้าอยู่ จึงมรับสั่ง โปรดเกล้า ๗
ตั้งบถามจมในเวียง รับสั่งมาเจ้าพระยาจักร จึงให้ลงพระราชอาชญา
คนละ ๓๐ จึงกราบทูลพระกรุณาขออาษาคกรุงกมพูชาชบตทุกเกล้า ๗
ถวายทำราชการแก้ตัว

วันจันทร์ เดือน ๑๒ ชน ๑๒ ค่ำ (๑) ครั้นถึงเพลาเช้าโมงเศษจึง

(๒)
เด็ดจพระค่านินเขามาอยู่วังราชาศรีศรี
วันจันทร์ เดือน ๑๒ ชน ๑๒ ค่ำ มีเถาะตรีศก เด็ดจออกขุนนาง
ชาตุดละออง ๗ ฝ่ายทหารพลเรือนเขาเผื่อพร้อมกัน จึงตรัสถามพระ
ญาณประสิทธิ์ พระสุธรรมอาจารย์ อาจารย์จันทร์ ว่าเมื่อกุมทหารเข้า
หักค่ายนั้น เขาข้างด้านไหน อาจารย์ทงล้ำมนนไห้การมคองกน จึงเด็ดจ
พระราชค่านินไปทอดพระเนตรดู ก็เห็นความผิดด้วยพระदारซึ่งทรงพระ

(๑) ราชการกองทัพหน้า แยกไว้เป็นส่วนหนึ่ง อยู่ตอนท้ายเรื่อง ดูหน้า.....

(๒) ต้นฉบับเป็นเช่นนี้

กรุณาโปรดดั้น นหากว่าข้าศึกหนีไป ถ้าต่อสู้จะเดี่ยราชการ จึงให้
 ดงพระราชอาชญา นาย ๓ คน คนละ ๕๐ ที่ ไพรี ๒๐ คน ๆ ละ ๒๐ ที่
 ซึ่งมีความชอบหักค้ายเข้าได้นั้น ให้พระราชทานเงินคนละ ๒๐ ชั่ง พระ
 หดวง ๒ คน ๆ ละ ๓๐ ชั่ง เป็นเงิน ๒๐ ชั่ง ไพรี ๕๕ คน ๆ ละ ๓
 ชั่ง เป็นเงิน ๒๗๕ ชั่ง หมนชน ๓๓ คน ๆ ละ ๕ ชั่ง เป็นเงิน ๑๖๕ ชั่ง
 ทนายเตอก ๕ คน คนละ ๓ ชั่ง เป็นเงิน ๑๕ ชั่ง เขากันเป็นเงิน ๓๒๕ ชั่ง

อนึ่งจมนศร์เสารักษ์ หดวงมหามนตรี ได้บุตรพระยาราชาศรัยรัฐ
 ๒ คน นำมาทูลเกล้า ฯ ถวาย

วันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีเถาะตรีศก หดวงอินเทพ
 เชาพระธาตุ ๕ พระองค์ ได้ก่ดองธมราชาวัดชนหนึ่ง ก่ดองทองชน
 ดอง ก่ดองเงินชนสาม ทรงพระกรุณาสั่งให้พระอาดักษณ์แล้ว พระ
 ราชทานเงินให้แก่ผู้ใดเป็นอันมาก

อนึ่งมรสลง โปรดเกล้า ฯ สั่งว่า บันดาข้าทูลละออง ฯ ฝ่ายทหาร
 พลเรือน บันดาซึ่งได้ญวนผู้หญิงไว้ ให้เอามาทูลเกล้า ฯ ถวายให้ดั้น
 ถ้าเป็นลูกหลานวงศ์วานพระยาราชาศรัยรัฐ จะเอาไว้เป็นหดวง นอก
 นั้นจะพระราชทานให้แก่ผู้ใด

อนึ่งเจ้าจยบุตรเจ้าพาทภัย มาอยู่ด้วยราชาศรัยรัฐ ดงเรือหนีไป
 ไตศรมา ให้ดงพระราชอาชญาเขยหยกหนึ่งแล้วให้จำไว้ อนึ่งเพลา
 เข้า ๕ โมงเศษ เกิดเพลิงไหม้หน้าวัง ไหม้ตลกกวานเรือนร้านริม
 พระราชวังเป็นอันมาก เดี๋ยว ๆ ไปให้โยธาทหารดับเสียได้ สั่งให้
 เอาควนายหมูนายกองเงินมาดงพระราชอาชญาเขยมน แล้วจำตรวนชน

หนึ่งผิดไว้ให้สืบเอาต้นไฟให้โต จึงพินโทษ พิจารณาไปได้จึงค้น
ไฟ ๓ คน ถ้ามเป็นสัตว์เด่วตตคัษะเสย แล้วทรงพระกรุณาให้นาย
ทพนายกองจันทน์จากโทษ

(๒)
อนึ่งเมื่อเพลาเพลิงสงบลง ไทยบ่าวพระยาพพรคนหนึ่ง นำบุตร
พระยาราชาศรัษฐผู้หนึ่งมา ทูลเกล้าฯ ถวาย สังกถามว่า เป็นไฉนจึง
เอาไว้เป็นเมีย จึงให้การฉานมชอมไตรูจกหน้าพาหนไฟมา ซึ่งไว้
โต จึงตรัสถามว่า จะนำเงินซึ่งพามาจะได้อห้อมมิได้ ให้การมิได้ จึง
ให้ตงพระราชอาชญาโทษ ๓๐๐ แล้วให้ผูกคอพระยาพพรผู้นาย ให้หน้า
ตวจนซึ่งพามาหนักมิได้ จึงตั้งให้ตงพระราชอาชญาจำไว้ บันตนาย
ทพนายกองจันทน์ทวงกมิได้อห้อมมิได้

ครนรุ่งชนวนองการ เดือน ๑๒ ชน ๑๓ ค่ำ ให้ตงพระราชอาชญา
เขียนถามยกหนึ่ง กยงมิได้อห้อมมิได้ จึงตั้งให้พระยาจันทบูร เป็น
ตระดการถามให้ได้อห้อมมิได้ ถ้ามิได้อห้อมมิได้จะตตคัษะเสย พระยาจันทบูร
ไปสืบโตจันทน์ซึ่งพาไปไว้นนมาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นสัตว์เด่วให้ตตคัษะ
เสย แต่ไทยบ่าวพระยาพพรนนทรงพระกรุณาให้ออกจากโทษ จึง
ตรัสประภาษว่า ถ้าจะมีเอาโทษบคน จะเป็นเยยงอย่างไร จะทำ
สงครามสืบไปเบื้องหน้า ไต่บ้านเมืองแล้ว ลูกเจ้านายก็จะเอาไว้เป็น
อาณาประโยชน์แกตัวเอง

(๑) ดูประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๓๖ หน้า ๒๒ และประกาศพระราชบัญญัติรัชกาล
ที่ ๔ เล่ม ๑ หน้า ๒๑๔ ว่าด้วยโทษผู้วางเพลิง

(๒) ต้นฉบับเขียนเป็น สมน

อนึ่งตรัสสั่งว่า สัมฤทธิ์ราชการแล้ว ให้มีกฎหมายประกาศแก่นายทัพนายกองไทยจีนทั้งปวง ซึ่งเงินแสนวนไพร่พลเมืองจะเดินไปมาค้าขายตามถนนหนทาง อย่าให้จับกุมขโมยตขมาพนบนอนชาติ ให้ตั้งเกตุยกด้อมท่ามาหากินตามภูมิถาเนาแต่ก่อน ถ้าผู้ใดมีพง บังอาจละเมิดพระราชกำหนด จะลงพระราชอาชญาผู้นองด้นชวด

วันพุธ เดือน ๓๒ ขึ้น ๓๕ ค่ำ ปีเถาะตรีศกปราบอริราชศัตรู สัมฤทธิ์ราชการแล้ว ทรงพระกรุณาจัดแจงบ้านเมืองตั้งเกล้า จึงพระราชทานขอพระยาพิชฌุวาราชการทโกษา เป็นพระยาราชาศรัษฐีรั้งเมืองปากน้ำพุทไธมาศ เสด็จแล้ว เพศายาฆองศา ๕ บาทเป็นมหาพิชัยฤกษ์ เสด็จยกพลพยุหบาตทัพหลวง นายไพร่ ๕๐๐๐ เคษ เรือรบ ๖๐ สรรพด้วยบันหนาเรือ บันรายแคะ บันคาบคีตา ๒๐๐๐ แดเครื่องสังคราอุทงปวง ยกจากพุทไธมาศโดยทางชลมารคไปตั้งกรุงกัมพูชาธิบดี

ครั้นถึงวันพฤหัสบดี เดือน ๓๒ ขึ้น ๓๕ ค่ำ ประทับแรมพลอยู่บ้านปลิงกเวณหนึ่ง

ครั้นรุ่งวันศุกร์ เดือน ๓๒ แรม ๓ ค่ำ เสด็จฯ ไปถึงบ้านนักขารมน้ำ เพศายาฆ ๓ โมงเคษ ประทับเรือพระที่นั่งหน้าบ้านเขมรผู้ใหญ่นายบ้านตงมาเฝ้า จึงตรัสถามถึงเตาเหยย ว่ายกหน้มาทางนหรือประการใด กราบทูลพระกรุณาว่า เตาเหยยยกไปจากนได้ ๕ วัน เห็นว่าทัพหน้าจะตามทัน เพศายานนไดยนเสียงบันมาถงน จึงทรงพระกรุณาพระราชทานธงพระราชโองการให้... ..แล้ว เสด็จฯ ไปประทับแรมอยู่ณบ้านแหลมเวณหนึ่ง

ครนรุ่งชนนวันเสาร์ เดือน ๑๕ แรม ๒ ค่ำ เด็ดจ ๆ ไป จิน
นำทางให้ผิด ทรงพระวิโรธ ให้ต่างจินผู้นำทางนั้นเสีย เด็ดจประทับ
แรมอยู่กลางทุ่งเวณหนึ่ง

ครนรุ่งชนนวันอาทิตย์ เดือน ๑๕ แรม ๓ ค่ำ เพดาเช้า ๓ โมง
เศษ หยุดประทับปากน้ำโพรงกระดังง์ จัดแจงโยธาทหาร พระ
ราชทานอบายแล้วให้เร่งยกไป

อนึ่งสั่งให้หมนตรีภรตารวจใน ให้คุมเขมรเชลยคนหนึ่ง ให้นำ
ทางแยกชนไปทางหนึ่ง ไปเร่งกองทัพเจ้าพระยาจักรี ครนถึงเพดาเย็น
เขมรโตคนาหนี หมนตรีภรตาทวงเขมรนั้นตาย ครนจะไป ชัดสนด้วย
หนทาง จึงกลับคนมาหาทัพหลวง

อนึ่งทรงพระกรุณาให้จิน.....๒ คน ถือนั่งถือ โภษาธิบดีไปถึง
ผู้กรรมการเมืองป่าดึก เป็นใจความว่า เมืองพุทไธมาศได้แต่
กองทัพชงยกทหาร.....บอกหนังสือมาว่าจะได้เมืองกัมพูชาอยู่แล้ว จึง
เด็ดจ ๆ มาทางทองจินจง หากนายทัพนายกอง... มีให้ ไปตีป่าดึกหา
มีได้ ด้วยเมืองป่าดึกเคยถวายเครื่องบรรณาการทุกเกล้า ๆ ถวาย.....
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ จะเลี้ยงสืบไป. อนึ่งเจ้าเมืองพุทไธมาศ
หนีมาทางนี้ ให้จับตัวมาถวายด้วย จะมีความชอบ แด่เงิน ๒ คน ไป
ในเพดากดางคืน พบเรือญวนใหญ่หน่อยประมาณ ๒๐ ลำ ญวนสะกิด
ไว้จะไปหนีได้ จึงกลับคนมาหาทัพหลวง

ด้วยนายจ่าเนตรรับสั่งไล่เกล้า ๆ หม่อม สั่งว่ามีพระราชกำหนด
กฎหมายว่าไว้แต่ก่อนนั้น...

วันจันทร์ เดือน ๑๒ แรม ๕ ค่ำ เพลาเช้าได้แจ้ง ๆ ไปพบบ้านจีน
 ริมหน้า หยุตประทับ จีนเข้ามาเฝ้า กราบทูลพระกรุณาว่า เจ้าเมือง
 กัมพูชาหนีไปแล้ว จึงทรงพระกรุณาพระราชทานธงดำคัญให้แล้ว
 ได้แจ้ง ๆ ไป

วันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๖ ค่ำ เพลา ๕ โมงเศษ หยุตประทับ
 อยู่ณกอะพนมเพ่ง เจ้าพระยาจักรีมาเฝ้ากราบทูลพระกรุณาว่า เจ้า
 เขมรหนีไปหลายวัน ไปอยู่บ้านบ่อพนม จึงดำรัสสั่ง เจ้าพระยา
 จักรี พระศรีราชาเดโช พระท้ายน้ำ ให้ยกไปตาม อยู่ประทับแรม
 เวหนหนึ่ง

ครั้นรุ่งขึ้นวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมง
 เศษ ยกทัพหลวงตามไป เพลาประมาณยามเศษ หนึ่งต่อเจ้าพระยา
 จักรีบอกมากราบทูลพระกรุณา ใจความว่า ญวนถูกหนายรับเอาเจ้า
 เขมรไปจากกอะพนมแล้ว จึงหยุตประทับแรมอยู่หน้าบ้านค้ำหนัก
 เวหนหนึ่ง

ครั้นรุ่งขึ้นวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๘ ค่ำ เพลาเช้าโมงเศษ
 ได้ตจกตบคนมา ถึงปากคลองมกกระด้า พบเรือครอบครัว จึงหยุต
 ประทับณปากตงว จมندرเพชฌัญญิกัดมากกราบทูลพระกรุณาว่า
 พระยาพระเขมรพาครอบครัวราษฎรชาวเมืองกัมพูชา หนีอยู่ในคดองพน
 เบนอพนมมาก จึงตรัสสั่งให้ทหารกองหน้าเขาคครัว ไต่เรือแลครวเป็น
 อนันมาก ประทับแรม

รุ่งขึ้นวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำ เพลาเช้า ตรัสสั่งให้

พระอาทิตย์ หดวงราชย์ หดวงจันทร์ คมเรือเครื่องบรรณาการ
แต่หญิง เขมร คนหนึ่ง ซึ่งเขมรมชอทุกเกล้าถวาย ฯ ขึ้นไปอยู่บน
กะโพนมเพง จึงส่งพระอาทิตย์ หดวงราชย์ หดวงจันทร์ ให้
แต่งคนลงไปเอาข้าว... เมืองปาดัก เมืองพุทไธมาศ ประทับแรมอยู่
ณปากคลองบ้านมกกระดา & เวณ ให้ทหารเข้าตัดครัวสัตว์แล้ว

รุ่งขึ้นวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาโมงเศษ เด็ดจ ฯ
จากบ้านมกกระดามาประทับกะโพนม ทรงพระกรุณาพระราชทานเรือ
แต่ชาวปลาอาหารให้แก่พระดังษ์ ไทย ซึ่งสมัครจะเข้าไปเมืองธนบุรี
แล้วเด็ดจ ฯ มาประทับอยู่บนปากน้ำถวายพระแพฟากตะวันตก หนึ่งต่อ

(๑) เจาพระยาจักรีบอกมากราบทูลพระกรุณาเป็นใจความว่า เขมรประมาณ
๓๐๐๐ เศษ คิงค่าย ๒ ฟากคลอง คลองนั้นผูกแพสะกัดไว้ ได้เขารับ
คิดพนักน้อย

รุ่งขึ้นวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๑๔ ค่ำ เพลาเช้าเด็ดจ ฯ
ออกโยธาทหารทงปวง ทรงพระกรุณาตำรวัดเห็นอเกล้า ฯ ตั้งว่า บันดา
จีนไทยทงปวงซึ่งได้เขมรเซดยไว้ ให้เอาขึ้นทุกเกล้า ฯ ถวาย จะ
พระราชทานให้เจ้าองค์รามราชา ซึ่งอยู่กับเมืองกัมพูชาธิบดี แต่

(๒) กองทัพพระยาอมราช พระยาโกษา ให้อยู่ช่วยราชการพระองค์
รามราชา กว่าจะส่งบดหนักก่อน อนึ่งเจ้าพระยาจักรีซึ่งไปตัดครัวณ
บ้านพนมนัน สัตว์ราชการแล้ว กลับคนมายังทัพหลวงซึ่งตั้งอยู่บน

(๑) เจ้าพระยาจักรี (หมด)

(๒) ก็อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถ
เลขาว่าดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยาจักรี

ปากน้ำถวายพระแพ เพลาเช้า ๒ โมงเศษ ได้ตั้ง ๗ ยกพลพยุหทัพ
จากปากน้ำถวายพระแพกลับคณียงเมืองพุทไธมาศ ได้ตั้ง ๗ มาประทับ
แรมอยู่ณกระปากน้ำทางจะไปกัมพูชา คอยโยธาทหารมาพร้อมแล้ว
จึงทรงวิจารณ์จัดแจงแล้ว

รุ่งขึ้นวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ เพลาเช้ายกจากกระดอง
ลงไปประทับอยู่ปากตะวันตก ณปากคลองแควจะไปกัมพูชาจะไปป่าด็ก
อนึ่ง.....นายทัพนายกองซึ่งทรงพระกรุณาให้ ไปตั้งอยู่ปากน้ำ แล้ว
จึงให้ ไปเกลี้ยกล่อมเมืองป่าด็ก มิได้ตั้งอยู่ตามรบตั้ง ถ่วงเข้าไปพบ
เรือฉนวนประมาณ ๕๐ เศษ รบกัน ตาตทพลอยมาให้เสียพระสรวิสต์
เสียคน เสียเรือ ๑๓ ลำ แล้วได้ตั้ง ๗ มาตั้งค่ายอยู่ณปากน้ำโพรง
กระดิง บันดาเรือเซดยซึ่งได้มานั้น ให้ถ่วงไปเมืองพุทไธมาศก่อน
อนึ่งสั่งให้กองทหารลงไปตั้งอยู่ณปากน้ำป่าด็ก ครั้นแล้วให้กลับขึ้นมา
คิดราชการ

ครั้นรุ่งขึ้นวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้นค่ำหนึ่ง ยกจากค่ายปากโพรง
กระดิงมาประทับที่ทองจันจง ให้เจ้าพระยาจักรตั้งมั่นอยู่บ้านจันจง แต่
นายทัพนายกองซึ่งตาตทพมาแต่ป่าด็กนั้น ให้สมทบอยู่ในกองเจ้าพระยา
จักร

รุ่งขึ้นวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๒ ค่ำ ยกจากจันจงมา เพลา
ค่ำในคลองนนทน เรือครวจะไปนมมิได้ จึงทรงอุตสาหะได้ตั้ง ๗...
ช่วย บันดาเรือใหญ่ซึ่งก่นนำด็กไปมิได้ ทรงพระกรุณาให้ผู้พายทนาย
เดออกช่วยเข็น แล้วสั่งให้ตหน้าทางกกลางวันกลางคืน เรือทั้งปวงจึงไป

ได้พร้อมกัน จึงตั้งปวงสัตว์เสวยว่า เทศกาลเดือนอ้ายนำแห่งคอง
ชาติทีเดียว จะเดินได้เหมือนณะนหามิได้ นหากว่าบุญญาภาพพระ
บารมีเต็มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมากนุกหนา เรือรบเรือเชลยใหญ่่น้อยตั้งปวง
ไปมาได้เทศกาลนี้

วันจันทร์ เดือนอ้าย ชน ๓ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมง ถึงเมือง
พุทไธมาศ สั่งให้พระยาพิชัยไศศวรรย์ แต่งคนไปเอาข่าวราชการ ณ
กรุงเทพมหานคร

รุ่งวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ เพลาบ่าย ๕ โมงเศษ
พระยาพิโกษานำเอาเงินบุ๋นตั้ง หลวงสังขตา ซึ่งหนีไปนั้นมาทูลเกล้า ฯ
ถวาย จงตรัสประภาษว่า เงินบุ๋นตั้งคิดอ่านทำการสงครามตั้งปวงด้วย
ศวยงมได้ เบ็นชาใดละของ ฯ โทษถึงตายให้ตไว้ก่อน แลซึ่งหลวง
สังขตานัน ไต่ กนนำพพตมส์จจาเบ็นชาใดละของ ฯ แลแล้วแต่มาคิดการ
อีกเล่า โทษถึงตายอยู่แล้ว จงตรัสถามว่า ตัวจะพอใจอยู่หรือ ฯ จะ
พอใจตาย จงกราบทูลจะอยู่ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป
จงตรัสว่าราชการสงครามเมืองญวนอน่ากก เมืองญวนลกหนายยังมี
สืบไป ถ้าตัวจะใคร่อยู่จงคิดอาสาบាយทำราชการแก้ตัวสืบไป หลวง
สังขตากราบทูลพระกรุณารับจะถอหนังสือไปเมืองญวน ก็ทรงพระ
กรุณาให้ตัวไป ให้บุตรภรรยาмаคุมไว้ แลหลวงสังขตา เงินบุ๋นตั้ง
ให้ตำรวจในจำไว้

อนงทนายเลือก ๒ คนเสด็จราแล้วไปวิวาทกับจีน เอาดาบฟันเอา

เงินเจ็บป่วย จึงตรัสถามไต่เนื่อความเป็นลัทธิองแท้แล้ว ให้ตั้งพระราช
 อาชญาเขยง ๒ หวาย ให้ตัดศีรษะเสีย

ครนรวงชนวนพช เดือนอายุ ชน ๕ คำ เพลาเช้า เล็ดจอกออกโยธา
 ทหาร ตั้งให้ตั้งพระราชอาชญาหลวงรักษาดมบัติ หลวงราชมนตรี
 ฤนถะ ๓๐ ที่ ด้วยแต่งคนลงมาเอาข่าวราชการณเมืองพุทไธมาศ มิ
 ได้เอาข่าวราชการกราบทูลพระกรุณาหามิได้ แต่บ่าว ๒ คนนั้นให้ตัด
 ศีรษะเสีย

อนึ่งจมนไวยวรนาถ ซึ่งเจ้าพระยาจักรีกราบทูลพระกรุณาว่า ย่อ
 หยอนแก่การสงคราม ให้ตั้งพระราชอาชญาจำลงมาแต่ปากน้ำโพรง
 กระดังหนน ปรีกษาโทษถึงตายจะไฉนมิได้ จะเป็นเยยงอย่างสืบไป จึงตั้ง
 ให้ตัดศีรษะเสีย จึงทรงพระกรุณาพระราชทานชอนายเดช มหาดเล็ก
 เป็นจมนไวยวรนาถ แต่ผู้มีชอโทษถึงตาย ๕ คน เพลาบ่าย ๓ โมง
 เศษ ขาทูลละออง ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ๒๒ คน ทำเรื่องราวกราบทูล
 พระกรุณา ในใจความว่า ผู้มีชอกระทำผิดในราชการเป็นมหันตโทษ
 ให้ตั้งพระราชอาชญาถึงสิ้นชีวิต ควรด้วยเกล้า ๆ อยู่แล้ว ๆ ข้า ๆ
 ทงปวงขอพระราชทานชีวิต ไว้ทำราชการแก่ดวงของพระเดชพระคุณ
 อกครองหนงหนน จึงมีพระราชบริหารดำรัสเห็นเกล้า ๆ ว่า ผู้จะเป็น
 กษัตราธิราช ทำนุกบารุงอาณาประชาราษฎร์ แลแผ่นดินให้ร่มบรณ
 หนน มิได้คงอยู่ในชนบธรรมเนียมพระราชบัญญัติทางพระอเบกษา ผิด
 แต่มิกระทำโทษ ชอบแถมให้บน บ้านเมืองหนักเสียไป แลอายมชอ
 ๕ คนกระทำบาปตนผิดดุจประเวณอนเบนธรรม คุจพญาเอตราชกเป็น

อย่างอยู่ ใช้ว่าจมนไวยเตยงมาจะไม่รักใคร่นั้นห้ามได้ มาทว่าไพร่คน
 หนึ่งอันเบนขาชอบชนชเล่มาเล่ยไปนั้น ก็มีความรักประดุจชีวิต จึง
 ทรงพระสตัยาศษฐานสาบาน ต่อหน้าพระอาจารย์วัดเทรงหวายพระดั่งซ
 หตายรูป ว่าเบนความสัจแห่ง ๆ ข้า ๆ ๆ ทำความเพียรมิได้ คิดแก่
 ภายแแต่ชวตทงน จะปรารธนาสัมบัตต์พัสถานอันโตห้ามได้ ปรารธนาแต่
 จะให้สัมนะชัพราหมณส์ควโลกเป็นสัช อย่าให้เบียดเบียนกัน ให้ตั้งอยู่
 ในธรรมปฏิบัติ เพื่อจะเบนบัจจยแก่โพธิญาณดังเดียว ถ้าแต่ผู้ใด
 อาจสามารถจะอยู่ในราชสัมบัตต์ ให้สัมนพราหมณส์ประชาราชฐร เป็น
 สัชได้ จะยกสัมบัตทงนให้แก่บุคคลผู้นั้น แลแล้ว ๆ ข้า ๆ จะไปสร้าง
 สัมนธรรมแต่ผู้เดียว ถ้ามีคณะนจะปรารธนาศรัษะแแต่ททยวตถุตั้งหน่ง
 ตั้งใดก็จะให้แก่ผู้นั้น ถ้าแต่มีสัจคณะ ๆ ข้า ๆ มุสัดาวาท ขอให้ตักไป
 ยงอบายภุมิเถก เมื่อแแต่คนทงปวงกระทำโทษผิดเถงคณะ ครนจะม
 เอาโทษ ก็จะได้ชนบธรรมเนี่ยมบ้านเมืองไป ครนมให้บดินเถา
 เจ้าพระยาแแต่พระยา พระ หลวงมาขอเบนอนมาก เป็นมรุทจะคค
 ตรีศัตด้วยพระเทาดงนแแต่ จึงตรีศัตแก่ข้าทูลละออง ๆ ซึ่งกราบทล
 ขอโทษนั้นว่า ราชการสงครามเมืองปาดักยงมอยู่ ถ้าแต่ผู้ทเจ้า
 ทงปวงจะพร้อมกันไปตีเมืองปาดักถวายให้ ได้ ซึ่งคนโทษถึงตายหนัก
 จะงดโทษไว้ ให้ไปกระทำราชการแแต่ตัว ข้าทูลละออง ๆ ผู้ใหญ่
 ผู้น้อย ๒๒ คน กรบสังจะอาสาไปตีเมืองปาดักทูลเถกเถา ๆ ถวาย แแต่
 คน ๕ คนซึ่งเบนหนัดโทษนั้น ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานชีวิตไว้
 อนึ่งทรงพระกรุณาให้อาราธนาพระดั่งซญวน : ทุกอารามแแต่วง

จังหวัดเมืองพทไธมาศ เข้ามาในราชฐานแล้ว พระราชทานจิวรแพร
 ทกองค์ ทมโตจวรนัน พระราชทานเงินองค์ละ ๕ ตำลึง แด่โภชนา
 อาหาร ก็พระราชทานให้มิได้ขัดสน

อนึ่งเพลา ๒ ยามเศษ เจ้าพระยาจักรี พระยาอภัยภูธร บอก
 มาให้กราบทูลพระกรุณาใจความว่า นายทัพนายกองซึ่งไปราชการ
 เมืองปาดัก รบกับญวนเสียคนถูกปืนตาย (คือ) หลวงรักษ่มนเทียร
 ไพร์ ๓๓ เรือ ๘ ลำ ซึ่งรอดมาได้ นาย ๓๓ ไพร์ ๓๗๕ (รวม)
 ๓๗๖ (คน) ชนบกเดินตามริมน้ำมาถงบ้านพระยาพิชัยสงคราม เขมร
 ซึ่งเกลี้ยกล่อมไว้นรบริบเดียงดูไว้ว่าจะส่งเข้ามา

อนึ่งพระดั่งขเขมร ๕ รูป ถือนั่งต่อพระยาอภัยวงศ์ เจ้าเมือง
 ปาดัก แด่พระยาราชสงคราม ให้มาถงนายทัพนายกองทั้งปวง ใน
 ใจความว่า จะส่งความภักดีสมัครเป็นข้าไต่ละออง ๆ แด่ให้นายทัพนาย
 กองช่วยทำนุกบ่ารุงเอาเนอความกราบทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ให้
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ อย่าให้มีความผิดตั้งหนึ่งสิ่งใดเลย พระ
 หลวงขุนหมื่นเขมรจะได้มีชีวิตสืบไป จะได้ทำการสงครามมิได้กั้ว
 แก่ญวนเลย

ครั้นได้ทรงฟังหนังสือบอกนั้นแล้ว จึงตรัสประภาษว่า เจ้าเมือง
 ปาดักนมความชอบอยู่ ซึ่งข้าทูลละออง ๆ จะอาสาไปคั้นให้ยกไว้
 จึงทรงพระอักษรไปถงเจ้าพระยาจักรี ในใจความว่า ข้าหลวงซึ่งไป
 ราชการเมืองปาดัก ญวนบังอาจตมูมขอแตกกระเจดกระเจายหนชนบก
 ไต่หน พระยาอภัยวงศ์ เจ้าเมืองปาดัก แด่พระยาราชสงคราม

เขมร รับผิดชอบได้เพียงคนเดียวให้กินแล้ว แต่งคน เรือ ตะเบียง ล่องมาขึ้น เป็น
 ความชอบใหญ่หลวง ทรงพระกรุณาพระราชทานเสื้อผ้าคนละตัวรับ
 เงินคนละชั่ง แก่พระยาอชikovská พระยาราชวงศ์สงคราม เขมร แล้ว
 ให้เจ้าพระยาจักรีหาลงมาพระราชทาน แล้วให้ห้ามนายทัพนายกอง
 ทงปวงอย่าให้ ไปตีเมืองปาดักเลย ให้พระยาอชikovská กินเมืองปาดัก
 สืบไป ทรงพระกรุณาจะฝากฝังพระองค์รามราชา ซึ่งครองกรมพูชาธิบดี
 ให้ทหารการยิง ๆ ขึ้นไป ถ้าพระยาอชikovská พระยาราชวงศ์สงคราม
 จะใคร่ไปถวายบังคมพระองค์รามราชา ก็ให้ไป ถ้าจะใคร่มาถวาย
 บังคมตนเกล้า ๆ ณเมืองพุทไธมาศ ก็ให้พาตัวลงมา หนังสือแต่งตั้ง
 ของพระราชทานนั้น ให้พระยาเดโช เขมร นายแก้วน ถือไป

วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาเช้า ๒ โมงเศษ เสด็จ
 ไปประพาสเขาเมรุ

หนึ่งทรงพระอักษร ๒ ฉบับเป็นหนังสือพระยาโกษาธิบดี ให้นาย
 วิสูตร ๓ องโตนาม ๓ ตกเกียด ๓ นาย ๓ ไพร์ไทย ๕ ญวน ๕
 (รวม) ๓๐ คน ถูไปนครองน้ำกก ในเรื่องราวใจความฉบับหนึ่ง
 ว่ากล่าวเนื้อความเป็นทางพระราชไมตรีถึงพระเจ้าอน้ำกก มีให้พิโรธ
 แก่กัน ด้วยจะแบ่งแผ่นดินกันเป็น ๒ ภาค ให้พระองค์อูทัยราชาหนึ่ง
 ให้พระองค์รามราชาหนึ่ง มีให้พิโรธแก่กัน ในกรุงตั้งตามโดย
 ชนมราชประเพณี ฉบับหนึ่งว่า ให้เสนาบดีกราบบังคมทูลพระเจ้า
 อน้ำกก ให้ว่าแก่ญวนตูกหนาย ให้ตั้งเรือรบ ๘ ลำ คนไพร่นาย ๓๐๐
 เงิน ๓๐๐ ชั่ง ซึ่งญวนสะกดตชู่ชาหลวงราชการเมืองปาดัก โดย
 ทางพระราชไมตรีแก่ไมตรี มีให้พิโรธแก่กัน

ครั้นเพลาบ่าย ๕ โมง ให้ตั้งพระราชอาชญาคนโทษ ๕ คน จมื่น
ไวยวรรณาท ย่อหย่อนแก่ข้าศึก ขุนศรีราชบุตร หนังกาทัพ ทนายเดอก
๒ คน เสด็จราแตรเอาตาบพณเงินบ่วยเจ็บส่ำหัด เดี๋ยยหนดวงราชมนตรี
กับบ่าวหลวงรักษาตมบค ถอนหนังสือมาแต่เกาะพนมเพ็ง มาเอาข่าว
ราชการณเมืองพทไซมาศ มิได้เอาหนังสือบอกให้ทราบทตพระกรุณา
จนเสด็จ ฯ กลับมาถึงเมืองปากน้ำพทไซมาศ แดคน ๖ คนหจะไว้มิได้
ซาตตละออง ฯ ทงปวงจะตเยียงอย่างกน จะเสด็จนบแผ่นดินเมืองไป
จงสั่งให้ประหารชีวิตเสย

วันศุกร์ เดือนอ้าย ชน ๗ ค่ำ เพลาเช้าโมงมีเค็ช เสด็จออก
ซาตตละออง ฯ มีพระราชบริหารตรัสสั่งเจ้าละคร ว่าพระศรีพิพฒให้
เป็นนายกองคุมหลวงขุนหมื่นไทยจีนไปราชการเมืองปาดัก พบเรือ
ญวนเข้ามาได้ช่วยกันรบพุ่ง จนเสยหลวงรักษมนนเทียร ไพร์ แดเรือรบ
บันใหญ่หนีไปเป็นอันมากนน จะตงพระราชอาชญาตามโทษ แด
ราชการ ยัง มี อยู่ แดสมก่าตง พระยาจันทบูร หมื่น.....หลวง
สิทธิสงคราม จีนไทย ให้พระยาจันทบูรคุมเข้าไป แดพระศรีพิพฒสม
ก่าตงพระศรีพิพฒนน ให้พระยาทิพโกษาคุมเข้าไป แดหลวงขุนหมื่น
แดสมก่าตงหลวงขุนหมื่น ในกองซึ่งไปตด้วยพระศรีพิพฒนน ให้หมื่น
สรรเพชญภักดี หมนศรีเด้าวรکش หมนเสมอใจ ให้กองมหาดเล็ก
คุมเข้าไปให้ต่น แดทนายเดอกกองนอก ซึ่งไปตด้วยพระศรีพิพฒนน
ให้เจ้ากรม ปลัดกรม กรมทนายเดอกรับเอาเข้าไปให้ต่น อย่าให้
ไทยไพร์มีชอหลบ หลีกหนีไปแต่คหนึ่งได้ ถ้ามีราชการจะให้ทำ

ราชการแก้ว ถ้าผู้มชอหลบหนีไปได้แต่คนหนึ่ง จะเอาผู้รับคุมเข้า
ไปนั้นเป็นโทษ แลบัญญัติคนซึ่งไปราชการด้วยพระศรีพพมณห์ มีอยู่
แก่มหาดไทยกตาทโหม ให้ผู้ซึ่งจะรับควบคุมชอเข้าไปนั้น ให้ตอก
เอาบัญญัติต่อมหาดไทยกตาทโหม ตรวจเอาตัวพระหลวงขุนหมื่นไพร่
ตามบัญญัติได้นาย ๓๓๗ ไพร่ ๕๕๓

อนึ่งเพลา ๓ โมงเศษ หลวงเพชรสงคราม กราบทูล พระกรุณา
ว่า ตัวแดงพวกส้มกำลัง ซึ่งทำราชการเข้าหักค่ายนั้น มิได้รับพระ
ราชทาน จึงตรัสสั่งให้พระญาณประสิทธิ์ ถามไต่ความว่า พระ
ญาณประสิทธิ์กระทำความผิด น้อยพระราชทรัพย์ของหลวง จึงมีพระ
ราชบริหารดำรัสสั่งพระโหราธิบดี ว่าคนมีบาเห็นเจ้าหน้า (ที่)
ปล้นเมืองมีความชอบแต่ ๕ คน พระญาณประสิทธิ์เอาผู้มีความชอบ
น้อย ตั้งบัญญัติว่ากระทำความชอบมาก บังผู้กระทำความชอบมาก
เดีย บอกบัญญัติขอเอาเงินของหลวงไปนั้น ทรงพระกรุณาให้ส่งพระ
ราชอาชญาตให้ถึง ๓๐๐ ที่แล้วให้ฆ่าเสีย จึงจะสมควร โดยโทษ แต่
ว่าพระญาณประสิทธิ์กระทำตามพระราชดำริกล้าหาญ เอาเมืองพุทไธมาศ
ถวายตูลพระราชาดำรัสได้ มีความชอบอยู่ แต่ให้เรียกเอาทานบนไว้
แล้วให้คงทำราชการสืบไป

วันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๘ ค่ำ เพลา ๕ โมงเศษ ตรัสสั่งพระ
อาตถกษณ์ ให้หมายบอกกรมหน้า จ่ายข้าวสาร ๓ เกวียน แลกับบิยะถวาย
พระสังฆ์ ๕๐ เภรเนร ๕๐ (รวม) ๓๐๐ รูป ซึ่งจะได้รับพระราชทาน
ฉันกว่าจะไปถึงเมืองชนบุรี

วันอาทิตย์ เดือนธันวาคม ๙ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง ทรงพระอักษร
 ดำรัสสั่งหลวงราชินิกุลให้ ไปเฝ้าเจ้าพระยาจักรี เป็นใจความว่า ทรง
 ทพระศรัพพม ซึ่งไปราชการเมืองป่าดึก แดกญวนหันมา เดี่ยวเรือ
 รบเรือไถ่หนี ครั้นจะไม่เอาโทษ ข้าราชการทั้งปวงก็จะดเคียงอย่างกัน
 ดับไป ครั้นจะเอาโทษเถ่า คนมากกว่า ๓๐๐ หนี ทรงพระราชดำริจะ
 ดงโทษให้ ก่อกำแพงเมืองธนบุรี แดให้เจ้าพระยาจักรี แต่งคนคุม
 ผู้มชอเป็นหมวดเป็นกอง ลงมาณเมืองพุทไธมาศ จะได้ ให้มีนาย
 ประกันรับตัวเข้าไปยังเมืองธนบุรี แดให้เจ้าพระยาจักรี แดกองทัพ
 ทั้งปวงกลับเข้ามาณเมืองพุทไธมาศ จะได้จัดแจงแต่งเรือรบเรือไถ่ให้
 พร้อมไว้

วันอาทิตย์ เดือนธันวาคม ๙ ค่ำ บิเถาะตรีศก เพลาทุ่มเศษ
 เล็ดจอยุณพระคานักเมืองพุทไธมาศ ขุนวิสูตรแสดาวมชอ กับหนังสือ
 (๑) บอกพระยาพิชัย แดหนังสือเจ้าพระยาจักรี ธรรมมาธิราชเป็นหลายฉบับ
 ในทันไถ่หนีทรงหนังสือบอกเมืองพิชัย ในท่ามกตางราชบริษัททั้งปวง
 ในใจความนั้นว่า พระยาพิชัยให้ขุนคลัง ไปสืบข่าวราชการ พระมาเถิง
 พระยาตรีสุริวงศ์ ๆ บอกเนื้อความว่า ไปสอดแนมราชการณเมือง
 แพร่ เมืองน่าน พบนายจุด นายคน นายคำมูน ๆ ให้การว่า พระมา

(๑) พระยาพิชัย (ทองดี) ที่เรียกในพระราชพงศาวดารฉบับ พระราชหัตถเลขาว่า
 พระยาพิชัยดาบหัก

(๒) ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นพระอริเบศบริรักษ์ ในสมัยกรุงธนบุรี ได้ดำรงตำแหน่ง
 สูงสุด เป็นอัครมหาเสนาธิบดี ดังปรากฏนามในบานแผนกไตรภูมิ พ.ศ. ๒๓๑๕

มากะเกณฑ์คนในบ้านงเห็ดอม จึงถามนายคุณ นายบ้าน ว่า กะเกณฑ์
 ทพทงนจะยกไปไหน นายคุณจึงบอกว่า มังมะยง่วน เจ้าเมืองเชียงใหม่
 ให้กะเกณฑ์พดทหารเป็นหลายบ้าน ให้ไปพร้อมกันณเมืองเชียงใหม่
 กับทพเมืองเมาะตะมะ เป็น ๒ ทพ จะยกไปเมืองโต คนมากน้อยเท่าโต
 มิได้รู้ พระยาพชัยเกณฑ์คนเมืองดบแด เมืองฝาง เมือง..... กอง
 หดวงพิชัยได้คน ๕๐๐ ตระเตรียมไว้

อนึ่งพระยากาญจนบุรีบอกเข้ามาว่า ได้แต่งคนออกไปตระเวนณ
 ปลายด้านพบพระมาเดมอญ พระยากาญจนบุรีจึงยกพวกพดทหารก้าว
 ด้ระกตยงพระมาตาย ๒ คน ตัดศีรษะได้ยบไว้ พระมาแตกพ่ายไป จึงได้
 หมวกเสื้อบัน แดชะวาซงพระมากวาดเอาไปนั้น คินมาได้ ๗๐ คน ดับ
 งามรายการในเมืองเมาะตะมะ อ้ายมีชื่อให้การว่า ราชการในเมือง
 เมาะตะมะสงบอยู่ แดหนึ่งสืบอกราชการในเมืองธนบุรี

ครั้นทรงอ่านสัมฤทธิ์แล้ว จึงทรงจับยาม แดอนุมาณด้วยญาณตาม
 กระแด้เนอความนน ชงบอกมานนแจ่ง จึงตรัสแก่บริษัท ทงปวงว่า
 พระมาจะยกมานนห้ามได้ ในทันใดนั้น จึงทรงชักใช้ ไต่ถามดาวมิชอ
 ด้วยภาษาดาว ก็แจ่งตระหนักในพระญาณเป็นแท้ว่า พระมาจะยกมา
 นนห้ามได้

วันจันทร์ เดือนอ้าย ชน ๑๐ ค่ำ เพธาเช้าเสด็จ ๗ ไปบำเพ็ญ
 พระราชกุศลตณวัดญวน ถวายนมัสการ บูชารูปพระปฏิมากร ครั้น
 แลแล้วพระสังฆญวนสวดมนต์ถวายจบแล้ว ทรงพระราชศรัทธาถวายเงิน

(๑)

พระดงษ์ เถร เณร ปะชี แต่เดิมพระราชบริวารให้ โอวาทแก่พระดงษ์
โดยภาษาญวน ให้ตั้งอยู่ในวินัยศึกษา ว่าอย่าคบหาสิ่งอันเลวด้วยดีกา
ให้อุตสาหะทำนุกบารุงพระศาสนาเร่งเรื่อง ถ้าจะขัดสนเป็นประการใด
ก็ให้ไปหาพระยาราชาศรีศรี แต่ถวายเป็นช่าวเปิดอก ๓๐ เกวียน อนึ่ง
ตั้งพระอาถักษณว่า รูปพระพุทธรูปปฏิมากร ซึ่งญวนเอามาแต่กรุงเทพ
มหานคร ให้อาราธนาภักตบคนเขาไปณเมืองชนบุรี ครั้นแล้วจึงถวาย
นมัสการตา เต็ดจ ๑ ออกมาเห็นยากจนพลกตงปวงเขามารับพระราช
ทานมาก กว่า ๓๐๐ ทรงพระราชศรัทธาพระราชทาน มีเงินหนักบดละ
๑ บาท ๒ สัด คณดะบี ให้แก่ยากตงปวงเป็นอันมาก

วันจันทร์ เดือนธันวาคม ๓๑ ค่ำ มีเถาะตรีศก เพลาเช้าโมงเศษ
พระยาโกษาออกราชการทพบก ยกตงมาแต่กรมพชารบต มาเฝ้ากราบ
ทูลพระกรุณาในเนื้อความว่า เมื่อยกทพบตงมานน เขมรฆ่าพวกตละ ๕๐๐
คน พวกตละ ๖๐๐ คน ยกกันมาดะกตทำอันตราย กลางวันบ้าง เข้า
ตปลตกลางคนบ้าง ได้รบกันเป็นลำมารถ เขมรร้องความงแตกทพญวน
ตงมาแต่หรือ แดกกองทัพพระยาโกษา กองทัพเจ้าพระยาอนุรักษภุช
แดกกองทัพขุนหมื่นชาหลวงตงปวง ได้ได้ตตมบอนฆ่าพันเขมรตมตาย
เหตตละ ๓๐ บ้าง เหตตละ ๕๐ บ้าง เหตตละ ๕๐ บ้าง ตมตายเป็น
อันมาก ฝ่ายเขมรกตอดตยงกองทัพตด้วยชนหน้าไม้ ถูกไฟรทหารใน
กองทัพเจ้าพระยาอนุรักษภุช ๖๐ เศษ ทพพระยาโกษา ๒๐ เศษ
แต่จะได้อันตรายตมตายแต่ตตคนหนึ่งห้ามไตนน จึงทรงพระกรุณา

(๑) บางที่จะหมายเอา ประชาและรูปชี

ตรัสแก่พระยาโกษาว่า เราคิดเห็นว่าเขมรนั้นได้แก่ตัวกล้าในสงคราม
 เราจึงอดตได้ บัดนี้มาทำร้ายแก่ไพร่กองทัพนั้น เห็นว่าแผ่นดิน
 กัมพูชาบัดยังมีสงบ จะไว้ชีวิตมิได้ สั่งให้พระยาโกษายกกองทัพ
 ไปปราบเขมรเหตาร้ายให้สงบได้ ครั้นพระยาโกษา เจ้าพระยา
 อรุณรักษา รับผิดชอบ ไปจัดแจงกลับไปปราบเขมรเหตาร้าย
 ตามรับผิดชอบ

อนึ่งเพดาทุมเคษ ทรงแต่งกฎประกาศแก่ข้าทูลละออง ฯ ฝ่าย
 ทหารพลเรือนไทยจีน ให้หลวงราชนิภูต เขียนในใจความว่า.....
 ทางจะไปญวนนั้นขัดสน.....แต่ได้ มศุภอักษรไปแก่ญวนแล้ว
 ถ้าเป็นมิตรต่อแล้วก็แล้วไป ถ้าขัดแย้งจะยกกองทัพยกทัพเรือ
แต่ให้พระยาสมรราช พระยาโกษา อยู่ช่วยราชการ
 พระองค์รามราชาณเมืองกัมพูชาบัด กว้าเขมรจะรบกวนสงบแล้ว
 จึงให้กลับไป เมื่อจะกลับไปนั้น ให้กะเกณฑ์กนตงค้ายเป็นทอดไป
 กว่าจะถึงกรุง อย่าให้เป็นเหตุการณอันตรายได้ ถ้าเป็นเหตุการณ
 อันตราย จะเอานายทัพนายกองเป็นโทษถึงตาย อนึ่งญวนเขมร
 อ่อนแก่การสงคราม จะตงค้ายกตงแต่ ๓ ด้าน จะรบเรือกดอยเรือ
 ยิง เรือใหญ่ของบิณยงนนจาเพราะแต่ปากบิณน จะยกย้ายมิได้ ตอ
 รางไม้รอดเรืออย่างกับเรือรบกรุง ฯ ถ้าทแกตัวทหารบุกรุกเข้าไป
 ญวนกระโดดหน้าหนีไป ไต่เรือเกรงสาตราวุธเป็นหลายแห่งหลายตำบล
 แดกองทัพพระศรีพัฒน์รบกับญวน ญวนดอยเรือรบยิงแต่ไกล มิได้ยก
 บุกรุก จึงได้ยศคน ๓๐ คน เรือ ๖ ลำ แดพระอุทัยธรรมมิได้ช่วยกัน

ลาดถอยหนีมาให้เสียราชการนั้น จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ
 แค้นสืบไปเมื่อหน้า นายทัพนายกองทั้งปวงจะรบนวนนั้น ให้เข้าไป
 ไปเป็นกอง ๓๐ ตำบล ๕ ตำบล ให้ตัด.....เข้าไปให้ชิดได้แถม
 ได้ช้าง ถึงจะยิงปืนช่องปืนจำเพาะแต่ปากบอก จะยกท้ายชนมไม้ ก็
 จะพันไป เสียทางปืนแล้ว นวนก็จะโดดหน้าหนี จะได้ชัยชนะมา
 ทูลเกล้า ฯ เป็นความชอบนัก แด่นายทัพนายกองจะรบด้วยเรอรบ
 นวน ผู้ใครงรอยอหย่อนอยู่ให้เสียราชศรีสวัสดิ์นั้น ให้นายทัพ
 ผู้ใหญ่ตดศีรษะเสีย อย่าใดดเยี่ยงอย่างกัน อนึ่งพลรบ พลแจว
 ถ้าโดดหน้าหนีก็ ชนบกยกหนีไปก็ด ให้ตดศีรษะเสียเหมือนกัน อนึ่ง
 พลแจวเรือ แจวอหย่อน..... ให้ตดศีรษะเสีย ถ้านายเรือนาย
 ปลัดอหย่อน แล้วให้เอาเนื้อความ กราบบังคมทูลพระกรุณา
 จะให้ตั้งพระราชอาชญาบุตรภรรยาโคตรญาติกาเป็นโทษตามบทพระ
 อยการ..... นวนตงค้ายรบเอาเรอรบเรือล่อ อย่าให้บุกรุกเข้าไป
 ให้ตงค้ายมันไว้ แล้วตดทางวกหลังตมบุกรุกเข้าไป ถ้าพอจะเอาเรือ
 รบซ่อนไว้ได้ ก็ให้ซ่อนไว้ ให้แต่งกองออกต่อให้เสียกตแล้ว ก็ให้ตด
 ท้ายตดกตางบุกรุกเข้าไป จึงจะได้ชัยชนะด้วยง่าย.... เชลยไว้จะเอา
 ออกรบกตวโดดหน้าหนี พลรบจะเสียใจ ก็ให้เอาเชลยผูกเท้าไว้ จึง
 จะไม่.....ได้

วันพุธ เดือนอ้าย ชน ๑๒ ค่ำ เพลาเช้า ๒ โมง ข้าทูลละออง ฯ
 ฝ่ายทหารพลเรือน ได้เชลยไทยชาวกรุงเทพ ฯ นำเข้ามาทูลเกล้า ฯ
 ถวายให้ทอดพระเนตร ทรงพระกรุณาพระราชทานให้เงินชายหญิง
 คนละ ๓ บาท ให้คุ้มไว้ตามหมวดตามกอง

(๑)
 หนึ่งเพลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระยายมราช พระยากำแหงวิชิต
 พระอนุชิตราชา พระเนาโชติ นายทัพนายกองทั้งปวง บอกมาแต่
 ๆ พว กุณฐณศาตา ๆ ไต่เอาหนังสือบอกนกรบาทุด พระกรุณา
 ในใจความนั้นว่า ยกกองทัพมาถงณวันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๕
 ค่ำ ถึงบ้านปราสาทเอกไกลเมืองบัตของทางประมาณ ๑๕๐ เส้นเศษ
 ตงคายนกลงแล้ว ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ แต่งให้
 พระหลวงขุนหมื่นทแก้วทหารทั้งปวง ๑๐๐๐ มีเศษ ยกเข้าดเมือง
 บัตของดก้าง ได้รับกันแต่เพลาบ่ายโมงหนึ่งจนเพลาค่ำ เขมรยัง
 รบพุ่งตันทานอยู่ ครนเพลาประมาณ ๒ ทุ่มมีเศษ พระอนุชิตราชา
 แดนายทัพนายกองทั้งปวง จึงแต่งคนให้ข้ามน้ำวกหลังไปตีเขมรแตก
 บ่าวพระอนุชิตราชา บ่าวพระวิเศษ ต้องบั้นตาย ๒ คน ถูกบ้วย
 ลำบาก ๘ คน ถูกไม้เข้า ๓ คน จึงไปล่อตแหมจ็บเขมรได้ ให้การ
 ว่า ทพเรือกมาถงจันทบูรแล้ว กองทัพเขมรตงอยู่บ้าน..... พระ
 เนาวโชติ พระวิเศษกองหน้า ได้รับตีทัพเขมรแตกไป จึงยกมาตง
 ม่นอยู่ณบ้านปดงกะบุ.....

วันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ ให้ไปล่อตแหมจ็บเขมรตง
 ค่ายอยู่ณด่านกระกา ๕ ค่าย.....
ครนวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ ให้พระยากำแหงวิชิต
 ยกบริบทพอยู่รักษาด่าน จึงยกไปตีค่ายด่านกระกา กองหลวง กอง
 หน้า กองเกยกกาย กองยกบริบทพ กับนายทัพนายกองทั้งปวง
 รบพุ่งกันกับเขมรแต่เพลาเช้า ๒ โมงจนเพลาบ่าย ๒ โมง เขมร

(๑) คือ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ออกคนออกค่ายประมาณ ๒๐๐๐ มีเค็ช จึงให้กองทัพออกรบตะตุมบอน
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

(๑) เมื่อเสร็จศึกเขมรแล้ว โปรด ฯ ให้คงอยู่ในตำแหน่งฟ้าทะเลหะด้อมมา

ครั้นได้ทรงฟังในหนังสือบอกนั้นแล้ว จึงทรงฯ ตรัสสั่งว่าพา
 ทะละหะนั้น จะให้อยู่เกลี้ยกล่อมณเมืองโพธิสัตว์ เมืองบัตบอง ท้าว
 ปลาอาหารผู้คนมากทางซึ่งจะไปกรุงฯ ตามกฎหมายซึ่งให้พระยาโกษา
 ถอมานัน แลให้พระราชทานดินประดิว ดิบก ตั้งให้พระยาโกษาเอา
 มาด้วยแล้ว แลซึ่งพระวิเศษภักษย์ถูกปืนตายในทรบ มีความชอบอยู่
 แลของพระวิเศษได้ทำราชการมา ให้เป็นทพระวิเศษทำราชการสืบ
 ไป ให้พระยายมราช พระยาค่าแห่งวิชิต ทำตามกฎหมายนั้นเถิด

อนึ่ง ให้มีหนังสือไปเฝ้าพระองค์รามราชา ว่าได้ให้กองทัพ
 พระยายมราช พระยาโกษา อยู่ช่วยราชการพระองค์รามราชา ถ้า
 ราชการ กรุงกัมพูชาชบดตั้งบ แล้ว จึงให้กองทัพ พระยายมราช
 พระยาโกษา กลับเข้าไปกรุงฯ แลพระราชทานข้าว ๓๐๐ เกวียน
 ดินประดิว ๕ หาบ ดิบก ๕ หาบ ไว้แก่พระองค์รามราชาสำหรับ
 ราชการ

อนึ่งพาทะละหะ ครั้นส่งบราชการแล้ว ให้คงทเบนพาทะละหะ
 ทำราชการด้วยพระองค์รามราชา ทะนุกบ่ารุงแผ่นดินกรุงกัมพูชาชบด
 สืบไป

แล้วทรงพระกรุณาพระราชทานข้าวไว้สำหรับเมือง ให้พระองค์
 รามราชา ๓๐๐ เกวียน พระยาราชาศรัย ๓๐๐ เกวียน ไว้เมือง
 พุทโธมาศ ถ้าพระองค์รามราชาขัดสน ก็ให้แต่งคนลงไปรับเอาต่อ
 พระยาราชาศรัยเมืองปากน้ำพุทโธมาศ

วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ชน ๓ ค่ำ เพลาเช้า & โมงเช้า ทรง

พระกรุณาพระราชทานเงินคนละ ๓ บาท แก่ญวน เขมร เป็นอัน
มาก แล้วทรงปรายเงินในเมืองพทไธมาศ

วันศุกร์ เดือนอ้าย ขุน ๓๕ ค่ำ เพตาเข้า เด็ดจ ๗ ออกขุนนาง
ณพระตำหนักเมืองพทไธมาศ ครัดตั้งเจ้าพระยาธรรปรัตติยว่า ณวัน
เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ จะเสด็จกลับไปเมืองธนบุรี ให้ตั้งพิธีไปแต่
วัน ให้เป็นลมว่าว ตมตะวันออก กว่าเสด็จ ๗ กลับไปถึงเมือง
ธนบุรี อย่าให้ เป็นเหตุการณ์แก่พริยโยธาทั้งปวง

อนึ่งเพตาบายแล้ว ๕ โมงเศษ พระยาราชาศรัยฐี มาเฝ้ากราบ
ทูลพระกรุณาว่า กรมหน้าจ่ายข้าวให้ ๕๐ เกวียนเศษ ยังมีได้ครบ
๒๐๐ เกวียน ครั้นได้ทรงฟัง จึงสั่งให้หาพระยาพระราชชีพมาเฝ้า
ครัดถามว่าข้าวงซึ่งพระราชทานไว้สำหรับเมืองกัมพูชา เมืองพทไธมาศ
๒๐๐ เกวียน จ่ายไว้ครบแล้วหรือประการใด พระยาพระราชชีพกราบ
ทูลพระกรุณาว่า ได้จ่ายให้ไปแล้ว ๕๐ เกวียนเศษ ยังเหลือข้าวอยู่
ณฉางประมาณ ๒ เกวียน เมื่อข้าวมครบ ๒๐๐ เกวียนฉะน ควเขา
ยักย้ายขายเสียหรือประการใด จึงกราบทูลพระกรุณาว่า จะได้ยัก
ย้ายขายเสียห้ามได้ จึงครัดว่าไม่เห็นความจริงด้วย เพตาว่านครัด
ถามตัว ๆ กราบทูลว่า ควจ่ายให้พระยาราชาศรัยฐีไป ๓๐๐ เกวียน
แล้ว เพตาว่านจะแล้วครบ ๒๐๐ เกวียน แล้วจ่ายไปแต่ ๕๐ เกวียน
มากกราบทูลว่า ๓๐๐ เกวียน ก็เห็นว่าควพดเท็จอยู่แล้ว จึงครัดถาม
ข้าทูลละออง ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อย เพอจะให้เป็นสักขีพยานว่า เมื่อครัด
ถามแล้วกราบทูลนน ผู้ใดได้ยินบ้าง เจ้าพระยาจักรี กราบทูล
พระกรุณาว่า เมื่อครัดถามนน พระยาพระราชชีพกราบทูลพระ ๗ ว่า

(๑) เรื่องพระยาพระราชชีพนี้ ทิมกล่าวอ้างอยู่ในพระราชวิจารณ์จดหมายเหตุความทรง
จำของกรมหลวงนรินทร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ หน้า ๑๓๘

ได้ดวงจำไปแก่พระยาราชาศรี ๓๐๐ เกวียนแล้ว ครั้นทรง
 ตรัสถามได้พระยานเบนทองแท้แล้วณ ก็เห็นว่าพระยาประชาชีพ
 เอาข้าวหลวง แล้วเอาเท็จจริงมากกราบทูลพระกรุณาเป็นลัทธิแล้วจะ
 ไข่มได้ ข้าทูลละออง ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อยจะดูเยี่ยงอย่างกันสืบไป จึง
 สั่งให้เอาพระยาประชาชีพ หมื่นศรีเทพโกษา หมื่นเทพโกษา เต็มย
 เชน ๕ คนนี้ ไปตระเวนบกตระเวนเรือตามท่าเหมย แล้วตัดศีรษะเสีย
 อย่าให้ข้าราชการดูเยี่ยงอย่างกันสืบไป (๑)

อนึ่ง เพลาช้าแล้ว ทรงพระอักษรสั่งให้นายเดโชอาวู ให้
 มหาตไทยหมายบอกข้าทูลละออง ๆ ฝ่ายทหารพลเรือนทแถมทหาร
 ทังปวง ในใจความว่า จะเสด็จ ๆ กลับไปโดยทางชลมารคนี้ ให้
 นายทัพนายกองเรือกำชับว่ากล่าวกัน ให้ไปเป็นหมวดเป็นกอง อย่า
 ให้พลัดหมวดพลัดกอง มีราชการจะได้หากันสะดวก แลฤกษ์เป็น
 เทศกาลตามว่าอพยพตามข้างเรือ สมตะวันออกพุดข้างเรือ ห้ามอย่าให้
 ออกไปไกลฝั่ง ให้เทียบริมฝั่งไป ถ้าจะข้ามอ่าว สมพุดข้างเรือหนัก
 คณใหญ่จะไข่มได้ ให้หยุดอยู่กว่าคณจะส่งบราบก่อน จึงไปให้
 อ่าวอาศัย ถ้าเห็นว่าลมเบลาไปรงดี ก็ให้ไปทังกลางวันกลางคณ
 อย่าให้หยุดอยู่ที่ใดที่หนึ่ง แลให้นายทัพนายกองกำชับว่ากล่าวกัน อย่า

(๑) นี้เป็นแต่คำสั่งชั้นต้น เมื่อสั่งแล้วก็จำคนไทยไว้ก่อนจนกว่าจะมีพระบรมราช
 โองการให้ประหารชีวิตเมื่อไรอีกครั้งหนึ่ง แต่คนไทยเหล่านั้นในที่สุดได้รับพระมหากรุณา
 ธิคุณไม่ต้องถูกประหารชีวิต ดูหน้า ๓๕ ต่อไป

ให้เป็นเหตุการณ์แต่ตั้งหนงตั้งโตโต^(๑) อนึ่งถูกเรือนให้ดูโคมนายเรือ
เป็นสำคัญ ให้ไปเป็นหมวดเป็นกองกันตามรับสั่ง

วันเสาร์ เดือนอ้าย ชน ๑๕ ค่ำ เพลาเช้า เล็ดจ ๆ ทรงมาพระท
นึ่งไปบำเพ็ญการกุศลณวัดญวน ให้ตั้งขการธรรมการนิมนต์พระสงฆ์^(๒)
ไทย จีน ญวน เป็นอันมาก มาพร้อมกันณวัดญวนแล้ววัดพระพุท
ธมนต์ตามภาษา ครั้นจบแล้วถวายไทยท่านพระสงฆ์ไทย เงินองค์ละ^(๓)
๑ บาท แพรองค์ละด้าย พระสงฆ์ญวน พระสงฆ์จีน เงินเล่มของค์
ละ ๑ บาท ส้ามเนรองค์ละ ๑ บาท แล้วตรัสประภาษให้ โอวาทพระ
สงฆ์ญวนโดยภาษาญวน พระสงฆ์จีนโดยภาษาจีน ในพระราช
อธิบายว่า ให้ตั้งอยู่ในพระวินยสังวรศีล อย่าให้เล็ดพเมณต์อัสกา
ส้ามเนร คฤหัสถ์ ถ้ามีใดตั้งอยู่ในวินยบัญญัติณะนี้ จะให้ตัดศีรษะ
เสีย ครั้นให้ โอวาทแล้ว เล็ดจ ๆ ออกจากพระวิหาร ยาจกฉวนพก
จีนญวน มารับพระราชทานเป็นอันมากหนักหนา จึงพระราชทานเงิน
เล่มอกคนละ ๑ บาท แจกด้วยพระหัตถ์^(๔)

วันเสาร์ เดือนอ้าย ชน ๑๕ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมงเศษ ให้หา^(๕)
พระยาพระราชพิชังอยู่ในเวรจำเข้ามาเฝ้า จึงตรัสว่า ถ้าจะใช้ข้าว
ตงให้ครบพันโต มีผู้รับรองเป็นมั่นคงแล้ว โทษถึงตายให้ยกไว้ จะ
เอาตัวไปลงพระราชอาชญาเขยอน ๓ ยกณกรุง ๆ ถ้ามีได้จะตัดศีรษะ

(๑) สัญญาไฟ

(๒) ต้นฉบับเป็นสังกร

(๓) ต้นฉบับเป็นไชยทาน

(๔) ดูประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๕ หน้า ๔๘ และ ๕๑, ดูกฎหมายฉบับตราสามดวง
ว่าด้วยพระราชกำหนดใหม่ บทที่ ๑

(๕) ดูประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๕ หน้า ๕๒ เรื่องหลวงอินทรเทพ

ได้ย พระยาประชาชปัจจงให้พระยาสุรเสนา หมันศรี พระวิชิตณรงค์
หลวงพรหมขบาล หลวงอินทรเทพ รับผิดชอบต่อเจ้าพระยาจักร

วันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระยา
พิษณุโลก เจ้าเมืองเขมกระชุม พระยาโยธาภักดี เจ้าเมืองมะดิกุน
พระยาราวีโยธาธิบดี เจ้าเมืองนครบุรี เจ้าพระยาจักรีพามาเฝ้า ทรง
พระกรุณาพระราชทานเสื้อผ้าคนละตัวรับ พระราชทานบันใหญ่ ๒
บอก ให้พระยาพิษณุโลกรักษาค่ายปากน้ำโพรงกระดัง ฝากไปพระ
องค์ราม บันใหญ่ ๕ บอก อนึ่งเจ้าพระยาจักรีให้มหนังสือไปถึง
พระองค์รามราชา ใจความว่า ทรงพระกรุณาพระราชทานบันใหญ่
ไว้สำหรับเมือง ๕ บอก แด่เมืองชงชนแกกมพชาธิบดี อย่าเพื่อ
ให้เรียกด้วยไรก่อน ด้วยว่ากองทัพมายาย ผู้คนยังชด้นอยู่ แด่ให้
โอบอ้อมเกลียดกล่อมเอาไว้ใช้ โดยไมตรี อย่าให้เสียหน้าใจได้ แด่
ให้พระองค์รามราชาสืบดูหนทางซึ่งจะไปเมืองอนากก, เมืองตูกหนาย,
เมือง..... (ค้นฉบับเดิม) ให้สรรพไว้

วันจันทร์ เดือนอ้าย แรม ๒ ค่ำ เพลาเช้า เล็ดจออกเสนาบดี
ผู้ใหญ่ผู้น้อย จึงตรัสสั่งเจ้าพระยาจักรีให้กฎหมายไว้ ใจความว่า
พระยาพิชัยไศศวรรย์ พระศรีราชเดโช พระท้ายน้ำ มหาตเล็ก เบน
กองหน้า มีไตตเมืองพุทไธมาศให้แตกห้ามได้ ให้รอนกองทัพหลวง
ทรงพระดำริให้ตเมืองพุทไธมาศได้ แด่พระยาพิชัยไศศวรรย์ พระ
ศรีราชเดโช พระท้ายน้ำ กองมหาตเล็ก ก็มิได้ขัดพระราชวง ชง

(๑) หมายถึงพระยาราชเสวยรู้ ดูเหมือนจะยกเมืองพุทไธมาศเป็นชั้นเมือง

จะได้เป็นหลวงหามิได้ แต่เข้าเก็บเป็นอาณาประโยชน์แก่ตนแล้ว
 ทบตอยัลบพันสงของเสียเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาจะเอาตัวเป็นโทษ
 ให้ก้อกำแพงโดยยาว ๑๐ ศอก โดยสูง ให้แล้วแต่ใน ๒
 เดือน ถ้าไม่แล้วจะตัดศีรษะเสีย

อนึ่งเพถายำของค่าแล้วท่มเค็ช พระองค์รามราชาบอกหนังสือ
 มาถึง ฯ พ ฯ ณศาลา ฯ เขาหนังสือบอกกราบทูลพระ ฯ ใจความ
 ว่า พระองค์อยู่ทย์ เจ้าเสด็จ หนีไปแคว้นเมืองญวน ฯ ไม่ให้เข้าไป
 จึงยกทัพยกดบมา พระองค์รามราชาให้ทหารไปเกลี้ยกล่อม พบกองทัพ
 พระองค์อยู่ทย์ ได้รบกัน กองทัพพระองค์อยู่ทย์แตกไป แต่ขัดสนด้วย
 บิน จะขอบิณฑบาตศิลาซึ่งเบิกไปสำหรับทัพ ๓๐ บอก จะขอใหม่ ๗๐
 เปน ๑๐๐ บอก จะได้เป็นกำลังราชการไป

ครั้นได้ทรงพงหนังสือบอกนนั้นแล้ว จึงส่งเจ้าพระยาจักรี ให้พระ
 ราชทานบิณฑบาตศิลา ๑๐๐ บอก ตามหนังสือบอก จึงสั่งให้จัดบิณฑบา
 ชุต ๑๒ บอก พระราชทานไปเป็น ๑๓๒ บอก แล้วทรงพระอักษร
 ให้เจ้าพระยาจักรี บอกไปถึงพระองค์รามราชา ใจความว่าบิณฑบา
 ๕ บอกฝากพระยาพิษณุโลกขึ้นไปถึงพระองค์รามราชา แต่พระราช
 ทานบิณฑบาตให้พระยาพิษณุโลก ๒ ตำหรับรักษาค่ายปากน้ำโพรง
 กระดัง ถ้าเข้าไปก็ให้พระองค์รามราชาแต่งคนลงมารับเอาต่อพระยา
 พิษณุโลก อนึ่งตบุง ๕๐ หาบ ดินประดัง ๕๐ หาบ ฝากโกษาไป
 พระราชทานพระองค์รามราชา ถ้าขัดสนด้วยลูกกระสุนดินประดัง

(๑) พระยาโกษา นอกราชการ ที่โปรดให้ไปอยู่ช่วยราชการร่วมกับพม่า

ทรงพระกรุณาพระราชทานพระยาราชาเศรษฐีไว้เป็นอันมาก ให้
 พระองค์รามแต่งคนมายืมเอาต่อพระยาราชาเศรษฐี หนึ่งตัวเปิดอก
 ๗๐ เกวียนมอบพระยาราชาเศรษฐีไว้ ถ้าพระองค์รามขัดสนด้วย
 อาหาร ก็ให้แต่งคน แต่งเกวียนลงไปรับเอาต่อพระยาราชาเศรษฐี
 แลจะเสด็จอยู่ชานกมไต่ ด้วยเจ้าพระยาจักรีราชเสวยข้าหลวง
 มชอ ผู้รักษา บอกหนังสือถึงคน ช่าง ดาว ตะว่า พระมา หน้า
 ด้านมา พระมาแล้วแยกหอแล้ว แลพระมาแตกคนมาหน้าด้าน จะเสด็จ
 พระดำเนินลงยังกรุง ฯ แต่งกองทัพขนไปจัดแจงเมืองเชียงใหม่ เมือง
 มัตมะ เมืองหงสา

ณวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ ยกโยธาทัพหลวงจากเมือง
 พุทไธมาศกลับคืนพระนคร เสด็จ ฯ โดยทางชลมารคมาในท้องทะเล
 หลวง เสด็จด้วยบุญญาบารมีปกแผ่เจือไปแก่โยธาทหารทั้งปวงมา
 เป็นล้นชดบาย หาอันตรายมิได้ เสด็จ ฯ มา ๓๓ วัน วันจันทร์
 เดือนอ้าย แรม ๓๓ ค่ำ เพลา..... ถึงเมืองชนบุรี

วันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๘ ค่ำ บิเภาะตรีศก พระราชทานญวน
 (๒)
 ช้างในให้แก่เจ้าพระยาจักรีราช เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยา
 มหาเสนา เจ้าพระยามหาสมบัติ เจ้าพระยามหามนเทียร ให้โชด
 นำไปพระราชทานถวายเป็น

(๑) ข้าหลวงรักษาพระนคร ต่อมาเป็นอัครมหาเสนาธิบดี

(๒) ดูประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๕ หน้า ๔๘ และ ๔๙ เรื่องพระยาวิเชียรปราการและ
 พระยาภาวโละถวายนัดตานารี

(๓) เจ้าพระยาจักรี (หมุด)

วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓๕ ค่ำ ปีเถาะตรีศก เพศเข้า ๒ โมง
 เคษ หลวงราช จิน ซึ่งอยู่ช่วยราชการพระยาราชำเคษรุณเมือง
 ปากน้ำพุทไธมาศ ถอนหนังสือบอกขอราชการเมืองกัมพูชาธิบดี แด
 (๑)
 หนังสือบอกเมืองพุทไธมาศ แดศุภอักษรพระยาราชำเคษรุณ ญวน
 แดคุมตวพระยาจันทบุรีซึ่งเบนกบฏ ดังเข้ามากับบุตรหญิงคนหนึ่ง
 พระยาพิพัฒน์โกษาได้เอาหนังสือบอกแดศุภอักษรนั้น กราบบังคมทูล
 พระกรุณา ครั้นทรงฟังหนังสือบอกนั้นแล้ว จึงตรัสให้หาถูกขุน
 (คือ) พระศรีพิเชษ ขุนหลวงพระไกรศรี พระเกษม แดผู้มขอ
 (คือ) เจ้าจุย ๑ หลวงดั่งขดา ๑ พระยาจันทบุรี ๑ จินบุนเส็ง ๑
 ขุน..... ๑ (รวม) ๕ เข้ามาเฝ้าพร้อมกัน จึงตรัสตั้งให้ถูกขุน
 ปรีกษาโทษผู้มขอ ๕ คน ถูกขุนเอาคำปรีกษากราบบังคมทูลพระ
 กรุณา ใจความให้ประหารชีวิตสั้นทั้งโคตร โดยบทพระอัยการ จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ออกไปปรีกษากันก่อน ว่าอย่างไร
 รอดจากความตายนั้น ให้..... ถ้าผู้ใดคิดได้อย่างไร ก็ให้ทำ
 ฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้าเห็นชอบด้วย จะพระราชทานชีวิตให้ทำ
 ราชการแก่ตัวไป ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ตามโทษานุโทษ โดย
 ถูกขุนปรีกษา

(๑) หนังสือของเจ้าเมืองพุทไธมาศเรียกศุภอักษร

(๒) พระยาจันทบุรี ที่คบกับขุนราม หมั้นส้อง ไม่ยอมรวมกำลังเข้ากับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อแรกจะก่กษัตริย์ ดูประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๕ หน้า ๑๘

รายการกองทัพหน้า ทกถ้าวมาแล้วในหน้า ๗

วันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็งตรีศก (พ.ศ. ๒๓๓๕)
 ทพหน้ายกจากพุทไธมาศไปตกรุงกัมพูชาธิบดี ทรงพระกรุณา พระ
 ราชทานเรือพระที่นั่งรอง ถ้า ๑ ให้เป็นเกียรติยศ กองเจ้าพระยา
 จักร นาย ๒๓ โพร ๖๖๘ (รวม) ๖๘๘ คน เรือรบ ๒๐ ถ้า
 ด้รพด้วยปืนหน้าเรือ บันรายแคม เครื่องดำตราดุชทงปวง กอง
 พระยาโกษา นาย ๖๗ โพร ๕๗๕ (รวม) ๖๔๒ คน เรือรบ ๕๐
 ถ้า กองพระมหาเทพ นาย ๕๖ โพร ๓๕๗ (รวม) ๔๐๓ คน
 เรือรบ ๑๒ ถ้า กองจมนไวยวรนาถ นาย ๘ โพร ๒๖๓ (รวม)
 ๒๗๒ เรือรบ ๖ ถ้า กององค์รามราชา นาย ๑ โพร ๒๘๘ (รวม)
 ๓๐๐ เรือรบ ๘ ถ้า ทง ๕ กอง นาย ๑๕๕ โพร ๓๓๖๓ (รวม)
 ๓๓๐๗ คน เรือรบ ๘๗ ถ้า ด้รพด้วยปืนหน้าเรือ บันรายแคม เครื่อง
 ดำตราดุชทงปวง ครนยกไปถึงปากน้ำโพรงกระดัง พบเรือประเจียง
 ญวน ๓ ถ้า ด้รบกัน หลวงราชเด่นยงปืนใหญ่ ดินชะนวนตกตง
 คัดลกบศันถกหลวงราชเด่นตาย แลญวนหนักแตก โตหน้าหนีไป
 บ้าง ถูกปืนตายบ้าง จับตัวได้พันเดียวบ้าง

รายนามเจ้านายและขุนนางในกองทัพหลวง

ณเมืองพุทไธมาศ

เจ้านคร (คือเจ้านครศรีธรรมราช)

เจ้าอนุรุธเทวา

เจ้าเชษฐกุมาร
 พระยาราชาเศรษฐี
 พระยาพิชัยไศศวรรย์
 พระยาทัพโกษา
 พระยาพิชัยรณฤทธิ
 พระยาจันทบูร (ใหม่)
 พระยาประจำชีพ
 พระยาอภัยวงศ์
 พระยาดุรเด่นา
 พระราชสมบัติ
 พระสุนทรโวหาร
 พระเทพอรชุน
 พระดุษฎีมาจารย์
 พระญาณประสิทธิ์
 พระดาร์ธรรม
 จมื่นสรรเพชญ์ภักดี
 จมื่นศรีเดารักษ์
 จมื่นเต็มอใจราช
 หลวงราชนิกุล
 หลวงอินทรธิบาล

(รายนามตามที่จดไว้นี้ เข้าใจว่าไม่ใช่ทั้งหมด เช่น เจ้าพระยา
 สรรพประสิทธิ์ ก็ไม่ได้กล่าวไว้ด้วย)

จุดยุทธการวงศ์ ความเรียง (ตอนต้น)

๑ ข้าขอภักดิ์ พระคุณอนันต์อันประเสริฐ ยิ่งถ้าได้รัตนตรัย
พระคุณอันสูงใหญ่ยิ่งทั้งสาม อันงามบริบูรณ์ คือคุณพระพุทธ
ชินมาร คุณพระธรรมดารนปางค์ คุณพระสังฆอัยวงค์ รัตนาค์พ
ข้าพชนอบนบพระคุณทั้งสาม ด้วยจิตรงามกุศลเจตนา ขอให้บิณฑ
อุบถะอันตราย ธรรมสั่งอนรายจงสูญสลาย ด้วยอานุภาพแห่งธา
ประณาม แก่ชุมนุมสามแห่งแก้ว สัมฤทธิ์แล้วจะดำชก ในบุพบัญจก
ทั้งห้า จะแต่งปกครองพระคัมภีร์ มีนามคตตามประสงค์ ขอจุดยุทธ
การวงศ์อันปรากฏ ในชนบทสยามประเทศ แต่ว่าได้เหตุเรื่องราว
ไป ถึงเขปบ้านฐานไว้ตามควร แต่เหตุด่วนดังกุศลชาติ ได้ด้วยราชย์
สืบมา ในกรุงการาประเทศไทย ตามที่ตั้งเกิดไว้ได้ฟังมา ใน
บุราณกาลโดยย่อ ทึ่งเหลืออดมามาก ในบุรพภาควิจารณ์ เรื่อง
นทานพระร่วง เห็นจะข้าหน่วงเนิ่นนาน จะกล่าวนทานอนมาก มีหลาย
หลายไปเบื้องหน้า ข้าขอขมาอภัย ด้วยจิตตั้งใจเป็นปลุกชน ซึ่งจะ
นพนชชาติเหลือ ผิดพลงเผือดมหลง จะไม่ตรงตามนทาน เพราะ
บัญญัติญาณยังเยาว์ ดวชนทานเก่าดวงลับ ที่ได้ระดับจึงว่ากล่าว ได้
แต่พอเป็นราวพวงรุ นักปราชญ์ผู้รู้แท้ ถ้าเห็นไม่แน่ช่วยแก้ไข คัด
สเปดงให้ชอบด้วยเถิด

๑ โถกนาโถ อันว่าสมเด็จพระพุทธเจ้า อันเป็นทพวงแก้สัตว์ โถก

ในไตรภพ เมื่อแรกได้ตรัสรู้ ซึ่งพระดำปัพพัญญุตญาณใหม่นั้น พระองค์
 เสด็จฉันต์นทาการนั่งเหนือพระรัตนบัลลังก์แก้ววิเชียรในควงไม้พระศรี
 มหาโพธิ์ โฉงโถงเกตุโต เมื่อทอดพระญาณจักขุไปแลดูทุกตง พระพุทธร
 ค้าดนา ในมัชฌิมประเทศแถบัจฉนตประเทศ เห็นแถวซงตตงพระ
 ค้าดนานัน โดยกาลบริเฉท ด้วยพระดำปัพพัญญุตญาณว่าตงน ทตง
 พระพุทธรค้ำดนา แห่ง พระตถาคต จะตง ในมัชฌิมประเทศมี เมือง
 พาราณสีเป็นอาทิ จะได้ด้าเตงพระธรรมเป็นอันมากในชมพูทวีป ใน
 บัจฉนตประเทศนบกเป็นอันมาก มีเกาะตงกนเป็นอาทิ ครนพระองค์
 กระทำฉันต์นชฐานแจ้งฉะนแล้ว เสด็จไปยบยง อยู่ในท พระมหาสถาน
 ๗ วัน ๗ ท เป็น ๗ แห่ง แล้วเสด็จไป ดูบ้ำอัสปตนมคทายวัน ดัน
 หนทาง ๓๘ โยชน์ ตรัส เทศนา พระธรรมจกกับปวัตตนตตร โปรด
 พระบัญญัติคช ภกษทง ทำให้สำเรจพระอรหตต กบตงบริษัทเทวดา
 มนุษยนับตวยแสนโกฏ แล้วทรงพระกรุณา โปรดดั่งไปซงพระอรหันต์
 ทงหลายในนานาประเทศ เหตุว่าจะให้ตงพระพุทธรค้ำดนา จะได้ โปรด
 เทวดามนุษย์จะให้ ได้พระอรยมรรคอรยผล ส้มเตจพระทศพตเสด็จไป
 โปรดเวไนยสัตว์ อนิจจาวาโล พระองค์เสด็จอยู่ในนานาประเทศ
 คือพระเชตุพนแถวพูนมหาวิหาร โกลเมืองด้าวตถแลเมืองราชคฤห์
 เป็นอาทิ ด้าเตงพระธรรมเทศนา โปรดหมู่เวไนยสัตว์ ได้อรยมรรค
 อรยผลพันทุกชจะนับจะคณนามิได้ ตามพุททกจ พุททวิสัย พุททประเพณ
 อดตชายุโก ตราบเท่าพระชนมายุได้ ๘๐ ทศ แต่แรกได้ตรัสมาได้
 ๕๕ พระวัสส์แล้ว เสด็จไปดูเมืองโกลีนาราราชธานี ในวันจะนิพพานน

เสด็จบรรทมเหนือพระแท่นทหว่างคณรังทงคฺู จึงทรงพระอาวชันนาการ
 แจ้งว่า มนุษย์จะได้ ไปอยู่ในเกาะลังกา พระพุทศค้ำดนาจะปรากฏมี
 ในเกาะลังกานัน เมื่อพระศถาคตนิพพานแล้ว & เดือน พระมหา
 กัสสปเถระกับพระอรหันต์ ๕๐๐ พระองค์จะกระทำมหาปฐุมสังคายนา
 ณเมืองราชคฤห์ แต่บั้นนั้นล่วงไป ๑๐๐ ปี พระยลเถระ พระเวด
 เถระ กับพระอรหันต์ ๘๐๐ พระองค์ จะกระทำตติยสังคายนาณเมือง
 โพลสาดี แต่บั้นนั้นล่วงไปอีก ๑๑๘ ปี พระโมคคัลลบุตรติศเถระ กับ
 พระอรหันต์ ๑๐๐๐ พระองค์ จะกระทำตติยสังคายนาณเมืองปาคตบุตร
 ตโต ปรี แต่บั้นไป พระโมคคัลลบุตรติศเถระ จะตั้งพระอรหันต์ ไปใน
 นานาประเทศ ให้ตั้งพระพุทศค้ำดนาไปรดสัตว ให้ได้มรรคผล พระ
 มหินทรเถระ กับพระอรหันต์ ๕ พระองค์ ไปตั้งเกาะลังกาทวีป ตั้งพระ
 พุทศค้ำดนาแล้วจะทำเจตตถสังคายนา กับพระอรหันต์ ๑๐๐๐ พระองค์
 ในเกาะลังกาทวีป เมื่อพระพุทศค้ำดนาล่วงไปได้ ๕๐๐ ปี พระอรหันต์
 ทั้งหลายจะเขียนพระไตรปิฎกลงในใบลาน อนึ่งทรงพระอาวชันนาการ
 แจ้งว่า สัมเด็จพระพุทศเจ้าทมพระชนมายุยุนนาน นพพาน แล้ว มี
 บรมชาติเป็นแท้งประตุจแท้งทองพระองค์เดียวใหญ่ยาว ๓-๔ ศอก
 กม บदनพระชนมายุพระศถาคตนนอย จะไว้พระค้ำดนา ๕๐๐๐ ปี จะ
 อธิษฐานพระบรมชาติให้ เล็กเป็นหลายพระองค์มากกว่าแฉ่น จะได้
 เรยรายไปอยู่ในนานาประเทศ เทวดา มนุษย์จะได้สักการบูชา เตอม
 ใสในพระพุทศค้ำดนา เป็นทางพระอริยมรรคอริยผล ครนสัมเด็จพระ
 พระทศพลแจ้งเหตุแห่งพระพุทศกัจฉฉนแล้ว จึงให้ โอวาทานุค้ำดน

ตั้งสอน พระสังฆเถาเทวณิกกร มนุษย์ เป็น ที่ สดุด พระพุทธทวจนะว่า
 อามนุชยามิ โว ภิกขเว ฯลฯ สัมปาเทถาคิ ฉะนเถว เตตจเขธาตุ
 ปรินพพานตวณพพานชาติ ความาทางน โดยตั้งเซปกถา ทพัสตารวิตถาร
 นันนี้อยู่ในพระมหาปรินพพานสูตร โนนเถ พระคัมภีร์มหาวงศ์เป็นอาทิ
 พระคัมภีร์ อื่น ๆ ก็มีเถ

อดีตเต กิร ตั้งได้ ยินมาในอดีตกาล พระพุทธศักราชคาล์นาถ่วงแล้ว
 ได้ ๑๗๖๗ ปี เป็นจุดศักราชได้ ๕๗๖ ปีเท่านั้นเถ เอโก ราชา ยัง
 มีพระยาองค์หนึ่ง สิริขมาโลโก นาม ทรงพระนามชื่อพระเจ้า
 ศิริธรรมมาโลกราช เช วดีอุฐโคตโต เป็นเชอวงศ์วดีอุฐโคตฤาษีชาติ
 ได้เสวยราชย์อยู่ใน เมือง สุโขทัย มีบุญญาธิการ ยศศักดิ์ บริวาร
 เศษานูปาพมาก ปราศจากปัจเจกมิตรด้วยบุญฤทธิ์แห่งพระองค์ ทรง
 พระราชศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บำเพ็ญพระราชกุศลศกศถทาน
 เป็นอาทิ กอบด้วยเมตตภาพรหุมวิหารญาณสังขจริต แก่มหาชน แดท้าว
 พระยาในนานาประเทศ มีได้ เบียดเบียน บ้านเมือง อื่น ๆ รักษา
 สัมณพราหมณนามหาชน มีเด่นาบดี เป็นอาทิ ให้อยู่เย็น เป็นสุขโดย
 ทศพิชราชธรรม ยังมหาชนทั้งหลายให้กระทำกองการกุศล มีรักษาศักดิ์
 แดให้ทานเป็นต้น เสวยราชสมบัติอยู่เป็นเกษมสุขในเมืองสุโขทัย อยู่
 มาวันหนึ่ง พระเจ้าศิริธรรมมาโลกราช พระองค์บรรทมเหนอแทนทอน
 เป็นศรีไสยาศน์ ในพระราชเรือนหลวง เพศราตรีภาคมัชฌิมยามทรง
 พระอาวชนาการซึ่งพระอุโบสถศักดิ์ เห็นพระอาณัติตั้งมีมากยงหนัก มี
 พระทัยปรารถนาจะ รักษา พระอุโบสถศักดิ์ จึง ทรง พระดำริว่า

อาตมาภาพนี้จะระคนปนอยู่ด้วยสตรีภาพมาตุคามอันมีรูปอันงาม จะ
 รักษาพระอุโบสถคฤหาสน์ในพระราชฐานนี้ เห็นคฤหาสน์จะไม่บริสุทธิกอบ
 ด้วยโทษไม่สมควร ถ้าอาตมาภาพไปตั้งภูเขาลดวงรักษาพระอุโบสถคฤ
 ในที่ดังคฤหาสน์ ปราศจากสตรีภาพมาตุคาม คฤหาสน์จะบริสุทธิมีพระ
 อาสน์สูงส่งมาก ครั้นทรงพระดำริแล้ว ในวันรุ่งขึ้นเข้าจึงดำรัสสั่งให้
 ทหารราชการทั้งหลายมีเด็นายตเป็นประธาน แลพระذنมในทั้งหลาย
 มีพระอัครมเหษเป็นอาทมาเฝ้าแล้ว ดำรัสสั่งว่า โภณฑา ดุกรท่าน
 ทั้งหลาย เรานจะไปรักษาอุโบสถคฤหาสน์อยู่ทุกภูเขาลดวง ท่านทั้งปวงจง
 ช่วยกันรักษาขอบเขตเด็นายตมาบ้านเมืองพระราชวงเราจงดี อย่าให้มีภัย
 อันตราย ท่านทั้งหลาย อย่าได้ประมาทใน ๗ วัน กว่าเราจะกลับมา
 สัมเด็จพระบรมราชาธิราชตั้งแตรเด็นายตด้วยเด็นายตมาตย์จตุรงค์
 เป็นบริวาร ทรงยานพาหนะพระที่นั่งพร้อมด้วยสุริโยธาหน้าหลัง ฆ้อง
 กดองแตรสังข์กรรขิงฉัตร ฆ้องของคอง แอฮัดสังข์สังข์ ทวนธงไชยาบ
 ฉัตรแดงปลาดาบจามรี ให้นิมนต์พระสังฆราชาคณะไปเป็นหลายพระองค์
 ครั้นถึงเชิงเขาหลวงทักท้วงเงอมหคหาคัดกษณะฮาดงามทศเดแล้ว ให้
 คนทั้งหลาย กดบคนมาเมือง จึงลงมาทักท้วงพระอุโบสถคฤหาสน์ในสำนักแห่ง
 พระสังฆเดแล้ว กดสังฆสังข์กดบคนไป เอาไว้แต่ราชบุรุษ ๕ คนเป็น
 เพื่อน พระองค์กรักษาพระอุโบสถคฤหาสน์ ด้วยจิตรอันสุจริตอยู่ในสถาน
 ทน

ได้ ราชาน สัมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช เมื่อรักษาพระอุโบสถ
 คฤหาสน์ใน ๗ วันบ้าง ๕ วันบ้าง ๓ วันบ้าง จึงกลับไปว่าราชกิจใน

พระนคร ๗ วันบ้าง ๕ วันบ้าง ๓ วันบ้าง แล้วกลับไปรักษาพระ
 อุโบสถศีลเนื่อง ๆ ในทันทันเป็นหลายครั้ง เป็นเหตุจะได้ตั้งवादด้วย
 นางนาค ด้วยอุปนิสัยแห่งกุศลบุญได้กระทำมาด้วยกันแต่ก่อน อนึ่ง
 เป็นเหตุจะได้พระราชบุตร อันมหิททฤทธิเดชานุภาพบุญอาธิการมาก
 อนึ่งเป็นเหตุแห่งกุศลวิบากแก่ทุกคนทั้งสามนั้น จะให้บังเกิดปรากฏเป็น
 อัจฉรย์ประหลาดโลกอันควรแก่กาดนั้น

อยู่มาวันหนึ่ง ส้มเต๋จพระเจ้าผู้โชกยมีพระทัยปรารถนาจะเสด็จไป
 ประพาสใน เมืองมหาบรรพต ทอดพระเนตร ชมฉนวนรุกขชาติ พุกษา
 คณานกนิกรมฤคสัตว์จำพวกทวิบาท แลทองแถมธารธาราน้ำใส ใน
 ซอกห้วยเหวคูหาคีลดาษ รุกขชาติน้อยใหญ่ในประเทศนั้น ครั้น
 เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรแลไปแต่ข้างโน้นข้างนี้ จึงได้
 เห็นซึ่งนางนาคนมตรศิวเบงเดก ยนตด้วยรากจรีตตั้งवादกับด้วยดิน
 ริดรงซึ่งกายอันเกี่ยวพันกันอยู่ในทันทัน พระองค์จึงพิจารณาดู เห็น
 รูปโฉมเมยพรูปงามประหลาดคอดแต่งหงอนแดง จึงแจ้งว่านชรอยเป็น
 นางนาคตระกูลสูง จึงทรงพระดำริว่านางนารูปงามเป็นตระกูลนาค
 อันสูงศักดิ์ มควรที่จะมารักตั้งवादกับด้วยดินตระกูลต่ำ ครั้นทรง
 พระราชดำริแล้ว เขาไม่เท่าเขาเขยคำคิดโห่งทั้งสองพลัดออกจากกัน
 ต่างตัวต่างไป นางนาคนั้นมีความละเอียดโกรธซึ่งพระยานน จึงคิดว่า
 กุควรจะมาเสียซึ่งพระยานน ก็ให้บังเกิดโกรธตกใจกลัวด้วยบุญญานภาพ
 คีตแห่งพระยานน มิอาจจะกระทำร้ายได้ ก็ปลัดนาการอันตรธาน
 กลับคืนไปสู่ นาคพิภพแห่งตน เข้าไปสู่สำนักแห่งพระราชบิดามารดา นิ่ง

ในทศวรรษแล้วนั้นมีการไหว้พระราชบิดามารดา โธทนต์ แถ่งกระทำ
 มารยาร้องให้ด้วยความโกรธนั้น จึงกล่าวโทษได้ความแก่พระยา
 สุโขทัยว่า เทว ข้าแต่พระราชบิดา ข้าพเจ้าอาดาพระองค์ขึ้นไป
 รักษาอุโบสถศีลในถิ่นมนุษย์ เทวชมประเทศ์หาทศบายทกเขาหลวง
 โกลเมืองสุโขทัย ประเทศทนน ประดับไป ด้วย รุกขชาติตดาตาศ
 เกรอวณย์ ภูเขานนมคูลาถาห้วยเหว ชะเงอมผาคีตาตดาตาศตด้วย
 กนุทรา ทรอกทรงถองแถวธารธาราน้ำไหล บ้าไม้ระหงรโหฐานเป็น
 สุนกัลบายใจ ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ในที่นั้น ได้เห็นพระยาสุโขทัยเทวมา
 ที่ประเทศนั้น ข้าพเจ้าไม่ทันหลบหลีก พระยานนโกรธจึงตข้าพเจ้าด้วย
 กระบองอันใหญ่ ข้าพเจ้าเจ็บปวดเป็นดำหัดแทบบรรดาตาย ข้าพเจ้า
 ตกใจกลัวยิ่งนักมีอาจทำอันตรายแก่พระยานนได้ ข้าพเจ้าจึงหนีลงมา
 สู่สำนักแห่งพระองค์น พระยานนกระทำให้บิดาได้ความอปรยศอด
 อยาย พระองค์จึงฆ่าเสียซึ่งพระยานนเถด

ตทา ในกาลนั้น พระยานนกราชได้ ฟังนางนาคพระราชบุตรบอก
 ดงนน ก็โกรธพระเจ้าสุโขทัย จึงมาจากนาคพิภพด้วยเพศเป็นตาคฤษ
ควรทอาตมาภาพจะไปถามดู ก็จจะรู้เหตุเมอภายหลัง ครนถงทนน
 จึงเข้าไปสู่สำนักแห่งพระเจ้าสุโขทัยน ถัดถามว่า มหาราช ตกร
 พระองค์ผู้ประเสริฐ พระองค์มาอยู่ในที่นด้วยเหตุตั้งฤา พระองค์ ได้
 เห็นสิ่งใดประหลาดบ้าง พระยาจึงบอกว่า ข้าแต่พระตาคบค ข้าพเจ้า
 มาอยู่เพื่อจะรักษาอุโบสถศีล อยู่มาช้านานแล้ว วันหนึ่งข้าพเจ้าเทว
 ไปภูมประเทศ์เชิงบรรพต เพื่อจะชมต้นไม้แลภูเขาทอธารธาราถาเหว

นกเนื้อต่าง ๆ จึงเห็นงูเมฆทองส่องสว่างประกายพสกนอย แต่นางงูมี
 รูปงามหงอนแดง คอแดงประหลาด จึงคิดว่านางงูตัวนี้ชรอยจะเป็น
 ตระกูลชาตินาคราชอันสูงศักดิ์ ไม่ควรจะมาอยู่กับงูตัวนี้ด้วยชาติถึงดิน
 ตระกูลต่ำ จะเสียตระกูลไปไม่ควร ข้าจึงเอาไม้เท้าเขาเขี่ยคดให้
 ทองส่องพลัดพราวจากกันไป ข้าเห็นประหลาดแต่เท่านั้น

ขณะนั้นพระยานาคได้ พงกตถวณถดงนน ก็เห็นคุณพระเจ้าสุโขทัย
 เต็มได้ยนิค จึงอำถาศด้วยคารวะเคารพ กตบคินไปสู่นาคพิภพพิโรช
 ราชชิตา ปริภาศนาศด้วยวจจาทรูณต่าง ๆ ครหาศเตยนเบนนอนมาก
 แลววาออกนร่ายทำนถวงเรววาจะถาไปรักษาศีล กตบไปเทยวถนชดู
 ชายชาติถึงดินตระกูลต่ำ กระทำชาติดมเกทเสยตระกูลมโทยมาก เอง
 อย่าอยูนโม่เมืองนาคนถย จึงไปสู่อ่านักแห่งพระเจ้าสุโขทัย ทำนมคูน
 แกเรวทงศวเองเบนนอนมาก เองไปอยูนปรนนิบตเบนนาศทำนในถถาน
 ทนนถถ

นางนาคนนครนได้ พงถอยควแห่งพระบิตา ปริภาศนาศด้วยวจจาอิน
 หยาศชาติถึงนน ตกใจกถวถวถน จึงอำถาศบิตามารดาแลถวมาสู่อภุช
 หลวง จึงนมตธรรกายงามเนศนาศได้ภี เบนนครูนนารูปงามถงนาง
 เทพธิดา ประตบภุชสาอาภรณทพยอนถะอาศ จึงถถาศเข้าไปสู่อ่านัก
 แห่งพระเจ้าสุโขทัยนน นงไนทควเรแลถวนมถถการพระยำนน พระเจ้า
 สุโขทัยจึงถถามวา เจ้านชอใด เจ้ามมาแต่ไหน เจ้ามมาสู่อ่านักเรวด้วย
 เหตุอันใด นางนาคนนจึงนำเนศความนนตามจริง ถุจถงควพระบิตาวา
 กถาวมาแต่หนถถ พระเจ้าสุโขทัยได้ พงถงนน แถงเหตุถถพระทย

ได้มนต์ยันต์มนต์นฤทราจาว่า ขอเจ้านทเป็นนางงเดกนหน แถวเบนนบุตร
 พระยานาคราช บิดาให้เจามาปรนนิบัติเรากตแถว ชนทั้งล่องกตั้งวาด
 อยู่ด้วยกันตามประเพณีคตโลก นางนาคนนเบนนทเลนนหรรักใคร่แห่ง
 พระยานนยงนุก ด้วยเหตุคว่านางนาคนนตบแถงเครของอุปโภคบริโภค
 อาหารเอมไอชไอชารลับริลัทธิลัทธิลัทธิลัทธิต่าง ๆ แถวไปตวยอทธฤทษ
 เตชานุกภาพแห่งนาค แทนทลัทธิได้ยาดนั้ประดับตวยดอกไม้แถวเครของ
 ลูบไล้ลัทธิคนชมาธา นวคพนคนหัตถบาทาธาธาธาธาธาต่าง ๆ นางนาค
 ปรนนิบัติบารุงบำเรอพระบรมราชาธิราชมาชานานถง ๗ ราชวิ

สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราช ด้วยลัทธิลัทธิตวยนางนาคเบนนมโห
 พาริกภาพเลนนหาอาถย ประหลาดตะเอียตกควานนุษยเบนนอัครจริย พระ
 องค์ปรารถนาจะรับพานางนาคนนเข้ามาไว้ในพระราชวง จิงตรลัทธิแถ
 นางนาคนนว่า ภาทเท ตูกรเจาผู้มพกตรอนจาเรณู บคนเราจะรับเจาเขา
 ไปไว้ในพระราชวง ตวยเราจะกลับไปลัทธิพระนครก่อน ว่าราชการอยู่
 ๗ วันแถว จะจกแถงแถงยานมาศราชรถกบตงโยชาบรวารเบนนอนมาก
 มารับเจาเขาไปในพระนคร เจาคอยอยู่จกตไนทน อยู่มทุกขเตอตรอน
 เครีาโคกตั้งนคัรบ ๗ วันเราจะออกมา เจาอย่าโคกถายไปลัทธิทอน
 ตั้งลัทธิแถวเลนนเจาไปลัทธิพระนคร

สมเด็จพระมหากษัตริย์ มกจการภาารชระเบนนอนมาก มีพระลัทธิ
 นารทไปรดปรานกเบนนอนมาก มลัทธิมกเคตมตมไปมิได้ระลัทธิถงนางนาค
 นน ถวงพน ๗ วันมิได้ออกไปรับนางนาคชานานไป นางนาคเมอคช

อยู่ในทันทมนได้เห็นพระยาออกมารับดวงพน ๗ วันแล้ว ก็เป็นทุกข์
 โทมหนักเศร้าใจ ร้องไห้คร่ำครวญหาพระยาโชทัย ว่าไรไปมา
 ต่าง ๆ ว่าพระเจ้าโชทัยของคน เป็นชายชาติมนุษย์ วาจาไม่บริสุทธ์
 เจริญมาหาสัจวาทีมิได้ ดังแก่ข้าไว้ว่าจะไปก่อน ถ้วนครบ ๗ วัน
 แล้วจะกลับมารับ พระยามนุษย์ของคน เจริญดีปรับต่อดวงเข้ามาทาง
 ใต้ ในกลางบ่า เอกาแต่ผู้เดียวเปลี่ยวใจ ชรอยบุญตัวข้าหาไม่ ได้ผิวไม่
 รอดชว้างหน้ายหน้า ชรอยว่ากรรมมี ข้าได้ตอดวงเบียดเบียนดิน
 พราหมณาให้เสียศีลสังฆา กรรมหนักมาตงตวงครุณ ข้าได้ส่งวาต
 อยู่ด้วยสาม ๗ วัน ลัดตัวมาบังเกิดในครรภ์ให้เสียวันอัศจรรย์ยิ่ง
 นก นมตรประหตาดประจักษ์เห็นหลากครัน จะพาครรภ์ไปสู่มือง
 นาค ให้ผู้อนรุ จะอปรยศอดสูแก่ญาติแดนมิตร ครนคตแล้วจึงตอกออก
 ไปด้วยโทมนัส ขัดใจพระสามด้วยโลกียราคจิตตคิดเค้น ถอเอาผ้าแดง
 กับแหวนพระสามรงค์ของชอบใจ ที่พระยาให้ไว้ชมพวงตต่างพระ
 พกตรนางกรีกสูดสูวาท จึงคิดจะนิราลไปสู่มืองนาค จะด้ารอกตากตอม
 โสहित อันคิดไปในครรภ์อันลัดตัวมาบังเกิดอยู่นั้นไว้ ให้แก่พระยาภักดา
 สาม ครนคตแล้วจึงจรดไปทรมฝังคลอง โกลดทองจารทเบนทรอก
 กำบัง จึงนางนาคนั่งตงด้วยโทมนัสได้กา วางพระภษาพับเป็นฐาน
 ถ้าง แล้ววางพระสามรงค์ตงตรงกลางชนบน แล้วจึงอชษฐานด้ารอก
 ตอมโสहितด้วยนาคฤทธิแห่งตน ตงไว้ ในที่บนวงพระสามรงค์นั้น แล้ว
 อชษฐานให้ลัดตัวนมใหม่ ภยอนตราายด้วยฤทธินาค ประภาศฝากตอก
 นนแก่ หมู่เทพดาทางหลาย อันตั้งสู้อยู่ในรุกขพิมานภูมิสถานทุก

ประเทศเขตต์ชอบชวนเขาหลวง ว่าเทพดาเจ้าทั้งปวงเอ็นดูด้วย ช่วย
อภิบาลรักษาตบถนอยของข้าอย่าให้ มีภัยอันตรายต่าง ๆ ว่าพลางกร้อง
ให้ว่าไรอาตยถึงพระภักดาตามมีใครจะไปได้ ฝากตบถนอยไว้แก่นาง
พระธรรณี นางนาคก็กลับไปสู่ นาคพิภพแห่งตน

ในกาลนั้นยังมีคางคกตัวหนึ่ง เทยวมาเพื่อจะหาเหยือกแถวธาร
คดองน่านน พอประสพพบต่อมโถหิตทวงพระชามรงค์นั้น โดกถนคาง
โถหิตกตตใจยินดีจะได้ ถนเป็นนภกษาหาร คางคกก็คถานต่อมโถดเข้า
ไปคาบกะพ้ำเอาต่อมโถหิต ถถากถนเข้าไปกับทั้งพระชามรงค์ คางคก
มีอาจดำรงตัวอยู่ได้ บัดเดยวใจถถงแก่ความตาย ด้วยพิศม่นาคนั้น
รายเบนนทลุด แต่ลุดควอนอยู่ในรูปนนเบนนมนุษย์ มีบุญญาธิการ
อาณุภาพมาก ควดยเบนนเชอชาติ นาคจึงไม่ตาย อาคัยอยู่ไนรูปกาย
แห่งคางคกนั้น ไม่น่าเบือยเบนนปรกค เทยวอยู่ไนถาคถองด้วยรูป
คางคกนนั้น

ถ่วนพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราช เมอถวงพน ๗ วันไปแล้วจึงได้ลุดค
ระถถถนางนาค จงจถเจงรถราชยานออกไปรับกับบบริวาร โยธาเบนน
อนมาก ครนถถนถนมโถเห็นนางนาค แต่ถวมหาชนเทยวค่นหาทุกแห่ง
หนไนประเทศเขตต์ชอบชวนเขาหลวง คนทั้งปวงมิได้ประสพพบเห็นนางนาค
แต่เทยวหาถนถ้ามราถรคถมพบนางนน แล้วถ่มเตจพระเจ้าล ไชทยก
เค้ราโคกเบนนทุกช โทมนถลเบนนอนมาก ควดยล่ยตายนางนาคถงล่ยเมอถ
ให้ชถคเคนชุนเคอถพระถยถน ไมได้แต่ถถกถถถบพยหพถค่นเข้าไปสู่พระ
นครนน

ครองหนยงมบรุษแก่คนหนึ่งตั้งว่าอยู่ด้วยหญิงแก่คนหนึ่ง เป็นสามี
 ภรรยาเพื่อนค้าตากัน อยู่ตำบลบ้านพวชนโกฏิภูเขาดวง สองคนผัวเมีย
 นนเคยเที่ยวช้อนปลาในถ้ำคลองนนเคยงชีวิตมาแต่ก่อน วันนั้นเมื่อ
 จะมเหต สองคนผัวเมียนนถือเอาตุ้มช่อมแดงออกไปถึงริมคลองนน
 พากันเดินไปตามริมฝั่งจึงเห็นผ้าแดงกโตผานน คนทั้งสองก็ตั้งใจห่อ
 ผ้าแดงช้อนปลาในคลองนน ด้วยบุญเดชาภาพแห่งสัตว์อันอยู่ในรูป
 คางคกอันอยู่ในคลองนน คนทั้งสองช้อนปลาดันวันยงค่า ไม่ได้ปลา
 กุ้งหอยแต่สักตัวหนึ่งเลย ได้แต่รูปคางคกนทงเทเดียวแดงโต ออก
 แดง ๆ เล้า ๆ เป็นหลายครึ่ง บรุษแก่นนโกรธว่าคางคกตัว
 เป็นไร เวียนเข้ามาติดช้อนก ๆ เทตงเดียวแดงแดงเข้ามาติดช้อนก
 อีกเล้า ควรเราจะฆ่าคางคกตัวนี้เลย สัตว์ที่อยู่ในรูปคางคกนั้นได้
 ยินค่าแห่งบรุษแก่ว่าจะฆ่าเลยตงนน. จึงว่าแก่ตานนว่า ข้าแต่บิดา
 ท่านอย่าฆ่าข้าเลยเลย ท่านจงเลี้ยงข้าไว้เถิด ข้าจะรักษาเผ่าเรือน
 ท่าน ขนทั้งสองผัวเมียเมื่อใด พงคานนเป็นภาษามนุษย์ ก็ชนชน
 ได้มนต์มเมตตาคัจฉต คิดอ่านแก่กันว่า เราหาบุตรมิได้ เราเอาคางคก
 นไปเลี้ยงไว้เป็นบุตรเราเถิด ว่ามาตงนเป็นเหตุด้วยบุคคลตงด้ามเคยได้
 อุปถัมภกนมาแต่ก่อน จะให้บังเกิดปรากฏในครังน ครันคนทั้งสองคิด
 อ่านกันแล้ว จึงเอารูปคางคกนั้นได้ลงในช่องแดงคอกนมา คางคกนก็
 ตกร่วงตงจากช่อง คายายจับชนได้ช่องแดง ๆ เล้า ๆ เป็นหลายครึ่ง
 ตราบเท่าตงบ้าน จึงเลี้ยงรูปนนไว้ณเรือน ให้ช้อออรวง เหตุตกร่วงตง
 จากช่องตงตงทางน สัตว์นนคอยวฒนาการจำเรณอยู่ในรูปนน

เจรจาเป็นภาษามนุษย์เรียกบิดามารดา ชนทั้งสองรักใคร่เคียงไว้ด้วย
 เมตตากรุณา วนหนึ่งชนทั้งสองमतไปอื่น เจารวงจึงออกจากรูปน
 แลวจึงตกแต่งโภชนาหารอันโอชะรสต่าง ๆ ได้ภาชนะไว้เป็นอันดีด้วย
 ฤทธนาคนแล้วกลับเข้าไปอยู่ในรูป ชนทั้งสองผิวเมื่อกลับมาบ้านชนไป
 บนเรือน จึงเห็นโภชนาหารที่ในภาชนะ จึงสงสัยคิดว่าใคร โกรธซึ่ง
 แกล้งแต่งโภชนาหารได้ยาพิษไว้ให้ ก็นจะให้ตาย จึงคิดถึงร่างกาย
 แห่งตนว่า เราทั้งสองนแก่เฒ่าชราภาพแล้ว เขาจะแกล้งให้เราตาย
 ก็ไม่เสียตายชีวิตแล้ว จะพ้นทุกข์ด้วยอยากหากครอบครัว จึงชวนกันกิน
 โภชนาหารนั้นอร่อยยิ่งนัก จนอิ่มแล้วก็ไม่ตาย ได้มนต์ยินดีให้ดื่ม
 ถามคางคกนั้นไป แต่จะนมานานาน อยู่มาวนหนึ่งชนทั้งสองผิวเมื่อยจะ
 ใคร่รู้เหตุ แกล้งกระทำกริยาเหมือนจะไปอื่น ไปชุ่มชอนตัวอยู่ในที่ลับ
 ชอบกดมให้สดชื่นรื่นเห็น ทารกนั้นออกจากรูปนแล้วนมตร โภชนา
 อาหารตงหนหลัง मतจะเข้ารูป บุรุษเห็นนานแล้ว ก็ย่องเข้าไปใน
 เรือน เห็นทารกนรูปงามจึงซงเอารูปคางคกเผาไฟเลีย แล้วเขากอด
 เอาทารก กัดาวคาอันเป็นทรกชนชมได้มนต์ ก็บดด้วยยายผู้เป็นภริยา
 พากันบริ โภคโภชนาหารแล้ว โดมนการรักใคร่เจารวงยิ่งนัก ประดุจ
 บุตรอันเกิดกับตน บำรุงบำเรอเคียง ด้วยเมตตาจิตต์ ร้องเรียกชอว่า
 เจารวงมาจนตราบเท่าทุกวนหนึ่งด้วยชอนน เจารวงบังเกิดเมอจตุศักราช
 ได้ ๕๕๓ ปี เมอจาเรณูมามีรูปงามโฉมงาม มีบุญญาธิการมหทธิทธิ
 มาก มีวาจาดีทชกระทำการสั่ง โดกดำเรจสั่งน พอใจเด่นว่า แล
 ชวกรกระทำการชอ บิดามารดาเต็มอุตสาหะเป็นอันมาก เป็นทรกท
 ชอบใจบิดามารดาเป็นอันมาก

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช จะให้ปลุก ปราสาทใน
 เมืองนั้น ให้จัดแจงไม้ ไม้ไม่จริงน้อยใหญ่เป็นอันมาก จะกระทำร่างร้าน
 บุรุษแก่นนายไซ้ ให้หาไม้ ไม้ร่อยหนึ่ง จึงไปตัดไม้ ได้ครบร่อยแล้ว
 กองไว้ กัดขมาบอกเจ้ารวงให้ ไปช่วยชนไม้ นั้น ว่าพ่อรวงเอ๋ย บิดา
 นชราแล้วแรงน้อยชนไม้ ไม้ใครจะได้ ถ้าบากนัก พ่อช่วยชนหน่อยเถิด
 ว่าแล้วพาเจ้ารวง ไปดูป่าถึงกองไม้นั้น เจ้ารวงนั้นจับเอาไม้ ไม้ตาเดียว
 ตากมา ร้องเรียกว่าไม้ ไม้ทั้งกองจงมาให้หมด ไม้ ไม้ทั้งปวงนั้นก็
 เตือนมาตามทางต้นจนถึงทนน พระเจ้าสุโขทัยครั้นถึงวันฤกษ์ดี ให้ยก
 เสาปราสาท ฝ่ายชาวพนักงานทั้งหลายมีเดนาบดเบตนัน พร้อมกันมาก
 กว่าพัน ช่วยกันยกเสาปราสาทขึ้นไว้ ไม่ตรง เจ้ารวงนั้นมาด้วยบุรุษแก่
 จึงร้องว่าเสาเอ๋ยไปข้างโน้น โอนมาข้างนี้ เสาทั้งหลายนั้นก็ โอนเอ๋ย
 ไปมาตามวาจาเจ้ารวงนั้น คนทั้งหลายจะฉุดชักผลักเสาเท่าใด เสาก็ไม่
 ตรง บุคคลทั้งหลายเหนื่อยพักลำบากกายเป็นหลายพักก็ไม่ตรง แล้ว
 หยดขยบยงคุดอานแก่กัน ขณะนั้นเจ้ารวงเห็นเสา โอนเอ๋ยไปมาดังนั้นจึง
 ร้องห้ามว่า ท่านทั้งหลายอย่าชุดชักผลักตาก้อนวายไปเลย จะเหนื่อย
 ถ้าบากกายเสียเปล่า ข้าพเจ้าผู้เดียวจะผลักเสาให้ตรง คนทั้งหลาย
 ครั้นได้ พังกดงสัย เห็นจะให้เสาตรงตั้งว่านั้นไม่ได้ แต่ทว่าให้เกรง
 กัดไปไม่ห้ามได้ จึงอนุญาตให้กระทำ เจ้ารวงจึงจับเสาแต่ต้นหนึ่ง
 ร้องว่า เสาทั้งปวงจงตรงเถิด เสาที่เอ๋ย โอนไปมาทางต้นนั้นก็ตรงพร้อมกัน
 ในขณะนั้นคนทั้งหลายเห็นเป็นอัศจรรย์ มีใจบังเกิดพิศวงตกใจแฉกหน้า
 กันอยู่ สงสัยคิดว่ามิใช่มนุษย์ ชะรอยว่าผู้ นเบนเทวดาให้กวดเกรงยัง

นัก จึงพากันไปกราบทูลเหตุทั้งปวงนั้นให้แจ้งแก่พระยานน พระเจ้า
 ศรีธรรมมา โคกราชไต ทรงพง ดงนน บงเกิดมพระทัยพิศวง เห็นเป็น
 อัจฉริยะ จึงให้หา कुमार นนมากับบุรุษแก่นน ปราศจากเพื่อจะได้ถาม วัน
 นนเจ้ารวงหม่นผาแดง พระชามรงคนนหือชายผาแดงมาด้วย ประหนึ่ง
 จะใคร่ดำแดงเหตุ จะให้พระราชบิดารูจักคิดว่าเป็นพระราชาบุตร กระ
 ทำองอาจ ปราศจากภัยด้วยฤทธินาค ครั้นมาถึงจึงนั่งไหว้ พระบิดา
 กับบุรุษแก่แก่ราชบุรุษอยู่ในที่ร่มควง

ส่วนสมเด็จพระเจ้าสุโขทัย ทอดพระเนตร พิจารณา ตกมานน
 เห็นรูปโฉมงามตาเลิศประหลาด องอาจปราศจากภัย เห็นผาแดงน
 เป็นลาคัญกรจกจำได้ เข้าพระทัยว่า कुमार นนเป็นลูกนางนาคพระราช
 บุตรเราแล้ว มพระทัยเด่นหารักใคร่ทรงพระเมตตากรุณา จึงตรัสถาม
 ด้วยพระราชโองการว่า ฮ่า ตกร कुमार นนอย เองนเป็นบุตรของบุคคล
 ผู้ใด ผาแดงผนนใครให้แกเองหรือ ๆ เองโตมาแต่ไหน เองอยู่บ้าน
 ไหน จึงบอกมาให้แจ้ง เจ้ารวงจึงกราบบังคมทูลว่า ข้าแต่พระองค์
 ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ข้าพเจ้าเป็นบุตรของบุรุษแก่ ผาแดงผนน
 บิดานให้แกข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าอยู่บ้านพุซอนใกล้ภูเขาดวง
 แดงจึงตรัสถามบุรุษแก่นนลอบคัดได้ว่า ข้าแต่ท่านดง कुमार นน
 เป็นบุตรของท่านเองหรือ ๆ ใครให้แกท่าน ผาแดงผนนท่านโตมาแต่ไหน
 ท่านให้การไปแต่ตามจริง บุรุษแก่นนจึงกราบทูลพระกรุณาว่า ข้า
 แต่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ कुमार นน ผาแดงผนนก็
 ข้าพเจ้าได้ ทรมคณองนำใกล้ตนเขาดวง แดงบอกเหตุทั้งปวงต่าง ๆ

ตามที่มความว่ามาแต่ก่อนโน้น ถ้วนทุกประการ ให้แจ้งแก่พระยานน
 พระเจ้าศรีธรรมมา โศกราชพิจารณาซึ่งผ้าแดงแดงพระชามรงค์ ก็รู้สึก
 จำได้ จึงตรัสว่ากุมารผู้เป็นบุตรของเราเกิดด้วยนางนาค ผ้าแดงแดง
 พระชามรงค์ นเราให้แก่ นางนาค ครึ่งเมื่อเราไปรักษาดีอยู่ที่ภูเข
 หาดวงนูน ข้าแต่ท่านลุง ข้าขอซึ่งกุมารนั้นเถิด ท่านลุงจงให้กุมารน
 แก่ข้าเถิด บุรุษแก่นนกลววยซึ่งเจ้ารวงนูนแก่พระเจ้าสุโขทัย ด้วยความ
 เคารพโดยดีจรีต แล้วพระยานนจึงพระราชทานเงินทองเครื่องอุปโภค
 บริโภคเป็นอันมาก แก่บุรุษแก่กบตงภรรยา แล้วรับพระราชบุตรนั้นไป
 สู่พระราชวัง ให้ชำระสระสระพระองค์ดีไว้กายอุปได้ทำพระผู้คนธ์ของ
 หอมบริบูรณ์สรรพ ประดับพระภษาอสังการวัดถาภรณ์สรรพพจตรงาม
 เลิศแล้ว ให้พระราชบุตรแก่วงเห็นขอพระเพลาพลาางเขยชมได้มนต์
 แล้วจัดเครื่องสักการะพิธีทำขวัญสมโภช ทำขวัญ ๓ วันตามโบราณ
 ราชประเพณีสืบมา จำเต็มเต็มนเจ้ารวงราชกุมารนั้น เป็นทเด้นหา
 รกใคร่แห่งพระบิดา เข้าเฝ้าอุปฐากพระบิดามาชานาน มีศรัทธาเลื่อมใส
 ในพระพุทธศาสนา จึงถวายบังคมลาตั้งใจพระบิดาบวชในพระพุทธ
 ศาสนาเป็นสามเณร เถาเรียนพรหมจรรย์มีสติปัญญามาก เป็นพหุสูตร
 ปรนนิบัติเป็นอันดีตราบเท่าได้อุปสมบท ปราบกฏด้วยวาจาดีททว่าตั้งโต
 เป็นสังฆน มบุญญาธิการเตชานุกาพอททฤทธิมาก หาปลุกชนจะเปรียบ
 เล่มอมมิได้ ครองนทาวพระยาทางหลายในสยามประเทศทุกเมือง มี
 เมืองสุโขทัยเป็นต้น ไปเป็นเมืองชนแกเมืองกัมพูชาธิบดีมหานคร พระ
 เจ้าละโว้สถ้อยู่ในเมืองตพบุรีตั้งด้วยน้ำในสระหน้าด้วย พระเจ้าสุโขทัย

ตั้งด้วยน้ำอันมออยู่ในภาเขาดวง ไล่คุ่มบรทุกเกวียนเขื่อนน่านไปถวาย
 แก่พระเจ้ากมพูชาธิบดีมิได้ขาดณเมืองกมพูชาโน้น อย่มาวันหนึ่งพระ
 ภิกขุคอประร่วงนน เห็นเขาขับเกวียนเขื่อนน่านไปตงนน จึงถามรู้เนื้อความ
 ว่าเขาเขื่อนน่านไปตั้งถวายแก่พระเจ้ากมพูชาธิบดีตงนน จึงว่าแต่
 นไปอย่าเอาน้ำไล่คุ่มเลย ทำตารางบนเรือนเกวียนแล้วเอาน้ำเทได้
 ตารางซึ่งไปไม่รั่ว เขื่อนไปถวายแก่พระยาภิรมย์ชาธิบดีเถด คนชาวหน้า
 ตั้งยทงหลายจึงกระทำตามคำพระร่วงว่าตงนน เขื่อนน้ำไปน้ำซึ่งอยู่ใน
 ตารางไม่รั่วเลย ไปถวายแก่พระเจ้ากมพูชาธิบดีนน พระเจ้า
 กมพูชาธิบดีทอดพระเนตรเห็นเกวียนเขื่อนน่านออกจรรยงนงก จึงถามรู้
 เนื้อความว่าพระร่วงเป็นภิกขุให้กระทำตงนน ก็ตั้งตงกพระทัยกลัว
 พระร่วงยงนงก จึงถามว่าพระร่วงบวชอยู่วัดไหน แล้วได้ย่นว่าอยู่วัด
 มหาชาติ จึงทรงพระดำริว่าพระร่วงนมนบุญมาก ว่าเจ้าตั้งตงกมฤทธานมาก
 แทนไปเมืองสุโขทัยมควรจะให้เอาน้ำมาตั้งแก่เรา ครนทรงพระดำริ
 แล้วจึงตั้งแก่ชาวตั้งตั้งด้วยน้ำว่า แทนลับไปท่านทงหลายอย่าเอาน้ำด้วย
 นน้ำมาตั้งตั้งด้วยแก่เราเลย เอาน้ำนั้นไปถวายแก่พระภิกขุรูปนั้นเถด ได้
 เป็นภักศัดแก่เรา เจ้าเต็มแทนนมา ชาวหน้าด้วยทงปวงกมได้ ไปตั้งตั้งด้วยน้ำ
 ณเมืองกมพูชาธิบดีกขาดมาตราบเท่าทกวงนน พระเจ้ากมพูชาธิบดีเห็น
 มหัทธฤทธานภาพแห่งพระร่วงนนมากยงนงก ตั้งตงตงกพระทัยครน
 ครวมเกรงกลัวเขตขามยงนงก จึงคิดจะทำร้ายฆ่าด้วยซึ่งพระร่วง ตั้งด้วย
 สเห็นว่าพระร่วงจะแขงเมือง จะชิงเอาราชสมบัติบ้านเมืองของตนได้

จึงให้เสาะสืบแสวงหาคนตมวชาการความรู้วิเศษ จึงได้คนตมนาม
 ได้มนัสยตมกัหนา จึงตรัสสั่งว่าท่านจงไปตั้งเมืองสุโขทัยแล้ว จงฆ่า
 เสียชงภกษรูปหนึ่งขอพระร่วงอยู่วัดมหาธาตุ ฆ่าเสียให้ตายจงได้แล้ว
 จึงกลับมา เราจะพนบ่าเห็นจรวงวัดให้แก่ท่านจงมาก ตั้งแล้วจึงตั้งผู้
 นนไป คนตมนามตั้งเมืองสุโขทัยใกล้จะถึง จึงดำดั้นไปสุดชนใน
 วัดมหาธาตุ พอพบพระร่วงมากวาดวัดอยู่ใกล้พระวิหารสถานพระเจดีย์
 เห็นแล้วไม่รู้จักพระร่วงคิดว่าพระภกษรูปอื่น เมื่อสุดชนพนตมแต่ครั้ง
 ดวจถามพระร่วงว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า บัดนี้พระร่วงอยู่ที่ไหน
 พระร่วงกวาดวัดอยู่ในกำแพงพระวิหารหลวง ได้ยินเสียงแล้วเดินมา
 ดู เห็นบุรุษนตมมาจากแผ่นดินครึ่งตัวเพียงนม กรูว่าบุรุษนมาจะ
 กระทำอันตรายแก่พระองค์ จึงกล่าววาจาดีทธีว่า ท่านอยุ่ทนเถิด ว่า
 แล้วกลับไปจากทนน บุรุษนจะชนมาจากตมกมได้ จะถอยหลังดำดั้นคน
 ไปกมได้ กายกแห่งแข็งอยู่ บุรุษนกกกตมกลายเป็นคีตาไป ตงอยู่เพียง
 อรประเทศจันตราบเท่าทกทนน พระร่วงนพพิจารณาเห็นคีตจะไม่บริสุทธี
 แล้ว ด้วยเหตุนนจึงตั้งกออกจากณนช แล้วกราบทตพระกรุณา
 ส้มเตจพระราชบิดา ด้วยปรารธนาจะสร้างพระนครในทตมควรว่า ข้า
 แต่ส้มเตจพระบิดา พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดอนุญาต ให้
 ข้าพเจ้าสร้าง พระนครตั้งเมือง หนึ่งในทตมควร พระเจ้าศรีธรรมมา
 โคกราชได้ทรงฟังเห็นชอบด้วย จึงอนุญาตให้กระทำพระนครว่า ตกร
 เจ้าผู้เป็นตกรก เจ้าวาทงนชอบแล้ว เมืองเก่าโบราณชื่อว่าเมือง
 ลัชนาไทย อยู่ใกล้ริมแม่น้ำชอว่า ปาพอกยนต์ ใกล้ ครบบรรพต

ชื่อว่าเขาสีขนาโดย เมืองนั้นประกอบไปด้วยพระบรมธาตุ พระ
 ฤษ ขอ ว่า พระสีขนาโดยดาบศ เป็น พระโอยกาชวด แห่ง เราท่าน
 ให้สร้างเมืองนั้นไว้ แต่ก่อน เราสร้างใหม่ให้ ชื่อ เมืองสุวรรณโลก
 เกิด เจ้าพระร่วง ได้ พง ดงหน กยนต์ จึง ถวายบังคมลา ส้มเค็ญ
 พระบิดาไปสร้างเมืองนั้น ให้พินดินก่อถนนกว้าง ๘ วา แต่เมือง
 สุโขทัยถึงเมืองสีขนาโดยนั้นทางไกลประมาณ ๕ โยชน์เศษ เจ้าพระ
 ร่วงเสด็จถึงในมะฆามชวดสักแล้ว เขาเปิดอกนั้นไปรยไป ๒ ข้างถนนนั้น
 กวาดด้วยวาจาศักดิ์สิทธิ์ว่า เปิดอกเมตในมะฆามนั้นจึงเป็นต้นมะฆามไป
 เกิด เปิดอกเมตในมะฆามก็คอยงอกเป็นต้นมะฆามเหมือนเมตในดินนั้น
 ทั้งสองข้างถนนเป็นต้นมีใบดอกฝัก ไม่มีแต่เมตใน มีมาปรากฏทราบ
 เท่าทุกวณ ให้ ก่อพระเจดีย์วิหาร อุโบสถ ให้กระทำการเปรียญ
 อาวาสเสนาสนะกุฎีต่าง ๆ พระปรารภที่บรรจุพระบรมธาตุตั้งอยู่ข้าง
 ตะวันตกยกย้ายมาตั้งข้างตะวันออก แล้วให้ตกแต่งพระราชเรือนหลวง
 การพระนครทั้งปวงกล้าเรจมีชาโน & เตือน แล้วด้วยฤทธิ แลวาจา
 สิทธิทุกประการ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช จึงเชิญเจ้าพระร่วงไป
 ครองราชสมบัติอยู่ ณ เมืองสุวรรณโลก ว่าราชการ ดับไป เมือง
 สุวรรณโลกแต่ก่อนชื่อเมืองสีขนาโดยนั้น เหตุกระทำรูปต้นฐานเมือง
 นั้นตามสายลกประจำแห่ง พระฤษอินขอพระสีขนาโดยดาบศ ชื่อว่า
 สุวรรณโลกนั้น เหตุพระฤษนั้นเอาน้ำสุรามฤตมาแต่สุวรรณมารตทเมือง
 นั้น ว่ามาทางนเป็นคำบุราณกถา ครั้นพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชแก่
 ชราภาพ สิ้นพระชนม์สุวรรณโลกไปตามเมถากรรณแห่งพระองค์นั้น เจ้า
 พระร่วง กระทำ ณาปนกิจ ส้มเค็ญพระราชบิดา ด้วยเครื่องสักการบูชา

ถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก ให้มีการมโหรีศพ ๗ วันตาม
 ราชประเพณี ด้วยพระราชวงศ์านุวงศ์แถมหาชนทั้งหลายนั้น เมื่อครั้ง
 พระพุทธศักราช ถวาย ได้ ๑๘๐๐ พระวัดป่า จุฬาศักราช ได้ ๖๓๕ ปี
 สืบแต่พระเจ้าวรวงศ์บรมราชาธิราชอายุศักราช ได้ ๒๘ ปี ได้เสวยราช
 สืบต่อยุณเมืองสุโขทัย พระโบราณจารย์เจ้ากล่าวพระบาติไว้ใน
 คมกรจามเทววงศ์ แด่พระคัมภีร์ ดังหพปฏิมากรหนักมแปลกกันบ้าง
 ชงชอแฉะเรื่องราวนิทานพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราชนั้น ว่ามีบุษยรูป
 งามมีกำลังผ่องใส นางนาคนนวนางเทวธิดาองค์หนึ่ง ได้ตั้งวาตอยู่ด้วย
 กนิษฐภคินี คือพระร่วง แด่พระร่วงเจ้านนชอว่า พระยาโรจราช
 กวว่า วารุทธราชาธิราชกวบ้าง แปลกกันแต่ชอตั้งน ในกาลนั้น
 พระราชบุตรแห่งพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราช พระองค์ต่างพระมารดา
 เป็นพระอนุชาธิราชมีบุญญาธิการมาก เจ้าพระร่วงราชาธิราชพระราช
 ทานตั้งพระนามชอว่า พระยาศรีธรรมราชาให้ ไปครองราชสืบต่อยุ
 ณเมืองสุวรรณคโลก เกจิอาจารย์บางจำพวกว่าพระเจ้าศรีธรรมมาโคก
 ราชชนน เมื่อได้พระร่วงมาบนตักตาดินให้ พระร่วงเล่น ด้วยทรงพระ
 เมตตา รักใคร่ โปรดปรานพระราชบุตรนั้น เจ้าพระร่วงได้รับพระราช
 ทานตักตาดินนั้น เคารพพระบิดา นบถอ จะไปในที่ใด ๆ กิด ร้อง
 เรียกตักตาดินนั้นว่าน้องมาไปด้วยกัน เจ้าจึงเป็นมนุษย์ เป็นเพื่อนเรา
 เกิด ว่าด้วยวาจาดีทศตักตาดินนั้นบังเกิดเป็นมนุษย์รูปร่างา เดินไปมากิน
 อาหาร สรรพการทั้งปวง พระร่วงนั้นเสวยปลาบึงทั้งคบ ยงมเนื้ออยู่
 ฆางหนึ่งทั้งลงในนาทงคบ ว่าให้เป็นชนจงว่าไปกับทงคบบนเกิด ปลา

นนทเบนชนว้ายไปกับทงตบได้ งามที ไม่มีตบแต่ตวปดาคริงชก กมี
 แต่กางเปดากมี ว้ายไปได้ เป็นอค์จรรยประหลดต่าง ๆ มีปรกฏมา
 ตราบเท่าทกวงน ทงนบงเกิดตวบุญฤทธีวจาดีทชแห่งท่านน น ว่า
 มาทงน โดยสังเขปกถายออยยงนท ทมพดตารวตถารนหมอยไนหนิทาน
 พระรวงโหน ครงนหมตมเตจพระรวงบรมราชาธิราช เป็นพระยา
 เอกราชในสยามประเทศแถนนาประเทศ มีไต่เบียดเบียนทาวพระยา
 ในนาประเทศ ยังมีหาชนทงหลายมตมณพราหมณเป็นตบให้อยู
 เยนเบนลชทุกประเทศ ยังมีหาชนทงหลายให้บาเพญกุศต มีให้ทานแถ
 รักษาคต เป็นตบใน พระพุทศคาศนา ยังพระพุทศคาศนาให้รุ่งเรือง
 วัฒนาการ แถวราชตมตบตโดยทศพิชราชธรรมมาชานาน ล้วน
 พระยาศรีธรรมราชานน แถวราชตมตบตโดยทศพิชราชธรรมอยู่ใน
 เมืองลวรดโลก ล้วนบุรุษแก่ กบทงภริยาอนเบนบิตามารดา เถยง
 พระรวงนน แก่เกาชราอายุชยก ล่น ชนมายศม แถว กกระทำกาถ
 กิริยา ตายแถวก็ไปตามยถากกรรมน เจาพระรวงกกระทำณาปนกิจ
 ลักการบชชา ถว้ายไทยทาน แก่ พระสังฆ เป็นอนนมาก ตามประเพณ
 กระทำณาปนกิจน

อยู่มาวันหนึ่งพระรวงบรมราชาธิราช เถตจพระราชคานเริไปตวย
 ยศศกตบรवारเป็นอนนมากไปลู่เมื่อลวรดโลก ทอดพระเนตรเห็นกฏ
 ุฬารศุคราคร่าทกพง เป็นอนนมาก ปรารถนาจะกระทำใหจริงการ
 มั่นคงไปชานาน จึงคคอ่านตวพระอนุชาธิราชนว่า เราจะไปลู่
 เมืองมคชคอเมืองจัน ขอชางกระทำถวชามแต่พระเจ้ากรุงจันมาให้
 กระทำถวชามแถกระเบองในเมืองเรา จะไต่กระทำถดงคากฏุฬาร

ใช้การต่าง ๆ ที่เมืองเรา น พระยาศรีธรรมราชานันได้ พงแต่จิง
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ข้าพระพุทธเจ้า
จะขอตามเสด็จพระราชดำเนินไปด้วยพระองค์

พระมหากษัตริย์ทรงดั่งนมนมพระทัยเบนเอกฉนทด้วยกนแล้ว เสด็จ
ลงเรือพระที่นั่งน้อยยกบราชบุรุษ ๗ คน แลวตั้งแก่ชาราชการทงหลาย
มีเดนาบคเป็นประธานให้อยูรักษาบ้านเมืองว่า ท่านทงปวงจงอยูรักษา
บ้านเมืองเราจงดี ตั้งแลวก็ออกเรือพระที่นั่งนนไปโดยดำดบ ถึง
มหาสมุทรหาอันตรายมได้ทราบเทาถึงกรุงมคธราชู ด้วยเดชเดชาภาพ
บุญฤทธิ์ให้ประดีทชทุกประการดงนน ในกาดนนโหราอาจารย์แห่ง
พระเจ้ากรุงจีน ถวายฎีกาพระเคราะห์เมืองนนแก่พระมหากษัตริย์ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ข้าศึกจะมาถึงพระนครนใน
วันพรุ่งน จกโตเมืองนเบนเท

พระเจ้ากรุงจีนครนได้ทรงพงดงนนก็ตั้งตงตกพระทัย จึงให้หา
เสนาโยธาทวยหาญ มาประชุมพร้อมกนในหน้าพระถานชัย ครลสบอก
คดีถวนถทุกประการ แลวตั้งให้รักษาพระนครทุกแห่งประตูหอรบ
เชิงเทน หนาทกาแพงชนนอกชนนใน คนทงหลายมากกว่าแสนพร้อม
ด้วยเครื่องศาสตราวุธต่าง ๆ รักษาพระนครแลพระราชวง ตามรับสั่ง
ทุกประการ ตรวจตรากนเบนด้ามารถ

สมเด็จพระร่วงเจ้ากบพระอนชราชครนถเมืองจีนแลว จึงให้
ราชบุรุษ ๗ คนอยูรักษาเรือนน ทงดองพระองค์พากันเข้าไปใน
ราชฐาน แลคนทหารทงหลายชงรักษาประตูพระราชวงชนนอกชนนใน

เห็นกษัตริย์ทั้งสองนั้น ให้บังเกิดภัยความกตเวียงนุก มีอาจว่ากล่าวห้าม
ปรามตั้งหนึ่งสิ่งใดมิได้ ก็ปลาศ์นากการหนีไปในทอน หาผู้จะต้านทาน
กางกั้นไว้มิได้ กษัตริย์ทั้งสองเข้าไปถึงสำนักแห่งพระเจ้ากรุงจีน
จึงนั่งในทศมควร

พระเจ้ากรุงจีนทอดพระเนตรเห็นกษัตริย์ทั้งสอง เล็ดจมาหนึ่งไนท
โกลนหน ต่ดตักพระทัยกตเวียงนุก ปรารภเพื่อจะถวายบังคมแก่
กษัตริย์ทั้งสองนั้น

สมเด็จพระร่วงราชาธิราชเจ้า ทอดพระเนตรเห็นกริยาแห่งพระเจ้า
กรุงจีนจะถวายบังคมตงนน จึงตรัสห้ามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเด็ริฐ
พระองค์อย่าตักพระทัยกตเวียงนุก ตชานมาแต่เมืองสุโขทัย จะ
ปรารภนาซึ่งราชสมบัติแห่งพระองค์ห้ามได้ มาบตนปรารภนาจะขอช่าง
กระทำด้วยชาม ไปให้กระทำด้วยชามกระเบื้องณเมืองสุโขทัยนั้น

พระเจ้ากรุงมคธราชูได้ทรงฟังตงนน กตพระทัยบตได้มนต์ยงนุก
จึงพิจารณาตสมเด็จพระร่วงเจ้านน เห็นพระรูปพระโณมงามตาเล็ค
ประกอบตวยราชลักษณะองอาจราชค้กตหาทลตมิได้ จึงทรงพระ
ดำริว่า พระยาองค นเบนเจ้าเมืองสุโขทัย มีบุญญาธิการมากยงนุก
มว่าจาดัทธิ เราได้ยขนมาแต่คาลกคากวนชเลองตอมาแต่กอน ควร
แถวทเราจะถวายราชสมบัติแก่พระยาน ครนพระเจ้ากรุงจีนทรงพระ
ราชดำรินแถว กตจะเล็ยพระราชสมบัติบ้านเมืองแห่งตน จึง
ถวายราชสมบัติแก่พระราชบิดาแก่สมเด็จพระร่วงเจ้าว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเด็ริฐ ข้าพเจ้าขอถวายตั้งน ๗ แก่
พระองค์ ตชานขอเบนทาชแห่งพระองค์

ส้มเด็จพระร่วงเจ้าได้ทรงฟังดังนั้นจึงทรงพระกรุณาดำรัสว่า ข้า
 แแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ คุณานมได้ปรารถนาพระราชสมบัติของพระ
 องค์ ๆ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระราชสมบัติให้แก่ข้าพเจ้า
 ด้วยเคารพตั้งจิตฉะน ข้าพเจ้าควรจะรับซึ่งราชสมบัติโดยตั้งจิต ทรง
 พระกรุณาตรัสฉะนแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปตั้งรับพระราช
 สัตหอนมอยู่ในพระนครนั้น จึงอชชฐานว่า ราชสมบัติหนั้นเบณฑเสียด
 ทาย เราจะตัดศีรษะแห่งราชสัทหน ถ้าศีรษะนไปตกกลงในเมืองใด
 เราก้จะไปเสียดราชสมบัติอยู่ในเมืองนั้น ครนอชชฐานแล้วจึงตั้งรับ
 ราชสัทหนด้วยพระแสงขรรคาคูชแห่งพระองค์ ราชสัทหนขาดตกลง
 ด้ว ข้างศีรษะนถอยไปบนอากาศ ด้วยบุญอชชฤทธจวาลัดทชนนไป
 ตกกลงกลางพระนครสุโขทัย

พระเจ้ามคธราชู เดนา อ้ามาตย์ แดมหาชนทั้งหลาย ได้เห็นพระ
 อชชฤทธเดชาภาพมากยงนกดงน กบงเกิดความกตเวลีส้มเด็จพระร่วง
 บรมราชาธิราชเจาหนหากัดสมได้ พระเจ้ากรุงจีนจึง ราชากษะก
 ส้มเด็จพระร่วงกับพระราชาชิตาของพระองค์แล้ว เชอเชิญให้เสียด
 ราชสมบัติอยู่ในเมืองนน

ส้มเด็จพระร่วงบรมราชาธิราชเจ้าได้ทรงฟังดังนั้นจึงตรัสว่า ข้า
 แแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ เมืองนมโตเป็นเมืองใหญ่ ศีรษะราชสัทนไป
 ตกกลงในพระนครสุโขทัย ๆ เป็นใหญ่ ข้าพระองค์เจ้าจะเสียดไปเสียด
 ราชสมบัติ อยู่ในเมืองสุโขทัยโนน ครนตรัสดังนั้นแล้วกยบยงเสียด
 ราชสมบัติ อยุ่ด้วยพระราชาชิตาเจ้ากรุงจีนในเมืองนน ๓ เดือนแล้ว
 จึงตรัสแก่พระยานนว่า ข้าพเจ้าจะเสียดพระองค์กลับไปเมืองสุโขทัย

พระเจ้ามคธราชูได้ทรงฟังดังนั้นจึงตรัสถามว่า พระองค์จะพาพระ
 อรรคมเหษีไปด้วยหรือ ๗ จะให้อยู่ในเมืองนี้ ส้มเต๋จพระร่วงเจ้าได้
 ทรงฟังดังนั้นจึงตรัสว่า ตามพระอชฌมาสัย นางจะไปด้วยข้าพเจ้าจะ
 พาไป นางจะอยู่กับพระบิดาก็อยู่เถิด

พระเจ้ากรุงจีนจึงถามพระราชธิดาว่า คุณกรเจ้าผู้เป็นบุตรรัก เจ้าจะ
 ไปด้วยหรือจะไปด้วยพระภักดาสามี นางนั้นจึงกราบทูลสมเด็จพระบิดาว่า
 ข้าพเจ้าจะตามพระบิดาไปตามพระภักดาสามี อนึ่งใครจะหาสามีทดแทนที่
 รักที่ชอบใจจะหาได้เป็นอันยากนัก จะได้อาหารอันรอนทนทุกขลำบาก
 ด้วยอตรปรนนิบัติ คบแต่งกายจะให้ชายรักก็ยาก ได้ผดแล้วมาพลัด
 พรากอยู่เป็นหม้าย ความเจ็บอายก็จะมิต่าง ๗ จะนับมีได้ ข้าพเจ้า
 จะขออาสาพระราชบิดาเจ้าไปกับด้วยพระราชภักดาสามี

สมเด็จพระร่วงเจ้าจึงขอช่างกระทำถวายเป็นมา ๕๐๐ คน พระเจ้า
 กรุงจีนก็อนุญาตให้ แล้วยังแต่งสำเภากศรา ๓๓ ลำ บรรทุกเงิน
 ทองแก้วแหวนเพชรพรรณผ้านุ่งห่ม แลเครื่องเครื่องหุบริ โภคอุปโภคเป็น
 อันมาก แล้วยังจัดแจงทาสกรรมกรชายหญิงเป็นอันมาก พระราชทาน
 ให้แก่พระราชธิดา แล้วยังให้โอวาทานุสาสน์สั่งสอน แลพระชนนีมารดา
 แลพระญาติพระวงศ์านุวงศ์ก็เศร้าใจได้ใจเสียอาลัย ว่าไร้องให้รักพระ
 ราชธิดาซึ่งแซ่ต้นนั้นในพระราชวัง ด้วยสเนหารักในพระราชธิดา ก็พา
 กันมากบงกชบริวารตามมาส่งถึงสำเภา ส่วนพระราชธิดาก็ถวายบังคม
 ถาส้มเต๋จพระบิดามารดาแล้วลงสู่สำเภา ครั้นได้เปิดประตูแล้วชาว

พนักงานล่าตาโตกตันทนอาบั้น ก็ตมำต้อถอนด้อมอให้ร้องเออชยี้ กาง
 ไบไบกของออกดำเกาเกตรา จากทำไปด้อมหาสุมทรทะเลหลวง คนทั้งปวง
 หาภัยอันตรายมิได้ มาโดยดำตบตราบเท้าถึงเมืองสุโขทัยนั้น หาพายุคตณ
 ตมร้ายมิได้ ด้วยบุญญาธิการอิทธิฤทธิ์มหาเดชาภาพแห่งด้อมเด็จพระ
 รวงเจ้านน ครนถงพระนครแล้ว จึงให้รับพระราชชิตาชนไปในพระ
 ราชวง ทรงพระกรุณาโปรดให้นางนั้นอยู่ในพระราชเรือนหลวง แต่
 พระราชบุตรพระเจ้ากรุงเจนนน มีพระนามปรากฏชื่อว่า นางคณธาร
 ราชเทวี เป็นทเด้นาหารักใคร่แห่งด้อมเด็จพระรวงเจ้านนอยู่เป็นด้อมมา
 ชานาน คนทงหลายชงเอาเครื่องสิ่งของบรรทุกดำเกามาตั้งนน ชน
 เครื่องสิ่งของชนถวายแล้วจแล้วกถวายบังคมอ้าตากลับไปเมืองกรุงเจนน
 ครนเมอพระเจ้าอถังคจอสุไต้ด้วยราชด้อมบัตในเมืองภูกาม ยก
 ทพมาตเมืองสุไต้เต็มไต้แล้ว ไปสร้างเมืองเมาะตะมะ จุดศักราชไต้ ๖๒๕
 ปี ครนนด้อมเด็จพระรวงด้วยราชด้อมบัตอยู่ในเมืองสุโขทัย เป็นใหญ่
 เอกราชยังกว่าท้าวพระยาทงหลายในสยาม ประเทศแถรามญประเทศ
 แถมดาวะประเทศ เจนนประเทศ ภูกามประเทศ ปรากฏไปด้อมวาจาดีท
 มหทธิฤทธิ์เดชาภาพมาก มิไต้เบียดเบียนท้าวพระยาในประเทศอื่น
 ยังคนทงหลายให้อยูเย็นเป็นด้อม ท้าวพระยารามญทงหลาย มีพระยา
 พารวเป็นคณ ไต้ด้วยราชด้อมบัตใน เมืองเมาะตะมะ ยอมถวายเครื่อง
 ราชบรรณาการ แก่ ด้อมเด็จพระรวงเจ้า แล้วขอ พระราชทาน นาม
 บุญญิตแก่ด้อมเด็จพระรวงเจ้า ๆ จึงตงแต่งชงพระราชนามบุญญิตนน
 แล้วเขียนถงในแผ่นทอง แล้วพระราชทานไปแก่ท้าวพระยารามญน

เป็นอันมาก แลว่ามาทงน โดยย่อ ทพัสตารวตถารนหม้อยู่ในคัมภีร์
มหาพุทธการวงศ์ นั้น

ในกาลครั้งนั้น ส้มเด็จพระร่วงบรมราชาธิราชเจ้า ปราบกฏด้วย
วาจาสิทธิ์ มบุญมหิตตฤทธานุภาพเป็นอันมาก ดำแดงเหตุอันวิเศษไว้
ประหลาดต่าง ๆ ก็เป็นอันมาก ให้ช่างทงหลายนกระทำถว้ยชาม
กระเบื้องเคลือบณเมืองสุวรรณโคตก แลให้มุงกฐวิหารการเปรียญ
โรงพระอุโบสถ ด้วยกระเบื้องเคลือบก็เป็นอันมาก แลให้ช่างกระทำ
พระปรางค์อันใหญ่สูงบรรจุพระบรมธาตุ แลรูปพระปฏิมากรน้อยใหญ่
ก็เป็นอันมาก แล้วยกระทำการฉลองด้วยเครื่องสักการบูชาต่าง ๆ
บำเพ็ญพระราชกุศล มีรักษาคัดแลให้ทานเป็นต้นนนักเป็นอันมากมา
ช้านาน

แลถว้ยชามทให้กระทำนดินไม้ดีจึงเป็นรวิรยราวไป ปราบกฐมี
มาตราบเท่าทุกวณน

พระยาศรีธรรมราชา ให้กระทำด้วยอิฐแลศิลาใหญ่สูงกว่าพระ
ปรางค์ ส้มเด็จพระร่วงเจ้าไตทอดพระเนตรเห็นพระปรางค์ตั้งนั้นไม่
ชอบพระทัย ให้รียอดตพระเจดีย์อันแลวดด้วยศิลานนลงมาตงไว้ ในวัด
นั้น ศิลาขอดนนขงปราบกฐอยู่ทุกวณน

พระราชบุตรแห่งส้มเด็จพระร่วงเจ้าพระองค์หนึ่ง ชื่อเจ้ารามราช
กุมาร เกิดด้วยนางคณธรรราชเทวี มีพระรูปโฉมงาม มบุญญารการ
มาก เป็นทรกเล่นหาแห่งพระร่วงเจ้านน แลวก็มจตตเป็นกษัตริ เป็น
ทรกแกมหาชนคนทงหลาย ส้มเด็จพระร่วงบรมราชาธิราชเจ้า ย่อม

เสด็จไปชมในนานาประเทศ มิได้กระทำอันตรายเบียดเบียนสัมปตบ้านเมือง
แห่งท้าวพระยาทั้งหลายในประเทศอื่น ๆ แล้วท้าวพระยาทั้งหลาย
ในประเทศนั้น ๆ รู้แล้ว ออกไปถวายบังคม แลถวายราช
บรรณาการสักการบูชาแก่พระร่วงเจ้านั้น ๆ กระทำปราได้ด้วยสุนทร
วาจา แลวกดกลับมาสู่เมือง แห่งตน แลจะขึ้นมาชานานเป็นหลายปี
พระองค์นหมพระชนมายุชน ๕๒ ปี ด้วยราชสัมปตมาชานานได้ ๖๐
ปีเศษ ทรงพระชราภาพแล้ว

อยู่มาวันหนึ่ง จิตรลี้ดั่ง แกมหาชนคนทั้งหลายมี เลื่อนาบดี เป็น
ประธานว่า ท่านทงปวงเอ๋ย ค่อยอยู่จงคิดเบียดเบียน ชั่วกนรักษาบ้าน
เมืองเราจงดี เราจะลาท่านทั้งหลายไปเมืองสุวรรณโลก อาบน้ำที่
แก่งคีตาใหญ่หนึ่ ถ้าไม่เห็นเรากดกลับมาดวงพัน ๗ วันแล้ว จง
ราชาภิเษกเจ้ารามราชบุตรเราให้ครองราชสัมปตเกิด ตั้งแล้วเสด็จ
ไปสู่เมืองสุวรรณโลกด้วยบริวารเป็นอันมาก ครั้นถึงแก่งคีตาใหญ่
หนึ่แล้วก็เสด็จลงตรงลงนานในทันนั้น ชำระพระศิวีกายสบายพระทัย
แล้ว ก็อันตรายหายไปไหนหาผู้ใดจะทรรู้เห็นมิได้

ฝ่ายมหาชนทั้งหลายมีเลื่อนาบดีเบียดกัน ครั้นมิได้เห็นสัมเด็จพระร่วง
เจ้า ก็ตกใจร้องให้ว่าไรใจหาย ประหม่าเคঁร่าไค้กได้กาอาตุรเดอด
รอนเป็นอันมาก ให้คนทั้งหลายช่วยกันลงในน้ำที่แก่งคีตาใหญ่ ให้ดำ
ต้นค้นหาในช่องคีตา งมควาค้นหามากกว่าร้อย ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ให้
เที่ยวหาบนบกแต่บาริมฝั่งน้ำทุกแห่ง แลวงหาทุกตำบลก็มิได้พบเห็น
แล้วจนดวงพัน ๗ วัน คนทั้งหลายนั้นอวดยว่าไรโหยหาว่า แท้จริง

พระองค์ไม่เมตตาอาตยถึงเราทั้งหลายแล้ว ชรอยพระองค์ระตถถึง
พระชนนีมารดาพระญาติพระวงศ์อันอยู่ใน นาคพิภพ พระจะลงไป
เยี่ยมเยือนแล้วจะกลับมาหรือจะไม่กลับมาประการใดก็ไม่แจ้ง ครั้น
ไม่ได้พบเห็นแล้วคนทั้งหลายนั้นจึงกลับมาเมืองสุโขทัย อยู่ ๗ วันก็
จัดแจงแต่งการพระราชพิธีราชาภิเษกเจ้ารามราชาบุตร ได้ผ่านพิภพ
ด้วยราชสมบัติตามราชประเพณี ในกรุงพระนครสุโขทัยนั้น

สมเด็จพระราชาบุตรนั้นจึงทรงพระนามชื่อว่าเจ้ารามราชาธิราช
มีบุญญาธิการมหิทมหิมาเดชาานุภาพมาก ได้ด้วยราชสมบัติเป็นสุข
อยู่ณเมืองสุโขทัย

ในพระคัมภีร์ สंहตปฏิมากรนั้นว่า สมเด็จพระร่วงเจ้านนชอว่า
พระยาธรรมราชา พระราชาบุตรนั้นชอว่าพระยาบาลราช นาคาเกจ
อาจารย์เปดยนกนคองน

ปฐม ปรีจเฉโท ดำแดงมาในเรื่องราวบังเกิดแต่เหตุต่าง ๆ
แต่อินทรชานแห่งพระร่วงเจ้ากล่าวมาโดยย่อ ก็จบปรีจเฉทเป็นปฐม
ท่าน

ในกาลเมื่อ จตุศักราช ๕๘๘ ปีนั้น พระเจ้าเซียงรายได้ ด้วย
ราชสมบัติเป็นสุขอยู่ในเมืองเซียงราย มีศรัทธาสร้างอารามวิหาร
พระเจดีย์รูปพระปฏิมากร โรงธรรมกุฎีศาลาบริเวณอาวาสเป็นอัน
มาก แล้วกระทำการฉลองสักการบูชาพระรัตนตรัย ให้ทานวัตถุต่าง ๆ

ถวายแก่พระดั่งซ้เป็นอันมาก ให้ส้มโกช ๗ วันแล้วถวายข้าพระโยม
ดั่งซ้เป็นอันมากให้ไว้ปฏิบัติพระรัตนไตรในอาวาสนั้น

ครั้นหนงมตามเนรรูปหนึ่งมาเป็นอาคันตุกะ ได้เห็นอาวาสบริเวณ
พระเจดีย์มหาวิหารแต่พระปฏิมากรงามยิ่งนัก บังเกิดศรัทธาปล้ำทะ
เดือมิได้ เข้าไปในพระอารามวิหารนั้น นมัสการกราบไหว้บูชาพระเจดีย์
แต่พระปฏิมากร แล้วออกไปจากวิหาร จึงกวาดถานพระเจดีย์ด้วย
กุศัดเจตนา ฝ่ายข้าพระทงหลายทรภษาพระนน จึงห้ามพระดั่งมเนร
นนว่าอย่ากวาดวัดทน ไปเดี่ยทอนเถด

พระดั่งมเนรนนมพงวาร์ปจะกวาดเอาบุญ ข้าพระทงหลายโกธร
จึงว่า ดั่งมเนรรูปนมาซงเอาบุญของเจ้าเรา ห้ามกมพง ว่าแล้วเข้าไป
กราบทุดแก่พระเจ้าเซียงรายว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเด็ริฐู ดั่งมเนร
รูปหนึ่งมาปรนนิบัติกวาดวัดซงเอาบุญของพระองค์ ห้ามกมพง

พระเจ้าเซียงรายได้ทรงพงดงนน จึงโกธรพระดั่งมเนรนนว่าด้วย
วาจาอันหยาบว่า ดั่งมเนรมาซงเอาบุญของเรา ห้ามมพงดงนน ท่าน
ทงหลายจงผูกคอตากไปเดี่ยไหพนวด ข้าพระนนจงกระทำตามรับดั่ง
ดงนน เจ้าดั่งมเนรนนได้ พงก โทมนด์ซงพระยานน ด้วยคิดว่าเรา
กระทำกศัดดงน พระยานนบงคบกกรรมอันหยาบซ้แก่เราณะนผลแต่
ครันคดแต่จงว่าแก่ข้าพระนนว่า ท่านทงหลายจงดยับยงรูปปล้ำครุ
หนึ่ง รูปจะนมัสการตากกระทำปทักษิณพระเจ้ากอน ข้าพระจงอนุญาต
แล้วไปกระทำปทักษิณนมัสการอชชฐานปรารธนาว่า เตชะกุศัดอนช
กระทำน เมื่อข้ากระทำกาถกิริยาตายนน ขอให้ได้ ไปบังเกิดเป็น

พระราชบุตรแห่งพระยาในเมืองลี้ตวงศ์ ขอให้ไต่กระทำสงครามกับ
 พระยาเซียงรายน ให้ขามชยชนะแก่พระยานน ครนอริษฐานแล้ว
 ก็ไปจากทนน อยู่มาไม่ช้านักเกิดอาพาธหนักลงด้วยโรคอันใดอันหนึ่ง
 กระทำกาถกรียาตาย แล้วก็ไต่ ไปเกิดในครรภ์พระอรรคมเหษีแห่ง
 พระยาลี้ตวงศ์นั้น อยู่ถวนกำหนดทศมาส ๓๐ เดือน ประสูติจากมาตุ
 ครร โภทรมบุญมาก เมื่อพระราชกุมารวัฒนาการมีพระชนม์ได้ ๓๐
 พระวัสส์ดา พระบิดาดำรงยศแล้ว ชนทางหลายมีเดนาบติเป็นประธาน
 กระทำการอุปนักษแห่งพระยานน แล้วจึงอภิเษกพระราชกุมารนั้นให้
 ครองราชสมบัติ อยู่เป็นสุขในเมืองลี้ตวงศ์นั้น

ในกาลนั้นเมืองลี้ตวงศ์เป็นเมืองชนแกเมืองเซียงรายน ราชบุรุษ
 แห่งพระยาเซียงรายจึงไปลี้เมืองลี้ตวงศ์ เพื่อจะไปตักเตือนเร่งเอา
 ดอกไม้ทองเงิน ให้มาส่งณเมืองเซียงรายนตามอย่างธรรมเนียม พระ
 ราชกุมารเจ้าเมืองนน จึงคิดการสงครามพอดวงข้าหลวงชาวเมือง
 เซียงรายว่า ท่านข้าหลวงทั้งหลายมาตักเตือนเร่งให้ส่งดอกไม้ทองเงิน
 น ก็ชอบควรด้วยอย่างธรรมเนียมอยู่แล้ว แต่ข้าผู้ครองเมืองนพงไต่ว่า
 กล่าวใหม่ ยงเด็กเล็กน้อยชอนคักชอนนาม มล็ดคบบัญญาชองชอนนค
 ท่านข้าหลวงทงปวงจงไต่ชอนเกราะห้แก่ข้าผู้เด็กเล็กน้อย ให้ผลิตขบยง
 งคชยุดัก ๓ ปี ข้าจึงจะส่งดอกไม้ทองเงินไปถวายตามอย่างธรรมเนียม
 ข้าหลวงนนครนไต่ ยนวาจาตงนน มจคตเมตตาแก่พระราชกุมารนน
 จึงอนุญาตว่าตามเถิด เจ้าเมืองลี้ตวงศ์พอดวงข้าหลวงเมืองเซียงราย
 ด้วยกลอุบาย จะคิดการสงครามจะให้ชานานเนนชอกไป จะได้แต่ง

พระนครค้ายคูประคุดหอรบเชิงเทินบ้อมกำแพงเมืองให้มั่นคง จะได้
 จัดแจงให้กระทำไร่นาข้างฉางสะดมเข้าเปิดอกเข้าสารแด่โภชนาอาหาร
 ของหวานของคาวเกตุอพรกเปรี้ยวเค็มให้โตไว้งมาก แลจะได้
 จัดแจงซ่อมแปลง เกรืองสำตราวุดสั้นยาวน้อยใหญ่ แลจะได้บำรุง
 ช้างม้าโยธาจตุรงค์พดทวยหาญ ให้หัดฝึกปรือสั่งสอนหน้าไม้ปืนไฟ
 ใหญ่น้อย เบญจรงค์, มนทการ, กระเบงแก้ว, บันหลังช้าง, ชา
 นกยาง, หางนกคุ้ม, ตากด้อ, หามเด่น แลให้ชำนาญในกา
 รทหารยุทธสงครามจตุประการ ครนคตกรกตรองการยุทธสงคราม
 ยุทธซึ่งชัยไว้เสร็จแล้ว จึงให้ตั้งราชบุรุษข้าหลวงชาวเมืองเชียงราย
 กลับไป แลตรวจตราด้วยราชการทั้งหลายมิได้ขาดเป็นประธาน
 ให้ตบแต่งจัดแจงการทั้งปวงต่าง ๆ ดังกล่าวพรรณนามานี้ ครนโกต
 จะถึง ๓ ปีการทั้งปวงพร้อมแล้ว จึงให้จัดแจง พดโยธาหาญได้
 ประมาณมากหลายหมื่น ช้างมากได้มากกว่าร้อย พร้อมด้วยเกรือง
 สรรพยุทธต่าง ๆ แลให้พระปโรหิตโหร โหรอาศุกฤษณ์กษัตริฤกษ์
 คี ครนโตศุกวารคตพิชยฤกษ์ จะโกตระเบ็กระบายขยายดำเนินพด
 ทหาร พระภบาลเจ้าเมืองสุทวงศ์ ก็ชำระสระสระวังพระองค์สุริยกายา
 ด้วยอุทกธาราน้ำหอม ไล่กระฮอมทองผองแผ้ว ตำราญราชฤททย
 แลทรงพระภษา เกรืองอสังการอาภรณ์ บวรอร่ามรุ่งโรจน์ โชติ
 รุจี ด้วยสั่งสุพรรณรัตนอำมรงค์วรราชวิไชย ไล่สอดสำหรับเกรือง
 ทรงพิชยสงคราม เสร็จแล้วมิช้า ได้พิชยฤกษ์ยาตราภบถถอดนของ
 ชัยเศเรสังข์ ซึ่งองกตองชนะระบถอดศัพทตำเนียงเสียงสั้นนกกกของ

โกธาทล ยกธงชัยโบกบนเวหา ดำเนินหน้าเขยอนขยายพลตาม
 กระบวนพิชัยยุทธาลังคราม แดุดเห็นงามเบนชนเบนชนัด จามร
 กรรชิงฉัตรพระกตพิชณะของผอง ฉัตรกนตรงแด่งรวีตรี อภิรม
 รัตต์ว่างได้ว ทวนธงชัยยาบแด่งแดงปลาทาบจามรี เด็ดจทรงหัดค
 คชาธาร อินช้านาญชาญช้านรงค์ค้วประเสร์รัฐ ระหงระเหตระเหจ
 หัน ทรับมันกระหม่อมคราม งามไปด้วยเครื่องคชาภรณ์บวรรักษา
 แวดล้อมไปด้วยโยธาทวยหาญแด่งต่างดัดลอน พดง้าวองอนหอกปืนไฟ
 เด็ดจไปโดยอนุกรมลำดับ ยกโยธาทัพไปตามราชมรคา ด้วยปรารภนา
 ปรารภเพื่อจะชิงชัยคเอาเมืองเชียงรายนั้น

ในกาดนั้นพระเจ้าเชียงรายคอยอยู่ช้านาน ล่วง ๓ ปีแล้วไม่เห็น
 เจ้าเมืองลัดวงศ์เอาดอกไม้มงคลเงินมาส่งหายไป จึงแกลงพระทัยตั้งย
 เจ้าเมืองลัดวงศ์เห็นจะแข็งเมือง จึงใช้ให้ราชบุรุษไปพิจารณาตบค
 ใหรรู้เหตุนี้

ลวงราชบุรุษทั้งหลยไปลับรู้ว่า เจ้าเมืองลัดวงศ์เป็นกบฏแล้ว จึง
 กลับมากกราบทูลให้ทราบเหตุทั้งปวงนั้นแก่พระเจ้าเชียงราย ๆ ได้ทราบ
 แฉ่งเหตุนี้แล้ว ก็ทรงพระพิโรธโทมนัสชดเคืองพระทัย จึงให้
 มหาเสนาเกณฑ์ทัพจัดแจงแต่งโยธาทหารช้างม้า ให้พร้อมด้วยเครื่อง
 ตำตราวุธสรรพยุทศต่าง ๆ ทั้งเสบียงอาหารแเด่เครื่องหัตถกรรม
 กระทำการจงพร้อมทุกประการ มหาเสนาบดิรับสั่งไปเร่งรัดจัดแจง
 แต่งทัพพลโยธาทหารอาสา พลแถ้วกกล้าเข้มแข็ง พลแถ่งศรปืนไฟ

ได้พร้อมเสร็จทุกประการตามรับสั่ง โดยเร็วแล้ว จึงกราบทูลให้ทราบ
 ชง เกณฑททพนน พระเจ้าเซียงรายได้ทราบแจ้งแล้ว เมื่อได้ถูกข
 ศักุวารตถิตถแตง จึงแต่ง พระองค์ทรง เกรของดำหรับ พระพชยยุทธ
 ลังครามแตง เด็ดจชนบนเกษชยให้หน้ากุญชรบวรคชาชากร อินประตบ
 ด้รพด้วยคชาภรณ์เกรของมนต์พรณรตนมณิ มายนทประทับ
 พระองค์คอยด้กณพชยถูกษเห่นมตร พระอาทิตย์เปดงปดอตเมฆใน
 พนอากาศปราศจากมถทนได้ ให้ถนชของชยแตงด้งชประ โคม้ชอง
 กถของศักโยค ชงชยโบกเป็นล้าคณู ยิงปืนไฟถนนด้ยงบรธอดถน
 กกกของด้ะเทอนทองพระชรณิ จึงเด็ดจทงศ์รพระคชาชากรอินช้านาณ
 ณรงค์ โบกชงยกทพออกจากพระนครไปโดยล้าคตตามมรรคา ๓ ราตรี
 ๕ ราตรี พอพบกองทัพเจ้าเมืองด้ตวงค์ยกมาทกถางทางนท กททรง
 โกรช มีทนจะพิจารณาว่าชัคกมโยชาทวยหาญมากน่อย มีไครงรช
 จึงให้ชบพลทหาร เข้าโจมตีประจันกระหนาบกองทัพเจ้าเมืองด้ตวงค์
 อินพร้อมเสร็จจมามิได้ประมาทนท

ฝ่ายทหารชาวเมืองเซียงรายประมาทไว้ใจว่า ทหารชาวเมือง
 ด้ตวงค์ผมอชอน เคยเห่นมาแตกอนคนกน่อย แดททหารนายทพนาย
 กองทงปวงแกว่งเงอหอกดาบเข้าตอนถงพลทหารแห่งคน ให้เข้า
 กระโจมตีหักเอาด้วยกำดงกล้าแข็ง แดกำดงอาวุธแห่งพลทหารมาก
 ให้บุกรุกชบมาโยชาทหารอาล้า เข้ากระโจมตีรันทงพนกระหนาบ
 เป็นล้ามารถ มิไคทชถอยเตมกำดง

ฝ่ายทหารชาวเมืองด้ตวงค์ แต่งทหารล้บทพนาทพ ๕ หอก ๗ หอก

เดินก่อนไกลกองทัพทาง ๒ ร้อย ๓ ร้อยเส้น มีคนเร็วมาไซ้ ๓ มา
 ๕ มาไปสะกดตาม ๕ หอก ๗ หอก ให้รุกนพบเห็นกองทัพข้าศึกกลับ
 แน่แล้ว ให้คนเร็วมาไซ้กลับมากบอกทัพหน้าทัพหลวง ให้รู้ด้วยกัน
 ครองนเงาเมืองด้วงคั่นคนมากกว่าหมื่น รุกเหตุนนแล้วบอกกองทัพ
 หลวงให้รุกน จึงแยกพลทหารคนแข็งออกข้างละพันเศษ ให้ซุ่มอยู่
 ๒ ฟากทาง ไกลทัพหน้าชนไปทาง ๘๐ เส้น ๘๐ เส้น ไกลหนทางห่าง
 ออกไป ๒๐ เส้น ๓๐ เส้นให้คอยอยู่ ไต่ย่นเดี่ยวบนทัพหน้าแล้วให้
 ยกออกตข้างตหลังข้าศึกจนจ้งดำมารถ กำหนดรุกนได้แล้ว ครนได้
 ย่นเดี่ยวบน ทัพหน้ายกออกตกระหนาบทั้ง ๒ ข้าง ไต่ตเดี่ยวเข้า
 กระโจนพันแทงบกรุก ซ้ำพันทหารชาวเมืองเชียงรายล้มตายเบื่อน
 มาก ฝ่ายนายทัพนายกองชาวเมืองเชียงราย เห็นตเกิดทหารตงหลาย
 เสียตเขาซาพนมตายเบื่อนมากตงนกกเดี่ยวใจ จะคิดแก้ ไซ้อบายถาย
 เทื่อนนคนเห็นมตต คตเดี่ยวหนตงไฟรตงนายพลทหารตงหลายเบ
 ื่อนมากนกก เห็นข้าศึกเข้มแข็งมขอเหตอก่าตงกตั้งตจใจกตตวตงน
 กแตกพายกระจตกระจายกัน หนกนระด้าระด้ายเบียดเดี่ยวต ย่าเหยียบ
 กันเบื่อน โกลาหลตงนหนีไป

ส่วนพระเจ้าเชียงรายเห็นพลทหารล้มตายเบื่อนมาก แตกน่านหนี
 พายไปตงนน กบงเกิดภยความกตวตงนกก จึงกลับข้างพระตงนงชบ
 หนีไปโดยเร็ว ฝ่ายว่าเจ้าเมืองด้วงคี่รู้เหตวว่า เจ้าเมืองเชียงรายกับ
 ทหารตงหลายเสียตแตกพายหนีไปตงนน ก็เร่งชบต้อนทหารโยธา
 ตงหลาย ให้เร่งคตตามตกองทัพจับเชตยให้จ้งได้ ส่วนทหารตงหลาย

ได้ ๓ ราตรี ให้บังเกิดระตุงตกใจมีภัยความกลัวยิ่งนัก พระเจ้า
 เชียงรายกับข้าราชการทั้งหลาย จึงจัดแจงเสบียงอาหารยานพาหนะ
 ช้างม้าโยธาทหารได้ประมาณมากกว่าพัน พร้อมด้วยเครื่องศาสตราวุธ
 ต่าง ๆ แล้วยกพาบุตรท้าวภาษาพม่าชื่อนามมิตร บิดามารดาเสนา
 อำมาตย์ทาสกรรมกรพร้อมแล้ว เพลา ๒ ยามฤกษ์ตักยกแหกออกไป
 จากเมืองตามกระบวนดำทัพ ให้ทหารแซงซ้ายขวาหน้าหน้าอยู่เรียงหลัง
 คอยบองกันรอรบคานทานพาอพยพครอบครัวเร่งรีบหนีไปโดยเร็ว

ฝ่ายชาวกองทัพบางนอนหลับอยู่เป็นอันมาก ครั้นได้ยินเสียงเท้า
 ช้างม้าโยธาคนทั้งหลาย หนีออกไปจากเมืองข้างทิศตะวันตกนั้น กรูณา
 ชาวเมืองเชียงรายเทเมืองแตกหนีไปแล้ว เร่งรีบปลุกกันชนออกติดตาม
 ตามไปไม่พร้อมกัน บางหลับบางคน ไปทันบ้างไม่ทันบ้าง ที่ไปทัน
 นนน้อย ที่ไปไม่ทันนมาก ได้รบบ้างมิได้รบบ้าง ติดตามไปจนถึง
 เแดนไม้ไต่เจ้าเมืองแล้ว กองทัพหนักกลบคนเขาดูเมืองนน

เจ้าเมืองสดุดวงศ์นนโตเมืองนนแล้ว ให้จัดแจงเกณฑ์อสมมหารชน
 ทงหลายอันหน้อยอยู่บ้าน ให้เข้ามาอยู่บ้านตามภูมิตาเนาแล้ว ให้ตั้งแต่ง
 บ้านเมืองแต่ทำการพิชิตสงครามท้าวญัตมโกชพระนคร แล้วยก
 ราชการในเมืองเชียงราย ถ้าเร่งความปรารถนาอันใดอริษฐานไว้
 แด่ก่อนนน

ฝ่ายพระเจ้าเชียงราย พำบริวารทั้งหลายมาสู่สยามประเทศ ถึง
 อริษฐานปากแม่น้ำเมืองกรแพ่งเพชรข้างตะวันตก บอกกล่าวเหตุ
 การณ์ทงปวงให้แจ้งแก่เจ้าเมืองกรมการทงปวง ขอพึ่งโพธิ์ศมภาร
 เป็นข้าขอบขัณฑสีมาอาศัยอยู่สืบไป

ขณะนั้นสมเด็จพระนรินทรราชาพิจารณาตรัสเห็นว่า พระยานนทบุรี
 บุญญาธิการมาก จะไต่เบนเซอด้วยเค้ามืดแห่งกษัตริย์ทั้งหลาย จะได้
 ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในสยามประเทศ จึงตงมาจากเทวโลกด้วย
 เพศเป็นตาบศ ทรงพรตกริยาางดงามยิ่งนัก มายืนอยู่ตรงหน้าข้าง
 พระที่นั่งด้วยเทวฤทธิ์ ร้องห้ามว่าพระเจ้าเชียงใหม่อย่าไปอินเดีย
 ซาคักหาตามไม่ว่าพระองค์จงให้สร้างเมืองทนเถด จะเป็นมงคล
 คืออยู่หาภัยมิได้ พระเจ้าเชียงใหม่เมื่อได้ทรงฟังบังเกิดปีติได้มนต์
 นมัสการการพระตาบศแล้ว ยังคนทั้งหลายให้จัดแจงคบบแต่งทศร้าง
 เมืองลงในทนน พร้อมด้วยกำแพงบ้อมคูประตูหอรบ ปรางค์ปราสาท
 ราชเรือนหลวง โรงช้างโรงม้าศาลาถนถนหนทางยงฉางบริบูรณ์
 ทงปวง ดำรงด้วยเทวฤทธิ์แลราชฤทธิแล้วมิได้ช้าแต่ใน ๕ เดือน
 เมืองนพนามบุญญาธิราชชื่อว่าเมืองไตรรงค์ ปรางค์มาตราบเท่าทุกถน
 พระเจ้าเชียงใหม่ด้วยราชสมบัติอยู่ในเมืองนนเป็นบรมสุข ปราศจาก
 อรินทรราชาซักมาชานาน จำเรียงมาด้วยพระราชาบุตรราชธิดา มี
 ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บำเพ็ญพระราชกุศลมิให้ทานรักษา
 คัดเป็นต้นมาชานาน หากยอนศรายมิได้ตราบเท่าต้นอายุชย สัน
 พระชนม์แล้วก็ไปตามยถากรรมของพระองค์น พระราชาบุตรแห่ง
 พระยานนทบุรีพระนามชื่อว่าพระเจ้าไตรรงค์ ได้ด้วยราชสมบัติสืบ
 มา มีพระราชาบุตรราชธิดาคอมาถง ๓ ชว & ๓ ชว พระยาเป็น
 สัมมาทฐี มีศรัทธาบำเพ็ญพระราชกุศลมิรักษาคัดให้ทานเป็นต้น
 เคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นสุขมาชานานหากยอนศรายมิได้

ในกาลครั้งหนึ่งมีบุรุษผู้หนึ่ง มีสรีรกายเป็นปมเปาหัดต่อมทั่วทั้ง
 ตัว เป็นคนไพร่อยู่ในบ้านนอกใต้เมืองไตรตรึงส์อันชื่อว่าเมืองแปบหน
 ลงมาทางไกล วันหนึ่ง ทำไร่ปลูกผักเผงแตงน้ำเต้าพริกมะเขือต่าง ๆ
 ปลูกขอย่อยเผือกมันชายแตกเตยงชวด หากพยายามไถมาช้านาน มะเขือ
 ด้งหนึ่งอยู่ใกล้บันไดเรือน บุรุษนั้นไปเบาดงทรมตมะเขือหนหนึ่ง
 ลูกมะเขือหนใหญ่โตงามกว่าทุกต้นในไร่ นั้น ผลมะเขือหนเป็นทริก
 ทชอบใจยิ่งนัก ครั้นหนึ่งมีพระราชธิดาแห่งพระยาไตรตรึงส์พระองค์
 หนึ่ง มีพระรูปพระโฉมงามพร้อมบริบูรณ์ด้วยเบญจกตยาณี จึงมี
 พระนามชื่อนางแก้วกตยาณี มีอายุได้ ๑๗-๑๘ ปี มีพระทัยสะกดยนดี
 ด้วยรักจิตต์ คิดอยากได้มะเขือเป็นกาดงยิ่งนัก จึงให้ทาสทาสีไป
 เทยวหาซื้อมะเขือ ทาสทาสีนั้นจึงไปเทยวหาซื้อมะเขือที่ตลาดใต้
 เห็นหลายแห่งไม่ได้มะเขือ จึงสืบเสาะไปจนถึงไร่ของบุรุษนั้น จึง
 ซื้อมะเขือลูกใหญ่งามของบุรุษเป็นปมหนได้ จึงนำถวายแก่พระราช
 ธิดา ๆ จึงได้มะเขือหน จะมีเหตุให้บังเกิดโศหารัดซาบด้รำน ให้
 นางมบัติได้มณฑลยงนิกเป็นกาดง จนมีกายกำเริบต่าง ๆ ทงน
 นางนั้นได้พระราชบุตรผู้มีบุญมาบังเกิด แต่จะได้พระภักดีตามผู้มี
 บุญญาธิการมาก อนึ่งเหตุภาวะแห่งคนทั้งสามนั้นได้กระทำบุญด้วย
 กันมาแต่ก่อน

ในกาลนั้นสัตว์ผู้หนึ่งมีบุญญาธิการได้กระทำมาก มาอุบัติบังเกิด
 บังเกิดในครุโรโกทรแห่งพระราชธาณัน ด้วยเหตุว่านางได้ได้มะเขือ
 หนเป็นเชออุปนิสัย สัมภาระ แห่งบุรุษสรีรกายเป็นปม อันกระทำ

บัดดาวะไนท์ โกลด์ รีมตนะมะเชอนัน ครรภอูทรแห่งนางแก้วกตยาณนน
 กเห็นปรากฏขึ้นมา ฝ่ายพระญาติพระวงศ์ ครั้นเห็นครรภแห่งนาง
 เห็นวปริต จึงไถ่ถามตามประเพณีคดีโลก ไต่ฟังเหตุอันนางบอกด้วย
 วาจาสดจว่า ชานมโตคบหาสังวาล์ด้วยบุรุษผู้ ไต่ผู้หนึ่งเป็นอนชาติ ก
 เห็นความจริงด้วยสุจริต ด้วยอานภาพบุญแห่งสัตว์ อนอยู่ในครรภนั้น
 พระญาติพระวงศ์ทั้งหลายมิได้ โกรธ เชื้อถอช่วยกันอภิบาลรักษาครรภ
 ด้วยไมตรีจิตต์ นางนกรักษาครรภนั้นมา เมื่อถวนกำหนดทศมาส
 จึงคลอดซึ่งพระราชบุตร ทรงพระรูปโฉมงามยิ่งนักประดุจรูปทอง
 ประกอบด้วยลักษณะอันบริบูรณ์ พระญาติพระวงศ์ มีเมตตารักใคร่
 ช่วยบำรุงบำเรออุปถัมภ์นากการ เดียงรักษา ด้วยสุจริตเป็น ปกติมา
 ส้มเต๋จพระโอยกานนมพระทัยปรารถนา เพื่อจะเลี้ยงทายพระราชนัดดา
 ทดลองดูจะใคร่รู้วามบุรุษผู้ ไต่จะเป็นบิดาของพระราชกุมาร ครั้นทรง
 พระดำริแล้วจึงสั่งแก่ราชบุรุษทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจงให้คนเอา
 ฆ้องกลองไปเที่ยวคืบ่าว บอกกล่าวแก่บุรุษทั้งหลายในกรุงนอกกรุง
 คีรี ๆ แขวงจังหวัดจังหวด ตั้งแต่พรุ่งนี้ไป ๓ วันให้บุรุษทั้งหลายเข้า
 มาในพระราชวัง ให้ ถอนมาซึ่งขนมแผลผลไม้ต่าง ๆ ตามทนมแต่ลงละ
 น้อยให้เร่งเข้ามา ราชบุรุษทั้งหลายก็ให้ ไปเที่ยวคืบ่าวร้องบ่าวทั่วทุก
 ทิศตามรับสั่ง ฝ่ายบุรุษทั้งหลายรู้วารับสั่งให้เข้าไปในพระราชวังดัง
 นั้น บ้างได้ขนม บ้างก็ได้ผลไม้อื่นต่าง ๆ กับเผือกมณฑกด้วยอ้อยตามทนม
 ก็ถอนเข้าไปในพระราชวัง

ส้มเต๋จพระโอยกาให้ตักแต่งประดับพระราชนัดดา ด้วยเครื่องกุมาร

อารมณ์ต้องการอินฉัตร วิษุขตั้งวางงามเลิศแล้ว จึงให้พระหัตถาน
 แกวณต์ทนาการเห็นอราชาอาคณ์ อินตกแต่งเป็นอนตไนทพระราชฐาน
 แล้วให้เรียกหาบุรุษเข้ามาทีละคน ให้ถือขนมของกินกด้วยอ้อยผลไม้
 เข้าไปสู่สำนักแห่งพระราชกุมาร ลมเด็จพระโอยกา จึงอริษฐานว่า
 บุรุษผู้ใดเป็นบิดาของพระราชกุมารแท้จริงไซ้ ก็ให้พระราชกุมารน
 จงถือข้าวของวัตถุของบุรุษผู้นั้น ถ้ามิใช่บิดาย่าให้พระราชกุมารถือ
 เอาข้าวของวัตถุของบุรุษผู้นั้นเลย ครนอริษฐานแล้วก็ให้พระราช
 กุมารเข้าไปถือเอาของวัตถุบุรุษนั้น แดชชายแค้นปมมันได้แต่ก่อนชาว
 เยนถอมมากอนหนง พระราชกุมารก็เขากอดเอากอ แดวรับเอากอน
 ชาวเยนมาเดวย ชนทงปวงเห็นกพศ์ดวงชวณกนิตเตยนต่าง ๆ พระเจ้า
 ไตรตรงลัดอายพระทัยได้ความอปรยค้ จึงพระราชทานพระราชธิดา
 แดพระราชนัตดาให้แก่ชชายแค้นปม ให้ได้แพถอยไปถงทไรมะเขือ อัน
 เบนทออยู่ไกลจากพระนครทางวนหนง ชชายแค้นปมก็พวบตรภริยาชนล
 ไร่ ด้วยเตชะบุญชนทงล้ามบันดาลให้ล้มเด็จพระนทรราชราชันมิตรกาย
 เบนควนรเอากถองทพิย์มาตั้งให้ชชายแค้นปม แดวครล้บอกว่า ทานจะ
 ปรรานวสิ่งไรจงค้กถองน อาจให้ล้วเรจความปรรานาได้ล้พ ชวย
 แค้นปมจึงปรรานาให้รูปงามจงค้กถองน ปมเปาทงปวงกอนนครชาน
 ลัญหาช รูปกายนกกบรล้ทช แดวกนากถองนมาล้ทออยู่แดวก็บอกแก่
 ภริยา นางกมคความยนตจงค้กถองทพิย์ นมิตรทองให้ชวค้ค้ค้ทองให้
 พระโอรล้บรทม เหตุค้งนนพระราชกุมารจึงม่นวว่าเจ้าอูทองจำเดิม

แตนนมา จุดศักราช ๖๘๑ ปีมะแมเอกศก บิดาเจ้าอยู่ทองจึงตกตองทพย์
 นมิตรเป็นพระนครชนไนทนน ให้นำมชอวาทพมมหานคร เหตุดำเรจ
 ดว้ยอานภาพเทพดา แดชนทงหลายชวณกนมาอาศัยอยู่ณเมืองนนเป็นอน
 มาก พระองค์ได้เสวยราชสมบัติทรงพระนามพระเจ้าศรีวิชัยเชียงใหม่
 ปราบกฏไน ดยามประเทศน จุดศักราช ๗๐๖ ปีวอกนอศก ส้มเตจ
 พระเจ้าศรีวิชัยเชียงใหม่ทวงคต อยู่ในราชสมบัติ ๒๖ ปี แดวกตอง
 ทพยนนกอัครราชนหาย ส้มเตจพระเจ้าอยู่ทองราชโอรส ได้เสวยราช
 สมบัติแทนพระราชบิดาได้ ๖ พระวดีลา ทรงพระปรารภสร้างพระนคร
 ใหม่ จึงให้ราชบุรุษเที่ยวแสวงหากัมประเทศ ทมพรรณมัจฉาชาติครบ
 บริบูรณ์ ราชบุรุษกเที่ยวหามาโดยทกษณทศ ถึงประเทศที่หนองโสน
 กอบด้วยพรรณปลาพร้อมทุกสิ่ง จึงไปกราบทูล พระเจ้าอยู่ทองจึงยก
 จตุรงค์ โยธาพระราชาราชฏู ทงปวงมาสู่ประเทศนนน จุดศักราช ๗๑๒
 ปีชาติโตศก ทรงสร้างพระนครเสร็จให้นำมชอวาท กรุงเทพมหานคร
 ตามนามพระนครเดิม ๑ ให้นำมชอวาทวาราวดี เหตุคกงคตอมรอบ
 ดุจนามเมืองทวาราวดี ๑ ให้นำมชอวาศรีอยุธยา เหตุเป็นทอยู่แห่ง
 ชนชราทงสอง (คือยาย) ศรีแถตาอยุธยา เป็นด้ามภริยากนอาศัยอยู่
 ไททนนนาม ๑ แถนามทง ๓ ประกอบกันจึงเรียกว่า กรุงเทพมหานคร
 ทวาราวดีศรีอยุธยา ส้มเตจพระเจ้าอยู่ทองได้ราชาภิเศกเสวยราชสมบัติ
 พระชนม์ได้ ๓๗ พระวดีลา ถวายพระนามส้มเตจพระเจ้ารามารบิต
 แถเมื่อแรกได้ราชาภิเศกนั้น ได้ส่งช้ทกษณาวิธูภายไต้คันทมนไน
 พระนครตั้งช้ ๑ แถว้ทรงสร้างพระที่นั่งไพศุริย์มหาปราสาทของคันทน

พระที่นั่งไพศยนตมหาปราสาทองค์หนึ่ง พระที่นั่งโศภนคณิศรมหาปราสาท
 องค์หนึ่ง แล้วให้พระบรมราชาธิราชผู้เป็นพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ตรัสเรียก
 ว่า พระเชษฐาธิราชนั้นไปครองเมืองสุพรรณบุรี ให้พระราชาบุตรทรง
 พระนามพระราเมศวรไปครองเมืองลพบุรี ครองหนเมืองประเทศราชชน
 ๑๖ หัวเมือง คือเมืองมะตะกา ๑ เมืองชะวา ๑ เมืองตะนาวดี ๑ เมือง
 ตะวาย ๑ เมืองเมาะตะมะ ๑ เมืองเมาะตาเตง ๑ เมืองนครคีรีธรรมราช ๑
 เมืองสงขลา ๑ เมืองจันทบุรี ๑ เมืองพระพิษณุโลก ๑ เมือง
 สวรรคโลก ๑ เมืองสุโขทัย ๑ เมืองพิชัย ๑ เมืองพิจิตร ๑ เมือง
 กำแพงเพชร ๑ เมืองนครสวรรค์ ๑ แดพระองค์สร้างวัดพุทธโศภน
 แดวัดป่าแก้ว จุดศักราช ๗๓๓ ปีระกาเอกศก สมเด็จพระรามาราชบดิน
 สวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๒๐ ปี

(ต้นตะบับมอยู่เท่านั้น)

สำนักหอสมุด

(๑)
เรื่องพระร่วงสุโขทัย

จุดศักราช ๕๓๖ พระเจ้าสุริยราชา ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ ได้ทรงตกแต่งซ่อมแปลงเมืองพิศตรปารการชนใหม่ครองราชสมบัติต่อไป มีพระอัครมเหสีทรงพระนามว่าศรีสุธาราชเทวี มีพระราชโอรสองค์หนึ่งด้วยพระอัครมเหสี ทรงพระนามว่าจันทกุมาร พระเจ้าสุริยราชาเมื่อแรกได้ราชสมบัติ พระชนม์ได้ ๒๐ พรรษา อยู่ในราชสมบัติ ๒๗ พรรษา เสด็จสวรรคต พระชนม์ได้ ๕๗ พรรษา พระองค์ประสูติวันจันทร์

จุดศักราช ๕๗๐ พระจันทกุมารราชโอรสได้ชนครองราชสมบัติ ทรงพระนามว่าพระเจ้าจันทราชา พระองค์ทรงสร้างเมืองสุโขทัยชนครองราชสมบัติต่อไป มีพระอัครมเหสีทรงพระนามว่าสุริยาเทวี พระองค์เสวยน้ำสระเมืองตพบุรี พดเมืองชาวตพบุรีเป็นด้วยน้ำเสวยอยู่มาวันหนึ่งพระองค์เสด็จไปประพาสป่า พร้อมด้วยพลโยชาทวยหาญเป็นอันมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นนางกุมาริคนหนึ่ง มีรูปโฉมตักษณะงดงามยิ่งกว่านางมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์มีความเลื่อมใส ได้โถมแต่ได้รวมอภิรมย์ด้วยนางนั้น ครั้นแล้วพระองค์ก็มีพระทัยปฏิพัทธ์ผูก

(๑) เรื่องราวของพระร่วง ยังมีปรากฏในที่อื่นอีกหลายแห่ง เช่น ประชุมจารึกสยาม, ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ ฉะเพาะพงศาวดารเหนือและพงศาวดารพะม่ารามัญ, ชินกาลมาลินี, สิงหลปฏิมากร หรือสีหิงคณิทาน, เรื่องราชาธิราช, มุลศาสนา, เรื่องนางอุทัย, จามเทวีวงศ์, คำอธิบายพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑

พันธุ์ ตรีศวนจะพานางไปสู่ราชวัง จะตั้งไว้เป็นเอกอัครนารี นาง
 จึงทูลว่า ข้าพระองค์มิใช่เป็นหญิงมนุษย์ เป็นเชื้อชาตินางนาคกุมารี
 แปลงกายขึ้นมาเที่ยวในเมืองมนุษย์ จะตามเด็ดใจพระองค์ไปมิได้ ถ้า
 ข้าพระองค์ได้อยู่ร่วมหมู่นางสนมนาฏ ราชบริวาริกาของพระองค์ใน
 พระราชวัง ข้าพระองค์ โกรธเคืองผู้ใดขึ้นมาแล้ว ก็จะไม่พบตาม
 วัลย์นาค มนุษย์เหล่านั้นจะทนพิษของข้าพระบาทมิได้ จะพากันตายเสีย
 ดัน เพราะฉะนั้นข้าพระบาทจะขอบังคมลาพระองค์กลับไปยังเมืองนาค
 ทูลตงนนแล้วนางนาคกุมารีนั้นก็หายไปจากสถานทนน กลับไปสู่ นาค
 พกพ พระเจ้าจันทราชาทรงเสียดายนางนาคกุมารียิ่งนัก ก็เด็ดใจกลับ
 คนเข้าดีพระราชวัง ครั้นอยู่มานางนาคกุมารีนั้นสมัครภักถวนกำหนด
 ทศมาศแล้ว จึงขึ้นมายังเมืองมนุษย์ ตกฟองใจในทไร้ออยแห่งหนึ่ง
 ฟองนั้นโตประมาณเท่าผลมะพร้าวหัว ครั้นแล้วนางนาคกุมารีก็กลับ
 คืนไปสู่ นาคพกพตั้งเก่า

ในขณะนั้น ยายกับตาดีของสามีภรรยาผู้เป็นเจ้าของไร้อ้อย พากัน
 ออกไปดแลรักษาไร้ เห็นฟองนาคโตแปลกประหลาดตงนน ก็ยังไม่
 แน่ใจว่าเป็นฟองสิ่งไร จึงนำฟองนั้นไปเก็บรักษาไว้ที่บ้าน ครั้นอยู่ไม่
 นานฟองนั้นครบกำหนดก็แตกออกเป็นกุมาร มีรูปโฉมลักษณะงามหา
 ผู้ใดจะมีได้ ยายตาดี เห็นตงนน ก็มีความดีใจว่าได้ บุตรบุญธรรม
 รักใคร่กุมารนั้นเป็นอันมาก จึงหาผ้ามาเย็บเป็นเบาะเมาะให้ กุมารนั้น
 นอน แต่กุมารนั้นหาชอบนอนบนเบาะเมาะโดยปกติไม่ มักร้องไห้
 เล็ดอกกายขึ้นไปเสียเบองบน แห่งทนอน ยายตาดีเห็นประหลาดตงนน

จึงไปไต่ถามโหราจารย์ว่า อากาของกุมารเป็นตงนจะร้ายดประการ
 ไต โหราจารย์จึงทำนายว่า กุมารนเป็นผู้มบุญ จะเป็นเชอชาติ
 เทพดาหรือพระยานาคเป็นแน่ ถ้าท่านปรารถนาจะให้กุมารนหลับนอน
 เป็นปกติ จึงตัดต้นไม้ไผ่ทขนอยุบนคอไม้มาด้านเป็นเส้นอ้ออ้นปให้นอน
 แต่ผ้าห่มนอนนั้นให้ลงเถขย่นตอากมเดี่ยวก่อนแล้วจึงให้ห่ม ยายตาค
 กระทำตามคำแนะนำของโหราจารย์นทุกประการ ตงแต่่นนมากุมาร
 นน กรุ่นอนโดยปกติ มีไ้รับกวนตงแต่ก่อน ครน อยมา กุมาร นน
 เจริญวัยวฒนาการ ชน มีอายุได้ ๑๕ ปี มีรูปกายผ่องใ้ใ้ภา แดมี
 อานุกาพมาก จะออกปกกถาวดั่งดงโตให้เป็นอย่างไร กมกให้เป็น
 ไปตามคำกถาวดงนน ยายตามความเด้นหาต่อบุตรบุญธรรม ยงนก
 จึงให้นามว่าพระร่วง

ครน อยมา กตศัพทอนน ทราบเข้าไปถึงพระเจ้าจันทรราชา ผู้ครอง
 กรุงสุโขทัย กมพระทยพศวง จึงทรงพระดำริว่า กุมารผู้นเห็นจะ
 เป็นบุตรนางนาคกุมาร มาตกฟองไ้ ให้เป็นแน่ ถ้าเป็นเช่นนนั้น แดว
 กุมารนกคอบเป็น ไอรัดของเราเอง โดยแท้ เมื่อพระองค์ทรงพระดำริ
 ตงนแล้ว จึงตรัสสั่งราชบุรุษให้ ไปหายายตาเจ้าของไร้อ้อย ให้พา
 กุมาร นนเข้ามาเฝ้าพระองค์

แต่เรองน จดหมายเหตุ อกฉบับ หนึ่ง กถาวว่า อยมา คราว หนึ่ง
 พระองค์ เสดงการราชพิธีสร้างปราดาทรามนเทียร ในขณะนพวก
 ราษฎรชาวบ้านในเมองนอกเมอง พวกนแตกคณเข้ามาตงานพระราช
 พิธี ฝ่ายยายตาเทพพระร่วงบุตรบุญธรรมนเข้ามาตงานพระราชพิธี

ในเวลานั้นด้วย พระร่วงได้ออกปากพูดในท่ามกตางผู้ชนว่า เราเป็น
 ผู้รักษาตน พอพูดขาดคำดัง เส้าปราสาทหนัก โอนเอนหวนไหวสะเทือน
 สะท้านทั่วไป ฝ่ายเสนาอำมาตย์ ได้เห็นเหตุมหัศจรรย์ดังนั้น จึงนำ
 ความชนกราบทูลพระเจ้าสุโขทัย พระองค์ ได้ทรงฟังดังหมกมความ
 พิศวง จึงตรัสสั่งให้หาทายตาให้พากุมารนั้นเข้าเฝ้า จึงมีพระราช
 โองการตรัสถามทายตาทั้งสองว่า กุมารนั้นได้มาแต่ไหน ทายตาทั้งสอง
 จึงกราบบังคมทูลให้ทราบความตามเหตุที่ได้กุมารนั้นมา ดังแต่ต้นจน
 ปลาย พระเจ้าสุโขทัยได้ ทรงฟังดังนั้น ก็เขาพระทัย ทรงเชื่อ แน่ ว่า
 กุมารนั้นเป็นบุตรนางนาคกุมารนั้น คือเป็นพระโอรสของพระองค์ โดย
 แท้ ด้วยอำนาจ ความเมตตา กรุณา ของบิดา อันเคยมีแก่บุตรับ
 ชนรสนันดาน มาแต่บรรพชาติปางก่อนนั้น บิดาดำให้พระองค์ทรงพระ
 สิ้นเหา แต่พระโอรสนั้น ในปัจจุบันชาตินี้ จึงให้รับพระร่วงนั้นเพียงไว้
 เป็นราชโอรสของพระองค์ ในพระราชวัง แต่พระราชทานทรัพย์ ตั้ง
 ของเป็นรางวัลแก่ทายตาทั้งสองเป็นอันมาก

ครั้นอยู่มา พระอัครมเหษีใหญ่ของพระเจ้ากรุงสุโขทัย ประสูติ
 พระราชโอรสองค์หนึ่ง ส้มแดงพระราชบิดาพระราชทานพระนามว่า
 พระร่วงเหมือนกัน แต่พระราชโอรสองค์ใหญ่ซึ่งประสูติจากนางนาค
 นั้น มีบุญญาธิการศักดิ์ศรีนุกภาพเป็นอันมาก ถ้าพระองค์ชพระหัดถ
 ตรัสดำปมนุษย์แต่สัตว์ ไต ๆ เช่นผู้คนแต่ช่างม้าโคกระบือว่าให้กตายเป็น
 เป็นหิน หรือให้ เป็นสิ่งอันใด ก็กตบกลตาย แต่เป็นไปตามรับสั่ง ทรงสน
 วนหนึ่ง พระองค์ตรัสสั่งว่าให้ตนไม่งปวงเป็นผล ตนไม่นอกเป็นผล

ตามรับสั่ง แลทรงสั่งให้กางปลาเป็นปลาชนิดไปตามเดิม ก็เช่นไป
ได้ ตามรับสั่ง ของพระองค์ ด้วยอำนาจัจฉาจารย์ อนแก่กษัตริย์พระ
องค์ ได้สร้างสมอบรมมาแต่หลัง จึงบันดาลให้เป็นไปไดคงนนเบน
มหัศจรรย์นัก

ครั้นต่อมา พระร่วงราชโอรสพระองค์ใหญ่ จึงกราบทูลถามสมเด็จพระ
พระราชบิดาว่า ทกวอนนพระองค์ ยังกองตั้งด้วยน้ำแกเมืองอินทปรีดิ์
อยู่หรือ พระราชบิดาจึงตรัสบอกว่า เรายังกองตั้งด้วยน้ำแกเขาอยู่
เต็มอ พระร่วงราชโอรสองค์ใหญ่ จึงกราบทูลห้ามว่า คงแต่นอน
ไป ขอพระองค์อย่าได้ตั้งด้วยน้ำแกเมืองอินทปรีดิ์ค้อไปอีกเลย ถ้า
พระเจ้ากรุงอินทปรีดิ์ให้ยกกองทัพมาท่ายาย แกบ้านเมืองของพระ
องค์เป็นประการใด ข้าพระองค์จะอาสาสู้รบเอาชัยชนะนะให้จงได้ มิ
ค้องให้พระองค์ แดไพร่พลได้ความเดือดร้อน พระเจ้ากรุงสุโขทัยก็
ทรงเชื่อ ตามคำทูลของพระร่วงราชโอรสองค์ใหญ่ ด้วยได้ทรงเห็น
อภินิหารอันเป็นอัศจรรย์ต่าง ๆ มาแต่หลังแล้ว

ฝ่ายพระเจ้ากรุงอินทปรีดิ์ ครั้นได้ทราบว่าพระเจ้ากรุงสุโขทัยตั้ง
แข็งเมืองไม่ตั้งด้วยน้ำดังแต่ก่อน จึงตรัสสั่ง พระราชโอรส ผู้เป็น
พระมหาอุปราชว่า พระเจ้าจันทราชาเมืองสุโขทัย เคยตั้งด้วยน้ำให้
แกเมืองเรา ดับคอกนมาหลายชั่วครองเมืองแล้ว บคนมาแปรพักตร์
ไม่ยอมตั้งด้วยน้ำให้แกเรา เห็นจะคดค้อสู้กับเรา เจ้าจงยกพยุหโยธา
ทัพไปตีเมืองสุโขทัย ให้มีชัยชนะแก่พระเจ้าจันทราชาจงได้ พระ
มหาอุปราชถอรับสั่งพระราชบิดาแล้ว ก็กรีธาพยุหโยธาทัพออกจาก
กรุงอินทปรีดิ์ ไปถึงเมืองสุโขทัย ก็ยกพลเข้าประชิดล้อมเมืองไว้

ฝ่ายพระเจ้าจันทราชา ก็แต่งให้พระร่วงราชโอรสองค์ใหญ่ ยก
 พลนิกายกองทัพออกมา กระทำยุทธสงครามกับกองทัพกรุงอินทปรีดิ์
 ทั้งสองฝ่ายได้กระทำยุทธนาการต่อกัน โดยสามารถ ฝ่ายมหาอุปราช
 พระราชโอรสพระเจ้ากรุงอินทปรีดิ์ ทานกำลังพระร่วงราชโอรส
 พระเจ้ากรุงสุโขทัยมิได้ ก็แตกหนีกลับไปยังพระนคร กราบทูลสมเด็จพระ
 พระราชบิดาว่า ข้าศึกมีกำลังเข้มแข็งนัก จึงต้องแตกพ่ายถอยมา
 จะขอรับพระราชอาชญาแล้วแต่จะโปรด

ฝ่ายพระเจ้ากรุงอินทปรีดิ์ ได้ทรงเห็นพระมหาอุปราชราชโอรส
 แตกพ่ายทัพหนีกลับมา ทูลขอจะรับพระราชอาชญาตั้งนั้น พระองค์
 ทรงเห็นว่า พระราชบุตรของพระองค์ยังอ่อนแก่การทัพศึกอยู่ ก็ทรง
 พระเมตตาพระราชทานโทษให้ จึงตรัสว่า พระเจ้าจันทราชาผู้ครอง
 เมืองสุโขทัยนั้น ก็เป็นพระญาติพระวงศ์ของเราเองมิใช่ผู้อื่น ถ้า
 เขาไม่สมัครจะตั้งด้วยน้ำให้แก่เราแล้วก็ตามเถิด ตั้งแต่นั้นไปเราอย่า
 ไปรบกันอย่าทำสงครามกับเขาอีกเลย พระองค์จึงตรัสสั่งให้เลิก
 เมืองอินทปรีดิ์เมืองตั้งด้วยน้ำแก่พระองค์ต่อไป

พระเจ้าอินทปรีดิ์ผู้สืบพระวงศ์พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์นั้น ได้ครอง
 ราชสมบัติในกรุงอินทปรีดิ์ต่อมา ครั้นพระชนม์พรรษาได้ ๕๕ พรรษา
 ก็เสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๓๐ พรรษา เมื่อแรกได้ครองราช
 สมบัตินั้นพระชนม์ ๒๕ พรรษา สวรรคต ๕๖๖

ฝ่ายพระเจ้าจันทราชาผู้ครองกรุงสุโขทัย เมื่อแรกได้ราชสมบัติ

พระชนมายุ ๓๐ พรรษา ครองราชสมบัติได้ ๓๐ พรรษา รวมพระ
ชนมายุ ๖๐ พรรษาถ้วน ก็เสด็จสวรรคตในศักราช ๕๗๖

ในปีนั้น พระร่วงพระราชโอรสองค์ ใหญ่ได้เสด็จขึ้นครองราช
สมบัติแทนสมเด็จพระราชบิดาต่อไป พระองค์ ได้เสด็จไปสร้างเมือง
สวรรคโลกขึ้นใหม่ แลครองราชสมบัติในเมืองนั้น ในขณะที่พระ
อัครมเหสีใหญ่ของพระองค์ ผู้ทรงพระนามว่าศรีจันทาทะวี ประสูติ
พระราชธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าสุวรรณเทวี

ครั้นอยู่มาสมเด็จพระร่วงเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่า ภูมิภาคเนาข้างทิศ
ใต้เมืองสุโขทัยนั้นพนภูมิภาคเรียบราบ เป็นชัยภูมิดีแห่งหนึ่ง ส้มคววร
จะสร้างสระใหญ่ลงไว้ ให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนทั่วไป จึงตรัส
สั่งให้ขุดสระใหญ่โดยรอบจตุรทิศมีกำหนด ๑๕ วา ให้ช่างก่ออิฐเป็น
ซุ้มคร่อมหลังสระ แลบนหลังซุมนั้นก่อพระเจดีย์องค์หนึ่งเรียกว่าพระ
มหาธาตุ ในสระใหญ่นั้นให้ปลูกบัวเบญจพรรณ ครั้นแล้วพระองค์
ทรงตั้งพระสัตยาธิษฐานว่า ขออย่าให้น้ำในสระนั้นแห้ง แลอย่าให้คน
บัวเบญจพรรณนั้นตาย ให้มีอยู่เสมอเป็นนิรันดร์ไป แลพระองค์
ได้ ทรงนำ เมตตมะขาม มาไปรรย รอบ ตามขอบ เขตต์ สระ ทรง พระ
สัตยาธิษฐานว่า ให้มะขามนั้นขึ้นมาเป็นต้นมผลเมตตพร้อมบริบูรณ์ บาง
คนเมอมผลเป็นผลใหม่แต่เนื้อ เมตตมะขามที่หล่นตกลงไป ในสระนั้น
ให้กลายเป็นเต่าปลาแม่น้ำแต่ให้บินไปได้ ทรงพระอริษฐานแล้ว
ก็ทรงปลูกไว้รอบสระนั้น ปลาแต่เต่าก็ขึ้นไปตามพระสัตยาธิษฐาน
นั้นทุกประการ แล้วพระองค์ ให้สร้างเขตยงรอบสระนั้น มีค้ำถาแต่

ซึ่งปกครองกัน ครั้นชุดสำเร็จแล้วก็ให้ตามหกรรมของสระ ทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ เป็นอันมาก

ในครั้งนั้นชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อนะกะโทเป็นเชื้อชาติมอญ เป็นบุตร
ชาวบ้าน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลตะเกาะวุ่น แขวงเมืองมุกตะมะ ใน
รามัญประเทศ ได้เข้ามาเป็นข้าหลวงมกิดในสมเด็จพระวังเจ้า พระ
องค์ทรงโปรดปรานชุบเลี้ยง นะกะโทผู้นั้นเป็นคนมีความปราถนา ประกอบ
ด้วยคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ มีรูปโฉมลักษณะดีเป็นที่ชอบรักแก่ชน
ทั่วไป ๑ มีสติปัญญาดี ๑ มีความกตัญญูกตเวทิตูคุณต่อผู้มกิด ๑

อยู่มาวันหนึ่ง นะกะโท กับพรรคพวก แลเข้าทาสใช้สอยรวม
ประมาณ ๓๐ คน ให้หาบสิ่งของสินค้ามาเที่ยวค้าขาย นะกะโท เป็น
นายคุมลูกหาบ ครั้นมาถึงเชิงเขานวรัตนนคร เด็กคนใช้คนหนึ่งของ
นะกะโทบังเอิญ นะกะโท จึงให้คนเหล่านั้นช่วยกันหาไม้เตกทบ้วยนน
ขึ้นไปพักรักษาตัวอยู่บนยอดเขา ในเวลานั้นไม้ใช้เทศกาลฤดูฝน ฝนตก
ฝนตกฟ้าร้องเป็นอันมาก ในทันใดนั้น อดน้ำบาดผ่าถูกปลตายไม้คานของ
นะกะโทแตกแต่งออกไป แต่หาถูกผู้คนเป็นอันตรายไม้ เมื่อนะกะโท
ไต่ย่นฟ้าผ่าลงมาตั้งนั้น จึงแลไปในอากาศ เห็นแสงฟ้าเป็นปราสาท
ราชมณเฑียรประดับด้วยราชวัญฉัตรธง นะกะโท คิดเห็นประหลาดใน
ใจ แต่ยังไม่หาญกล้าแสดงเป็นประการใดไม่ จึงคุมลูกหาบกับพรรค
พวกออกจากตำบลนั้นมาถางบ้านแห่งหนึ่ง นะกะโท จึงเข้าพักอาศัยใน
บ้านนั้นพร้อมด้วยพรรคพวกของตน ถามพวกเขาว่าในตำบลบ้าน
นั้น มีไหรจารย์ผู้ทายนมิตร รายดีบ้าง หรือไม่ พวกเขาบ้านบอกว่า

โหราจารย์ผู้ตำราทายนมิตรร้ายคมอยู่ จึงช่วยพามะกะโท ไปให้ถึง
 เรือนโหราจารย์มะกะโท ก็ให้ฉวยเคาะพานโหราจารย์ผู้ตำรา นั้น แล้ว
 จึงเถานมิตร ให้ฟังตงแต่ต้น แลถามเหตุผลร้ายดีว่าจะมีเป็นประการใด
 ฝ่ายโหราจารย์ผู้ตำราได้ ฟังเถานมิตรตงนหนักเหตุทั้งปวง แลรู้ว่าชาย
 หนุ่มผู้นั้นเป็นคนมว่าด้นา จะโตเป็นใหญ่ในภายหน้า จึงบอกถ่านมิตร ท
 ใดเห็นนั้นเป็นลัทธิวิสัยตมกตใหญ่หลวงยิ่งนัก ท่านจึงนำเงินทองมากอง
 ตงให้สูงเต็มมอเท่าจอมปลวก เป็นการค้ากับบชากรเราก่อน เราจึงจะ
 ทำนายให้แก่ท่านได้ ถ้าท่านทำลัทธิการบชาคำกับครเราตงนั้นแล้ว เรา
 ก็จะช่วยพยากรณ์ทายนมิตรของท่าน ให้ท่านโตเป็นใหญ่ให้เห็นคุณ
 ได้โดยเร็ว ถ้าท่านไม่นำเงินทองมาบชากรเราตงวานนั้นแล้ว เราก็กไม่
 อาจทำนายให้แก่ท่านได้ มะกะโท ได้ ฟังตงนหนักคิดว่า สิ่งของด้นคาศ
 เรานำมาขายครึ่งน ถึงจะขายด้นแล้วจะรวมเงินทั้งทุนแต่กำไร ให้ได้
 เงินกองสูงเต็มมอเท่าจอมปลวกนหนักห้ามได้ ทำฉนั้นโตได้เราจึงจะได้เงิน
 ทอง มากองให้สูงเต็มมอเท่าจอมปลวกแล้ว มะกะโท คิดไปก็เห็นช่อง จึง
 ถอดแหวนในนิ้วมือของตน ไปตงตงเห็นยอดจอมปลวก แห่งหนึ่ง
 แล้วจึงบอกแก่โหราจารย์ว่า ข้าพเจ้าได้บชาคำกับครท่านด้วยทอง
 เต็มมอเท่าจอมปลวกแล้ว ขอท่านได้เมตตาช่วยทายนมิตร ให้ข้าพเจ้าเกิด
 ฝ่ายโหราจารย์ ได้เห็นตงนหนักคิดว่า บรุษหนุ่มผู้นั้นเป็นคนมบญญาเฉียบ
 แหตม ลับไปเบื้องหน้าคงจะได้เป็นใหญ่เป็นแน่ จึงทำนายตมมิตร
 นั้นให้มะกะโทว่า ในเวลาไม่ช้านานท่านจะได้ เป็นเจ้าบ้านผานเมือง
 ใหญ่โต มีอานุภาพมาก เพราะฉนั้นท่านอย่าทำการค้าขายเตย จึง

อดล่าให้ทำราชการเถิด จะได้เป็นใหญ่มียศศักดิ์รุ่งเรือง เมื่อท่านได้
 เป็นใหญ่แล้วอย่าลืมเรา มะกะโทกับทงพรรคพวกได้ฟังคำท่านยกตั้ง
 นนกดใจ ดงกราบไหว้ขอบคุณโหราจารย์เป็นอย่างมาก จึงกล่าวว่า
 ถ้าข้าพเจ้าได้เป็นใหญ่เหมือนคำท่านนายของท่านแล้ว ข้าพเจ้าจะตอบ
 แทนคุณท่านให้จงหนักหาत्मคุณของท่านไม่ ว่าแต่จะนับตาโหรา
 จารย์คุมลูกหาบไปขายสินค้าในเมืองสุโขทัย ครั้นชายของต้นแล้ว จึง
 พาพรรคพวกบ้างไพร่ไปฝากไว้กับชาวบ้านที่รู้จักชอบกัน ครั้นแล้ว
 มะกะโท จึงหาช่องเข้าไป พังพัก ฝากตัวอยู่กับนายช่างพระที่นั่ง โรงใน
 ซึ่งเป็นมณฑลคเชนทร์ตัวโปรดของสมเด็จพระร่วงเจ้า ชักชวนแลรักษา
 เก็บกวาดมูลช้างต่างโรงให้สะอาดอยู่เสมอ นายช่างก็มีความเมตตา รัก
 ใครใช้สอยมะกะโทสนิทอยู่ทุกวัน

ฝ่ายสมเด็จพระร่วงเจ้า ก็เสด็จไปทอดพระเนตรช่างพระที่นั่งของ
 พระองค์อยู่เนื่อง ๆ ไม่ใคร่ขาด วันหนึ่งพระองค์เสด็จไปทอดพระเนตร
 ช่างพระที่นั่ง ทรงเห็นโรงช่างบดกวาดสะอาดเรียบร้อยดี จึงตรัสถาม
 นายช่างว่า ใครมาช่วยท่านแผ้วกวาดโรงช่างให้สะอาดเรียบร้อยดังนี้
 นายช่างจึงกราบทูลว่า มมอญน้อยคนหนึ่งมาพึ่งพักอยู่กับข้าพเจ้า
 ช่วยบดกวาดต่างโรงให้สะอาดอยู่เสมอ พระองค์ได้ทรงฟังดังนั้น
 ก็ชอบพระทัย จึงตรัสสั่งว่า ท่านจงเลี้ยงมอญน้อยนั้นให้ดีเถิด

อยู่มาวันหนึ่ง สมเด็จพระร่วงเจ้าเสด็จไปทอดพระเนตรช่างพระ
 ที่นั่ง ณ โรงในตามเคย ประทับบนพระที่นั่งใกล้ช่องพระแสงบัวบนพระ
 โอยสรูกลงไปทันแผ่นดิน ทอดพระเนตรเห็นเบยตอหนึ่งตกอยู่ จึงตรัส

เรียกมะกะโทว่า มอญน้อยเจ้าจงมาดเบยน์ มะกะโท จึงศตานเข้าไป
กราบบังคมเฝ้ากเก็บเบยน์นไว้ มีความดีใจว่าได้พระราชทานเบยต์
หนึ่ง แดวกหมอบเฝ้าอยู่กบหน้าพระที่นั่ง จนลัมเตจพระร่วงเจ้าเสด็จ
กลับ

ฝ่ายมะกะโท มีความยินดีทไทรบพระราชทานเบย ๆ หนึ่ง จึงคิดว่า
ตงเตนไปเราจะตงใจคิดทำราชการนถองพระเดชพระคุณ เพื่อให้ได้
ความชอบยงชน แลเบยทเราไทรบพระราชทานน จะทำเป็นประการใด
ดี จึงตรกตรองเห็นชองว่า จะขอเมตตพรรณผกกาตมาปลุกไว้ จึงจะ
ควร มะกะโท จึงนำเบยน์นไปขอเมตตพรรณผกกาตทตลาค หมยง
แม่ค้าผู้ชายเมตตพรรณผกกาตจึงบอกวว่า เบย ๆ เดยวนนเราไม่รูจะขาย
ให้ย่ำไรได้ มะกะโท จึงว่า ขอจมนวตงเตนอเดยวพอดตเมตตได้เล็ก
น้อยเท่านน หมยงแม่ค้าผู้ชายเมตตพรรณผกกาตก็ยอมให้ มะกะโท
จึงชูปนมอให้ชุ่มด้วยเซพะในปากเสยก่อนแลว จึงจมนวตงในกระบุง
เมตตพรรณผกกาต ๆ กตตนมอชนมมาเบยอนนมาก หมยงแม่ค้าเห็น
ตงนบกชมว่า มอญน้อยนถลาคมีความคตเฉยบแหลมคต มะกะโท จึง
ล่งเบย ๆ เดยวนนให้แกหมยงแม่ค้า แลวนำเมตตพรรณผกกาตนนมมา
จขุดตนข่างโรงข่างอนทว้างเปลา ประลัมมตข่างให้เบยเซอบริหาร
ปลุกเพาะเมตตพรรณผกกาตตงในทพนใหม่ نن ไม่ชำนานผกกาตนบก
ชงอกงาม ออกกอกาบงตงตามกน

ครนอยมวอนนหนึ่ง ถึงกำหนดลัมเตจพระร่วงเจ้าจะเสด็จมาทอดพระ
เนตรข่างทโรง มะกะโท จึงถอนตนผกกาตทปลุกไว้ ถ้างนำชำระให้
สะอาดแลว หากาชนะมารองเตรียมไว้ เบยชองถวาย พอลัมเตจ

พระร่วงเจ้าได้ลงมาประทับบนพระที่นั่งในโรงช้างแก้ว มະกะโท ก็นำ
 ถาดผักกาดเข้าไปตักถวายต่อหน้าพระที่นั่ง จึงมรบบสั่งว่า มอญน้อยได้
 ผักกาดที่ไหนมาให้เรา มະกะโท จึงทูลว่า เบย ๆ หนึ่งทไปรดพระ
 ราชทานเจ้าพระพุทธรเจ้า ๆ ไปซื้อเมล็ดพรพรรณผักกาดมาปลูกไว้ จึง
 ได้นำมาถวายในครั้งน พระองค์ มรบบสั่งถามว่า เบย ๆ เดียวเท่านั้น
 ซอกันได้เมล็ดพรพรรณผักกาดเท่าไร มະกะโท ก็กราบทูลให้ทรงทราบ
 ความตงแตกนจนทสุด ส้มเตจพระร่วงเจ้าได้ทรงฟังตงนนักตรดีดรร
 ด้ริญว่ามอญน้อยนมนบัญญัติถาดเดียวเมล็ดควรจะชบเพียงไว้ จึง
 ตรดีแก่นายช่างว่า เราจะขอมอญน้อยนเข้าไปใช้ราชการ ช่างใน จึง
 ไปรดให้มะกะโทเข้าไปรับราชการ เป็นพวกวิเดทเครองตนอยู่ใน
 พระราชวง ครนน้อยนมามะกะโททำราชการตมความชอบ จึงไปรด
 เดือน ให้เป็นกรมวง

แต่ในพงศาคารฝ่ายรามัญนั้นว่า ส้มเตจพระร่วงเจ้าไปรดเดือน
 มะกะโท เป็นขุนวง มีตำแหน่งในกรมวงนตนเอง

ครนน้อยนมาเกิดชบถก้าเรบชนในหัวเมืองชบชฉนชาได้มา ส้มเตจ
 พระร่วงเจ้าจะเด็จจกริชาทัพไปปราบพวกชบถกด้วยพระองค์เอง จึงตรดี
 ดั่งให้มะกะโท ผู้เป็นกรมวงอยู่เฝ้ารักษาพระนคร แลวพระองค์ก็เด็จจ
 ยกพยหโยธาทัพไปยังเมืองนอกแดน อยู่ภายหลัง นางด้ววรรณเทวี
 พระราชธิดาของส้มเตจพระร่วงเจ้ากับมะกะโทนน ซึ่งเคยเป็นคู่บพเพ
 ดันนวาดกันมาแต่บรพชาติปางก่อน เผอญให้เห็นกันแลว ก็มความ
 ปฏิพัทชผูกพันบงเกิดความเด็นหารักใคร่กัน มะกะโท ก็ถอบรักใคร่กับ

พระราชชิตานน ฝ่ายข้าราชการทั้งปวงในกรมวังใต้รู้เหตุ ก็มีความ
 กัดกรงต่อมะกะโท ผู้เป็นกรมวัง ด้วยเห็นล้มเด็จพระร่วงเจ้าทรง
 โปรดปรานมะกะโทอยู่เป็นอันมาก จึงห้ามผู้ใดจะว่ากล่าวชนได้ ไม่
 ฝ่ายมะกะโท จึงคิดปรึกษากับนางสุวรรณเทวีพระราชชิตาว่า จะอยู่
 ชำระนมได้ ด้วยกลัวพระราชอาชญาล้มเด็จพระร่วงเจ้า จำเราจะพา
 กันหนีไปเสียก่อน อย่าทันทให้พระองค์เสด็จกลับมา พระราชชิตากเห็น
 ด้วยจึงรวบรวมทรัพย์ สั่งของแก้วแหวนเงินทองเป็นอันมาก มะกะโท
 ก็เกลี้ยกล่อมผู้คนชาทาสได้ ๓๐๐ คนเศษ จึงพาพระราชชิตาชนข้างพง
 ควหนงหนีออกจากเมืองสุโขทัย ไปโดยทางด่านกะมอกะตก หนีไปทั้ง
 กตางวันแฉกต่างคน ฝ่ายเสนาอำมาตย์รู้ว่ามะกะโทพาพระราชชิตา
 หนีไปดังนั้น ก็พากันติดตามจะจับตัวมะกะโท แต่ติดตามไปหาทันทไม่
 ด้วยมะกะโทพาพระราชชิตากับผู้คน หนีข้ามด่านดงพันแทนไปเสีย
 นานแล้ว เสนาอำมาตย์เหตุนนก็พากันกลับมา ค่อยทำจะฟังพระ
 ราชโองการตรัสสั่งของล้มเด็จพระร่วงเจ้าต่อไป

ฝ่ายมะกะโทพาพระราชชิตากับผู้คน ไปถึงบ้านตะเกาะวันซึ่งเป็น
 บ้านเดิมของตนแล้ว ก็จัดให้พระราชชิตาอยู่เป็นสุข แลผู้คนทไปทั้ง
 ๓๐๐ คนเศษ ก็จัดให้มที่อยู่อาศัยทำกินเป็นสุขพร้อมเพรียงกัน

ฝ่ายล้มเด็จพระร่วงเจ้า ทรงปราบปรามพวกชนบถอันกำเริบให้ตั้งบ
 ราบคาบ ทรงจัดบ้านเมืองปดายแทนให้เป็นปกติเรียบร้อยแล้ว ก็เสด็จ
 ยกพลุโยธาทัพกลับยังพระนคร เสนาอำมาตย์ทั้งปวงจึงนำความเรื่อง
 มะกะโทลักพาพระราชชิตาหนีไป แลได้ไปติดตามจับจนสุดแดนหาทันท

ไม่ ขนกราบทูลให้ทรงทราบทุกประการ สมเด็จพระร่วงเจ้าก็หาได้
ทรงพระพิโรธแก่มะกะโทไม่ จึงตรัสว่า เรารับมาแต่เดิมแล้ว มอญ
น้อยคนนมถกษณะดี นานไปภายหน้าจะมีบุญได้เป็นใหญ่ เราจึงมีใจ
รักใคร่เหมือนบุตร ถ้าเราจะลำบากจะให้เป็นอันตราย หรือจะให้ยก
กองทัพไปติดตาม จับมาลงราชทัณฑ์อย่างไรก็ทำได้ทุกประการ แต่
จะเป็นเวรกรรมแก่เรา แด่เดี่ยเกียรติยศของบ้านเมือง เป็นโทษภัย
แก่นานาประเทศ ซึ่งมอญน้อยพาเราไป ถ้างดเว้นเป็นใหญ่ได้
เมื่อใดแล้ว ก็คงจะตั้งแต่งให้ชตาเราเป็นใหญ่ยิ่งขึ้น จะเป็นเกียรติยศ
แก่บ้านเมืองทั้งสองฝ่าย อนึ่งบพเพศนั้นวาดแห่งชตาเรากับมอญน้อย
นั้น ก็ได้อบรมมาด้วยกัน แต่ปางก่อนแล้ว จึงเผอิญให้มามีจิตต์
ปฏิพัทธอกันตงน เพราะเหตุนี้เราจึงเป็นจะอวยพรแก่มอญน้อยแล
ชตาเรา อย่าให้มีภัยอันตรายสิ่งใด ให้เกิดความดีรสดีสวัสดิด้วย
กันเถิด

ซึ่งพระองค์มีได้ทรงพระโกรธ แก่มะกะโท แด่กลับทรงอำนาจ
พระพรให้ไปตงน ด้วยอำนาจบุญบารมีของมะกะโท จะได้เป็น
กษัตริย์ใหญ่ในรามัญประเทศต่อไป

ตั้งแต่มะกะโทพาพระราชชตา ของสมเด็จพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย
ไปอยู่บ้านตะเกาะดอนอันเป็นบ้านเดิมของตนตงนแล้ว มะกะโทก็มี
สังาราชเกิดดีรมงคลยิ่งขึ้น ด้วยนางนบนพระราชชตาของกษัตริย์ผู้ม
ราชอิศริยยศใหญ่ยิ่ง พวกชาวบ้านชาวเมืองก็กลัวเกรงนับถือรักใคร่

มะกะโทแดพระราชธิดานั่นแล่มอกัน ต่างคนพากันเข้ามาด้วยความภักดีฝาก
 คิว เป็นพรรคพวกชาวไทยให้ใช้ดีรอยมากจนทุกที จนนับได้เป็นคน
 หลายนพันหลายหมื่น ฝ่ายมะกะโท เป็นผู้มบญญาเนตยวณตาดเปิดอง
 ทกชรอนของชน ทงบริบรณตวยทพยดัมบต จึงเป็นททบถอเกชน
 ทวไป ครนมะกะโทเห็นผู้คนนบถอรกใครตนมากจนแลว จึงประกาศ
 เกตยกลตอมคนทงฝ่ายเห็นอฝ่ายใด ในรามัญประเทศ ให้ร่วมด้ามคค
 พรอมเพรียงนำใจเป็นอนหนง อนเดยวกัน เข้ามาอยู่ใต้อานาจคนทง
 ด้นแลว กตงทวชนเบนกษตริย ครองราชดัมบตในเมืองมตะมะ ชนทง
 ปวงกยนตถววยพรชยมกคแกกษตริย ใหม่ทงด้น แต่พระเจ้ามะกะโท
 ยังหาได้ราชาภิเศกเฉลิมพระนามไม

ครั้นอยู่มา พระเจ้ามะกะโท ทรงระตถถงพระเตชพระคุณ ของ
 ดัมเตจ พระรวงเจ้ากรุงสุโขทัย จึงให้แต่งพระราชดาร์ ลงใน
 ดุพรรณบตร แดจตเครองมกคธราชบริรณการเป็นอนหมาก แต่งให้
 อามาศยผุหนง ชื่อว่าโลกิ เป็นราชทูตจาทูตพระราชดาร์ คุมเครอง
 มกคธราชบริรณการ พร้อมด้วยพวกพดพาหนะเข้าไปถววยดัมเตจ
 พระรวงเจ้าณกรุงสุโขทัย ครนราชทูตไปถึงแลว เสนออำมาตย์ฝ่าย
 กรุงสุโขทัย จึงนำความชนกราบทูล ดัมเตจพระรวงเจ้า ก็โปรดให้
 อามาศยนาราชทูตเมืองมตะมะเข้าเฝ้า ราชทูตทกเชญพระราชดาร์กับ
 เครองมกคธราชบริรณการเข้าไปถววยหน้าพระทง จึงมรับสั่งให้
 อานในดักษณะพระราชดาร์นหน้า “ข้าพระบาทผู้ชอวามะกะโท เป็น

ข้าด้วยความภักดี ไต่พระบาทมฤตกากรของพระองค์ ผู้เป็นพระมหากษัตริย์
 ผ่านพิภพกรุงสุโขทัย พร้อมด้วยพระราชธิดาของพระองค์ ขอโอนอศ-
 มงคลเคี้ยวเกล้ากราบ ถวายบังคม มาแทบพระยุคลบาทบงกชมาศ ของ
 พระองค์ ซึ่งทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงข้าพระบาททั้งสอง ให้มีความ
 รวมเย็นเป็นสุข พระเดชพระคุณปกบองอยู่เหนือเกล้าข้าพระองค์ทั้ง
 สอง หากจะเปรียบให้สั้นสุดมิได้ ด้วยเมตตาบัพเพदनินวาล์ แห่ง
 ข้าพระบาททั้งสอง มาดลบันดาลให้ปฏิพัทธจิตตอกัน ข้าพระองค์
 ได้ละเมิดล่วงพระราชอาชญาพระราชธิดาของพระองค์มา โทษานู-
 โทษมีแก่ข้าพระองค์เป็นต้นเกล้า ๆ แต่บัดนี้ด้วยเดชพระบารมีบรม
 เสด็จานุภาพของพระองค์ ปกแผ่อยู่เหนือเกล้า ๆ ข้าพระองค์ทั้งสอง
 ชนทางปวงจรงยนต์ พร้อมกันอนเชิญข้าพระองค์ ชนเป็นกษัตริย์ ครอง
 ราชสมบัติในเมืองมตะมะ เป็นใหญ่ในรามัญประเทศทั่วไป เพราะฉะน
 ข้าพระองค์ขอพระราชทานโทษานูโทษซึ่งมีผิดมาแต่หลัง ขอพระบารมี
 ของพระองค์เป็นทพงดืบไป ขอได้ ทรงประล้าทพระราชทานนามกับ
 เครื่องราชกกุธภัณฑ์ ๕ ประการ แก่ข้าพระองค์ผู้เป็นกษัตริย์ครอง
 ราชสมบัติใหม่ เพื่อเป็น สวัสดิชยมงคลแก่ข้าพระองค์ทั้งสองสืบไป
 เมืองมตะมะนี้จะไต่เป็นลัพรณปกแผ่เดียวกันกับกรุงสุโขทัย อยู่
 ไต่พระเศษานุภาพของพระองค์ สืบต่อไปจนตลอดกัถปาวสาน ”

ครั้นลัมเตจพระร่วงเจ้า ไต่ทรงทราบความในพระราชดำรดังนั้น
 ๔ เสด็จมพระทยยนต์ จึงตรัสลัรรลัรณว่า มะกะโทมอญน้อยนเรา

ได้ทำนายไว้แล้วว่าสืบไปจะมีบุญญาธิการ บดินได้เป็นกษัตริย์ครอง
 ราชสมบัติประเทศแล้ว ค่อยไปภายหน้านอกจากเราผู้เคยแล้ว จะห
 กษัตริย์ อภิบาลบุญยังความระกะ โท นมได้ พระองค์จงทรงตั้งพระนาม
 ให้แก่ระกะโท ว่า พระเจ้าอารีหุ (พาร์ว) กับพระราชทานเครื่อง
 ราชกกุธภัณฑ์ ๕ ประการสำหรับกษัตริย์ คือ พระขรรค์ ๑ ฉัตร ๑
 พระมหามงกุฏ ๑ ฉลองพระบาททอง ๑ พัดวาลวิชนี ๑ รวมเป็น ๕
 ประการ จึงโปรดพระราชทานพระราโชวาทไปแก่ราชทูตว่า ให้
 เจ้าแผ่นดินมตะมะอยู่ในทิศพิชราชธรรม บำรุงปกครองแผ่นดินโดย
 ยุติธรรม ให้ตั้งใจรักใคร่ราษฎรพลเมืองตุงตุงบุตรในอุทร แดทรง
 ประสัทพระพรว่า ให้เจ้าแผ่นดินมตะมะปราศจากภัยอันตรายทั้งภายใน
 นอกภายใน ให้ครองราชสมบัติเป็นสุขเจริญสืบไปสันกาลนานเทอญ

ราชทูตกราบบถวายบังคมลาสมเด็จพระร่วงเจ้า กลับไปกราบทูล
 พระเจ้าแผ่นดินมตะมะให้ทราบทุกประการ แดถวายเครื่องราชกกุธ
 ภัณฑ์ ๕ ประการ พระเจ้ามระกะโท ก็ทรงพระโสมนัสยินดี ชอบ
 พระเดช พระคุณ ส้มเด็จพระร่วงเจ้า หาทัดดี มีได้ จึงฉน พระพกตร
 ณะเพาะตรงที่ศกรุงสุโขทัย กราบบถวายบังคมสมเด็จพระร่วงเจ้า โดย
 ความระตกรูพระคุณของพระองค์ อนยังเหลือต้นไม้มทต้นดุดณะน

ฝ่ายสมเด็จพระร่วงเจ้าผู้ผ่านพิภพกรุงสุโขทัย ได้ครองราชสมบัติ
 เป็นสุขมาช้านาน เมื่อแรกได้ราชสมบัติชนมพระชนม์ได้ ๓๕ พรรษา
 อยู่ในราชสมบัติ ๕๐ พรรษา รวมพระชนมายุ ๘๕ พรรษา ก็เสด็จ
 สวรรคต

ในบั้น พระตอซงเป็นพระอนุชาต่างพระมารดาชนครของราชสมบัติ
 แทนสมเด็จพระเชษฐาธิราช ค่อยไป พระองค์ได้ตั้งไปครองเมือง
 นครสวรรค์บุรี มีพระมเหสีทรงพระนามว่าธิดาเทวี พระตอซงคน
 เมื่อแรกได้ราชสมบัติมีพระชนม์ ๓๐ พรรษา ครองราชสมบัติได้ ๕๕
 พรรษา ได้ตั้งสวรรคต รวมพระชนมายุ ๘๕ พรรษา พระองค์
 ประสูติอโณชนทร์

สำนักหอสมุด

เทศนาจุลยทธการวงศ์

บัดนี้จะได้รับพระราชทานถวายพระสัตถกรรมเทศนา ในจุลยทธการวงศ์ ตำแดงเรื่องลำดับ โบราณกษัตริย์ ในสยามประเทศนี้ อันบุพพจารย์รจนานาไว้ว่า

กาลเมื่อพระเจ้าเซียงรายพ่ายแพ้ยทศสงครามแต่พระยาตะตอง เดียพระนคร พาประชาราษฎรชาวเมืองเซียงราย ปลาศ์นากการมาสู่แว่นแคว้นสยามประเทศ ถึงราวป่าไภตเมืองกำแพงเพชร ด้วยบุญญาอนุภาพแห่งพระองค์ สัมเด็จพระนรินทรราชาชนรมิตรพระกายเบ็นตาบศมาประดิษฐานอยู่ตรงหน้าข้างพระที่นั่ง ครัสต์บอกให้ตงพระนครในทนนเบ็นทชยมงคตสถาน บรมกษัตริย์ก็ให้สร้างพระนครตงในทนน จึงให้นามชื่อว่าเมืองไตรตรังษ์ พระองค์เสวยไอศุริย์สมบัติอยู่ในพระนครนนคราบเท่าทวงคต พระราชโอรสหนักตาครองสมบัติสืบ ๆ กันมาถึงสชวกษัตริย์

ครังหนยงมบุษษุหนง เป็นปมเปาทวทงกาย ทำไร่ปลูกพริกมะเขืออยู่ในแดนพระนครนน เกบผลพริกมะเขือขายเถยชวด แดมะเขือคณหนงนอยุ่ไภตหาง บุษษนไปถายบัตดาวะตงทรมตนนนเบ็นนิตย มะเขือนนออกผล ๆ หนงใหญ่กว่าผลมะเขือทงปวง เหตุทราบไปตวยรตแห่งมตรอนเจอดวยสุมภวะ พอพระราชชิตาพระยาไตรตรังษ์มีพระทัยปรารถนาจะเสวยผลมะเขือ จึงใช้ทาดไปเทยวชอ ก็ไคผลมะเขือผลใหญ่หนมาด้วย นางกทงพระครรรภี ทราบตงพระราชบิดา

ตรีได้ตาม ก็ไม่ได้ความว่าคบหาดมรงค์ด้วยบุรุษผู้ใด จน
 พระครรรภ์ใหญ่กำหนดทศมาศประสูติพระราชกุมาร อันบริบูรณ์ด้วย
 บุญญาญญิตลักษณะ พระญาติทั้งหลายอภิปาตบารุงเลี้ยงพระราชกุมาร
 จนค้อยวฒนาการ ประมาณพระชนม์ดั่งตามชวบ ส้มเด็จพระอัยกา
 ปราบรณาทะตดองเลี้ยงทายแฉ่องหาบิดาพระราชกุมาร จึงให้ตกลอง
 เป้าร้องบุรุษชาวเมืองมาให้ด้นบมิได้เค็ช ให้มีมือถอขนมแดงตามด
 มาทุกคน ๆ ประชุมพร้อมกันหน้าพระดาน ทรงพระอริษฐานว่า
 ถ้าบุรุษผู้ใดเป็นบิดาของทารกน ขอจงทารกนรับเอาดั่งของในมือแห่ง
 บุรุษนั้นมาบริ โภค แดงให้อมกมารนออกปัดที่มหาชนด้นหน้าค แด
 บุรุษกายปมนนใดแตกอนชาวเขนถอมากอนหนึ่ง พระราชกุมารนนัก
 เขากอดเอากอ แดงรับเอากอนชาวมาบริ โภค คนทงปวงเห็นกพิศวง
 ชวนกนถาวตเตียนต่าง ๆ ส้มเด็จพระมกษตรยกดะอายุพระทัย ได้
 ความอับประยัค จึงพระราชทานพระราชธิดาและพระนัตตานให้แก่
 บุรุษแค้นปมให้ ได้แพดอยไปถึงที่ไร่มะเขือ โภคจากพระนครทางวันหนึ่ง
 บุรุษแค้นปมกพาบุตรภรรยาชนลู่ไรอันเป็นทอย ด้วยอนุภาพแห่งบุญ
 ของชนทงด้าม บันดาลให้ส้มเด็จพระนทรราชราช นมตรกายเป็นวานรหน้า
 เขาทพยเกิรมาดังให้ชายแค้นปมนน แดงตรีได้บอกว่าจะปราบรณ
 ดั่งใดจงคเกิรน อาจให้ด้าเรจทความปราบรณาทงด้น บุรุษแค้นปม
 ปราบรณาทะให้ ปงามจกตกลองนนเขา อนว่าปมเปาทงปวงกอนครชาน
 หาย รูปกายนกกงามบริดัทธ จึงนำเอากถองนกกตบดู้ทล้านก แดง
 บอกเหตุแก่ภริยา ส่วนพระนางนกกอบด้วยบัตได้มนต์ จึงตกลอง

นิมิตรทอง ให้ช่างกระทำยูทองให้พระราชโอรสไดยาคันนี้ เหตุตั้งนั้น
 พระราชกุมารจึงได้พระนามปรากฏว่าเจ้าอยู่ทอง จำเดิมแต่นั้นมา ใน
 กาด เมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๖๘๓ ปี ด้วยเห็นว่าบิดาแห่งเจ้าอยู่ทอง
 ราชกุมาร จึงประหารซึ่งทพยเกษนมิตรเป็นพระนครชนในทนน ให้
 นามชื่อว่า เทพนคร เหตุสำเร็จ (ด้วย) เทวดานุกาฬ มหาชนทั้งปวง
 ชวนกันมาอาศัยอยู่ในพระนครนั้นเป็นอันมาก พระองค์ก็ได้โดยไอ-
 ศ์ริยสมบัติในเมืองเทพนคร ทรงพระนามกร ชื่อพระเจ้าศรีชัยเชยงแสน
 ปรากฏในดงยามประเทศ กาดเมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๗๐๖ ปี สมเด็จพระ
 เจ้าศรีชัยเชยงแสนเสด็จดับชนช ทวงคต กถองทพยนกกอนทรชาน
 หาย สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองราชโอรสได้โดยราชสมบัติแทนพระราชบิดา
 ได้ ๖ พระวัสส์ดา ทรงพระปรารภจะสร้างพระนครใหม่ จึงใช้ราชบุรุษ
 ให้เที่ยวแสวงหาภูมิภาคที่ อันมีพรรณมัจฉาชาติบริบูรณ์ครบทุกสิ่ง
 ราชบุรุษเที่ยวหาโดยทุกษณทศ ถึงประเทศที่หนองโสน กอบด้วย
 พรรณมัจฉาชาติบริบูรณ์พร้อม สมเด็จพระบรมกษัตริย์ทรงทราบ จึงยก
 จตุรงค์โยธาพระราชอาชฎาทรงปวง มาสร้างพระนครลงในประเทศที่นั้น
 ในกาดเมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๗๓๒ ปี ให้นำบัญญัติชื่อว่ากรุงเทพมหานคร
 นครนามหนึ่ง ตามนามพระนครเดิมแห่งพระราชบิดา ให้ชื่อทวาราวดี
 นามหนึ่ง เหตุมีคางคกอมรอบเป็นขอบเขตคตเมืองทวาราวดี ให้ชื่อ
 ศรีอยุธยา นามหนึ่ง เหตุเป็นทอยแห่งชนชราทางสอง อันชื่อยายศรีอายุ
 และตาอทยา เป็นสามภริยากัน อาศัยอยู่ในทนน ประกอบกันพร้อม
 ด้วยนามทั้งสามจึงเรียกว่า กรุงเทพมหานคร บวรทวาราวดี ศรีอยุธยา

สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองได้ราชาภิเษก ด้วยสวัสดียาสมบัติถวญราชณ
 กรุงเทพมหานคร ทรงพระนามสมเด็จพระรามาชบดิ แดะวันเมื่อ
 ราชาภิเษก นั้น ได้ตั้งชกษณาวุฒนกายไต ต้นไม้ หนึ่ง ในพระนคร
 เมื่อแรกได้ราชสมบัตินั้นพระชนม์ ได้ ๓๗ พระวัสส์ดำ แด้วให้พระบรม
 ราชาราชบุเป็นพระราชวงศ์ผู้ ใหญ่ ครัดเรียกว่าเป็นพระเชษฐาธิราช
 ไปครองสมบัติณเมืองสุพรรณบุรี ให้พระราชโอรสทรงพระนามพระ
 ราเมศวรภุมาร ไปพานสมบัติณเมืองดพบุรี

ครองนนเมืองประเทศราชชนแกกรุงเทพนมหานคร ๑๖ เมือง คือ
 เมืองมะตะกา เมืองชะวา เมืองตะนาวศรี เมืองนครศรีธรรมราช เมือง
 ตะวาย เมืองเมะตะมะ เมืองเมะตาเต็ง เมืองตั้งชลา เมืองจันทบุรี
 เมืองพระพิษณุโลก เมืองสุโขทัย เมืองพิชัย เมืองพิจิตร เมือง
 สุวรรณโลก เมืองกาแพงเพชร เมืองนครสวรรค์

พระองค์ทรงสร้างพุทโศศวรรยาว่าดีวิหาร แดะรัตนวงนาว่าดีวิหาร
 คือวัดป่าแก้ว แดะสถิตอยู่ในราชสมบัติ ๒๐ พระวัสส์ดำก็เสด็จทวงคต

ใน ถัดบนั้น สมเด็จพระบรมราชาธิราช ซึ่งครองสมบัติณเมือง
 สุพรรณบุรี เสด็จมาได้ราชาภิเษกด้วยสวัสดียาณกรุงเทพมหานคร
 ดับค่อไป แดะบำเพญพระราชกุศลต่าง ๆ เสด็จดำรงราชอาณาจักร
 อยู่ได้ ๓๓ พระวัสส์ดำก็สวรรคต ในกาลเมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๗๕๕ ปี

ถัดบนั้นพระราชบุตรทรงพระนามชอว่าสุวรรณจันท คือทองจันท
 มีพระชนม์ ได้ ๓๕ พระวัสส์ดำ ได้เสวยสมบัติประมาณ ๗ วัน สมเด็จพระ

พระราเมศวรราชกุมาร ผู้พานเมืองลพบุรี ยกพยัคฆโยธามากระทำ
 ชวตศรายนแก่พระสุพรรณเจนนทราชกุมาร แล้วได้พานมโหฬารียสมบัติ
 ดับมาในกรุงเทพมหานคร ให้กระทำพระมหาชาติเจดีย์องค์หนึ่ง สูง
 ๓๘ วา ยอดนพศุภย์ ๓ วา แล้วสร้างพระมหาวิหารลงในนั้น ให้
 นามชื่อว่า มหาชาติวิหาร แล้วทรงสร้าง พระมหาเจดีย์สุพรรณ
 บัพพตาราม เสด็จดำรงราชสมบัติอยู่ได้ ๖ พระวงศ์ก็เสด็จทวงศต
 ในลำดับนั้น พระยารามราชบุตรได้เสวยสมบัติสืบมาได้ ๓๕ ปี
 ทรงพระโอรสจะให้จับมหาเสนาบดีฆ่าเสีย และเสนาบดีนั้นหนีไปสู่
 สุพรรณบุรี อัญเชิญสมเด็จพระนครอินทราชผู้ครองสุพรรณบุรี อิน
 เบนพระปิตุลาธิราช ให้ยกพยัคฆโยธาเข้ามาสู่กรุงเทพมหานคร เข้าศ
 พระนครได้ จึงให้พระยารามราชนัดตานัน ไปครองเมืองปทาคูจาม
 พระองค์ก็ได้เสวยราชสมบัติในกรุงเทพมหานคร จึงทรงตั้งพระ
 ราชบุตรทั้งสาม คือ เจ้าชายพระยาไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้า
 ยพระยาไปครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้าสามพระยาไปครองเมือง
 ชัยนาทบุรี พระองค์ได้เสวยสมบัติได้ ๑๘ พระวงศ์ก็เสด็จทวงศต
 ในกาลจุดศักราชล่วงได้ ๗๘๐ ปี

ครั้งนั้น พระราชบุตรทั้งสอง คือ เจ้าชายพระยาเดเจายพระยา
 ต่างยกพยัคฆโยธาทัพ มาจากพระนคร แห่งพระองค์ ไปรณนาจะชิง
 เสวยฉัตร์ในกรุงศรีอยุธยา ต่างพระองค์ทรงคชาธารกระทำคชสงคราม
 แก่กัน ณเชิงสะพานช้างป่าถ่านภายในพระนคร ต่างพระองค์ทรง
 พนด้วยพระแสงของ้าว ต่อองค์ของชาติทั้งสองพระองค์ ทวงศตพร้อม

กัน อำมาตย์ทั้งหลายจึงไปเชิญเจ้าสามพระยา พระอนุชาธิราช ซึ่ง
ครองชัยนาทบุรี ก็กระทำพระราชพิธีราชาภิเษกขึ้นด้วยสัมบัติใน
พระนครศรีอยุธยาสืบไป ถวายพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราช จึง
ให้ถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าทรงสอง แล้วทรงสร้างพระอาราม
ลงในทนนให้นามชื่อว่า ราชบูรณารามวิหาร แล้วทรงสร้างมเหยงค
วิหาร พระองค์สถิตในราชสมบัติได้ ๓๗ ปี ก็ทวงศ ในกาลเมื่อ
จุลศักราชล่วงได้ ๘๘๖ ปีเป็นกำหนด

ในกาลนั้นพระรามาธิบดีราชโอรส ได้ราชาภิเษกสืบชาติยศกุดต่อ
มา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงยกพระราชวังสร้าง
เป็นพระอาราม ให้นามชื่อว่า พระศรีธรรมเพชตาราม แล้วเสด็จไป
สร้างพระราชนิเวศอยู่ใกล้ฝั่งน้ำ ให้สร้างปราสาททั้งสอง ให้นาม
เบญจรัตนปราสาทหนึ่ง ธรรมเพชญ์ปราสาทหนึ่ง แล้วพระราชทาน
หม้ออำมาตย์ทั้งหลาย มีสัมมุนายก แลสัมมุนพระกตาทิโหม เป็นต้น แล
ตำแหน่งนา โดยลำดับฐานันดรศักดิ์ทุกขบวน แล้วทรงสร้างพระรามาวดี
วิหาร ในที่ถวายพระเพลิงสมเด็จพระเจ้ารามธิบดีอันสร้างพระนครนั้น
แล้วหล่อรูปพระโพธิสัตว์ทั้ง ๕๕๐ พระชาติ กาลเมื่อจุลศักราชล่วง
ได้ ๘๓๐ ปี พระองค์ทรงออกตั้งสร้างจุฬามณีอาราม แล้วเสด็จออก
ทรงบรรพชาได้ ๘ เดือนกัถาณนวช พระองค์เสวยราชสมบัติ ๓๖ ปี
ก็ทวงศ

ในลำดับนั้น พระอินทราชาธิราชโอรส ได้มูราชาภิเษกสืบสมบัติ
พระองค์ได้เสวยกัถาณนวชเป็นศรีพระนคร ในกาลเมื่อจุลศักราชล่วงได้

๘๓๕ ปี และพระองค์กระทำมหามกรรม การ ฌตของพระศรีรัตน
มหาธาตุวิหาร ถวายมหาทานแก่พระภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก ให้เดิน
การมหรศัพตมโกลา ๓๕ วัน แล้วตั้งพระบรมราชาราชบุตร เป็น
พระยาอุปราช เสด็จดำรงราชมไหศวรรย์ ๒๒ พระวัดส์ดำ กัทวงคต
ในกาลเมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๘๓๕ ปี

จึงพระยาอุปราชราชโอรส ได้เสวยราชสมบัติถวายพระนามพระ
รามารชบุตร ให้ปฏิสังขรณ์พระศรีรัตนเพชตาราม ซึ่งค้างอยู่แต่ก่อน
นั้นให้สำเร็จ แล้วทรงหล่อพระพุทธรูปมากฤษณใหญ่ พระองค์หนึ่ง
กำหนดโดยสังแต่พระบาทถึงยอดพระรัศมี คณนาได้ ๘ วา ถวาย
พระนามพระศรีรัตนเพชตาราม คัดทองหล่อหนักถึง ๕๓,๖๐๐ ชั่ง
ทองคำแผ่มหนัก ๒๘๖ ชั่ง ช่างหนานนเนอเจต ช่างหลงนเนอหก
ประดิษฐานไว้ในพระมหาวิหาร แล้วกระทำมหามกรรมการ ฌตของ
ทรงบำเพญมหาทาน ๗ วัน ในกาลเมื่อจุลศักราชได้ ๘๔๕ ปี แล้วตั้ง
พระอาทิตย์วงศ์ราชบุตรเป็นมหาอุปราช ให้ไปครองราชสมบัติณเมือง
พิษณมหานคร พระองค์อยู่ในราชสมบัติได้ ๔๐ พระวัดส์ดำ กัทวงคต
ในกาลเมื่อจุลศักราชได้ ๘๗๓ ปี

ครั้นพระมหาอุปราชราชโอรส ทรงพระนามพระอาทิตย์วงศ์ ได้
ดำรงบวรเศวตฉัตรสืบไป ถวายพระนามใหม่ชื่อว่า สมเด็จพระบรม
ราชาหน่อพุทธางกูร เสวยราชมไหศวรรย์ได้ ๕ พระวัดส์ดำ ทรงพระ
ประชวร อหิวาตกโรค กตบขันธ์ทวงคต ในกาลเมื่อจุลศักราชได้
๘๗๕ ปี

จึงพระโอรสราชา ทรงพระนามรัฐราชากุมาร พระชนมายุได้
 ๕ พระวัสส์ ได้ราชาภิเษกด้วยส้มบัตประมาณ ๕ เดือน ครั้น
 พระราชันต์ดาของส้มเตจพระรามาชบตี ผู้เป็นพระบรมราชโอรส
 ทรงพระนามพระไชยราชาธิราช จึงพม่าตมได้ยซึ่งพระราชากรม
 ซึ่งเอาเควดนตรี ได้ด้วยราชส้มบัตกลับมา

กาลเมื่อจุลศักราชได้ ๘๘๗ ปี บังเกิดเพลิงไหม้ ในพระนครถึง
 ๓ วันจนดับ มบามัญชุกฎวิหารเคหฐานบ้านเรือน ซึ่งเพลิงไหม้น
 ด้งแล่นหนังกบหาดับหลัง กาลเมื่อจุลศักราชได้ ๘๘๘ ปี ส้มเตจ
 พระชัยราชาธิราชเสด็จยาตราพธำกรทพหตรงไปตีเมืองเชียงใหม่ได้
 แล้ว กัดทัพมาโดยมคคันตรีวิถี พอทรงพระประชวรหนักถึง ก
 ด้วรโรคในระหว่างมรรคา เสนาบตีเชิญพระศัพมาสู่พระนคร ถวาย
 พระเพลิง โดยราชประเพณี พระองค์ดำรงราชอาณาจักร ได้ ๓๕
 ปี กทวงคต มีพระราชบุตร ๒ พระองค์ ทรงพระนามพระยอดฟ้า
 พระชนม์ ๑๓ ขวบพระองค์หนึ่ง พระศรีรัตนพระชนม์ ๕ ขวบพระ
 องค์หนึ่ง อามาศยทงหลายมีเสนาบดีเป็นตน ประชุมชนกนยก
 พระยอดฟ้าราชากรมารขนผ่านส้มบัตกลับไป และพระราชามารดาแห่ง
 พระราชากรมารทงสอง ทรงพระนามเมื่อยุหวศัวัสส์ตาจันท์ ภายหลังพระ
 ราชเทวีประพฤตพาดทจจริต ลอบรักส้มคสังวาล์ดด้วยขุนรวงค์าธิราช
 ชาพระผู้รักษาหอพระ ให้พม่าตมพาพระยอดฟ้าราชบุตรหนีเสีย ยก
 ขุนรวงค์าธิราช ขนครองส้มบัต ในกาลเมื่อจุลศักราชได้ ๘๘๑ ปี
 แดพระยอดฟ้าได้ด้วยส้มบัต ๒ ปีกับ ๖ เดือนโดยกำหนด

- พระเจ้าหงษาวดีจึงตั้ง พระมหาธรรมราชาผู้ผ่านพิษณุโลก ให้
 เสด็จมณฑลในพระมหานครศรีอยุธยาธิบดีไป พระองค์มีพระราชโอรส ๒
 พระองค์ คือ พระนเรศวรราชกุมาร ๑ พระเอกาทศรถราชกุมาร ๑
 จึงโปรดให้พระเชษฐโอรสไปครองพระพิษณุโลกนคร ภายหลัง
 กลับกระทำยุทธหัตถีสงครามกับกรุงหงษาวดีกลับไปเป็นหลายครั้ง สืบแต่
 พระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า เสด็จดำรงราชพิภพอยู่ได้ ๒๒ พระ
 วัสส์ลา ก็ทวังกตในศักราช ๙๕๐ ปี

จึงสืบแต่พระนเรศวรเชษฐราชโอรส ได้มูรธาภิเศกสืบไป
 พระเจ้ากรุงหงษาวดีให้พระมหาอุปราชราชบุตร ยกพยัคฆ์แสนยาทัพ
 มายุทธนาการ สืบแต่พระนเรศวรราชได้กระทำสงครามกับพระ
 มหาอุปราช ๆ ถึงซึ่งปราชัยพินาศ ชาศคอช้างในท่ามกลางศึก แล้ว
 เสด็จยกจตุรงค์โยธาทัพไปตีกรุงกัมพูชาธิบดีได้ มาเป็นเมืองขึ้น ภายหลัง
 เสด็จไปตีกรุงหงษาวดี แล้วไปตีรัตนบุรีระงระ เสด็จโดยทาง
 เมืองเชียงใหม่ พอตรงพระประจวบหนกตงกทวังกตณเมืองหางหลวง
 ในระหว่างมรคมรรคา ในกาลเมื่อศักราชได้ ๙๕๕ ปี มุขมนตรี
 ชาญชัยพระมหาอุปราชราชอนุชาเอกาทศรถ ชาญราชภิเศกในทนน
 แล้วเชิญพระศัพทบัลังพระนคร สืบแต่พระนเรศวรเชษฐาธิราช
 ดำรงโอรสสืบมณฑลอยู่ได้ ๑๖ พระวัสส์ลาทวังกต

สืบแต่พระเอกาทศรถราชอนุชา ได้ปราบดาภิเศกเสด็จสวรรคต
 รัชสมัยสืบชคตยประเพณี มีพระราชกฤษฎีกาเดชาภาพเป็นอันมาก
 ครองหนพระราชอาณาเขตต์แผ่ไปถึงรามัญประเทศ กระทั่งถึงเมือง

ของอ พระองค์ ให้ช่างกระทำพระพุทธรูปปฏิมากรทอง ๓ พระองค์
 เงิน ๒ พระองค์ เป็น ๕ พระองค์ด้วยกัน แล้วให้โดยสลัดมารคชลดมารค
 กระทำมหามหกรรมการฉลอง ๗ วัน ถวายมหาทานแก่พระสงฆ์ เป็น
 อันมาก กาลเมื่อศักราชได้ ๗๕๗ ปี พระองค์ให้แต่งพระราชกำหนดกฎ
 พระอัยการไว้สำหรับแผ่นดิน และตั้งด้วยสลัดพกดอากาศทั้งปวงสำหรับ
 ชนของพระคตง และตั้งพระกตปนาอุทิศถวายพระสงฆ์ราชาคณะทุก
 พระอาราม พระองค์มีพระราชบุตรพระ ๒ องค์ ทรงพระนามเจ้าพา
 ลุทัศน์ ๑ เจ้าฟ้าศรีเสาวภาค ๑ และเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคนนประจวร
 ทรพิศม์เสียบพระเนตรข้างหนึ่ง จึงตั้งพระราชบุตรผู้เป็นพระมหา
 อปราช พระมหาอุปราชนหมความผิด แล้วขยายพิศม์สวรรคต และ
 สัมเด็จพระเอกาทศบุรุษบรมกษัตริย์ แล้วด้วยสมบัติได้ ๕ พระวงศ์ได้ ก
 ทวงคต จึงพระกนฐูราชโอรสซึ่งเสียบพระเนตรข้างหนึ่งนั้น ได้
 ราชภิษกสัมบัติสืบมาับหนึ่งกับ ๒ เดือน คณนากษัตริย์ในราชวงศ์
 สัมเด็จพระรามาชบตผู้แรกสร้างพระนครนั้น เว้นแต่ขุนวรวงศาธิราช
 สรรเบณกษัตริย์ ๒๐ พระองค์ด้วยกัน

การเมื่อจุลศักราชได้ ๗๖๕ ปี ครองหนพระพมถรรรมราชาคณะ
 สัตตอยู่ณคณทกาวาส คอวตระฆัง มัคษย โยมมากมาย ทงจมน
 ศรี ไสร์กษ กเบณบุตร เดียง จึงคิดซองดั้มบริษทได้เป็นอันมากแล้ว
 ปรีวตรออกในเพถาราศรี ยกพลเข้ามาถ้อมพระราชวัง ซึ่งเออาราช
 สัมบัติ ให้จับสัมเด็จพระบรมกษัตริย์สำเร็จโทษเสีย แล้วก็ได้ด้วยสมบัติ
 ผลิตพระวงศ์ใหม่ ถวายพระนามพระเจ้าทรงธรรม แล้วตั้งจมน

ศรี ได้รักษเป็นพระยาอุปราช ๆ อยู่ในสมบัตได้ ๗ วนกทวงคต ครัง
 นนญบุนเขามาค้าขายหลายถ่า ชวนกนคตประทุษร้าย ล้มเตจพระบรม
 กษตริยหนีไปอยู่ณอศันนาวาส คอวตประคต ครังนนพระมหาอำมาตย์
 ตระเตรียมพตมายุทชนาการ ยิงญบุนให้แตกฉานพ่ายหนีไป จึงไป
 เชิญเสด็จพระมหากษตริยเข้าพระนคร ก็พระราชทานรางวัลแก่พระ
 มหาอำมาตย์เป็นอันมาก ตงเบนท์เด้นาบทมนวมเจ้าพระยาภคตาใหม่
 สุริยวงค์ ตงแก่ความชอบ กาดเมื่อศักราชได้ ๘๖๘ ปี ได้ข่าว
 พระพุทธบาทปรากฏณเขาสุวรรณบรรพต จึงเสด็จขึ้นไปทรงสร้าง
 พระมณฑปแถวहारเสนาสนะทง ปวง แล้วทรงแต่งพระมหาชาติ
 คำหลดองไว้สำหรับแผ่นดิน พระองค์อยู่ในราชสมบัตได้ ๒๖ พระ
 วัสส์ถากทวงคต มีพระราชโอรส ๓ พระองค์ คือ พระเชษฐาธิราช
 กุมาร ๑ พระพนบคีร์รัตน ๑ พระอาทิตย์วงค์ ๑

จึงพระเชษฐาธิราชกุมาร ได้ผ่านสมบัต แดพระพนบคีร์รัตนราช
 อนุชานนคตประทุษร้าย จึงพิฆาตฆ่าพระอนุชาเดี่ย ภายหลังคตจะ
 ดง โภษเจ้าพระยาภคตาใหม่สุริยวงค์ อนุมัติ มีความผิด จึงเจ้าพระยา
 ภคตาใหม่กคตซึ่งเอาราชสมบัต ชะเจ็ดพระบรมชคตยารบต ให้ถงกอด
 พินาศจากราชมไหศวริย จึงราชาภิเศกพระองค์อาทิตย์วงค์ราชอนุชา
 พระชนม์ ๘ ขวบ ชนค่างราชสมบัตสืบไป แดพระเชษฐาธิราชหนี
 อยู่ในสมบัตได้ มีหนงกับ ๗ เดือน แดกษตริย ในราชวงค์พระเจ้า
 ทรงธรรมนน สืบเสวยสมบัตมาได้ ๓ พระองค์ พระอาทิตย์วงค์นน

ยังทรงพระเยาว์ มีความซวณหวายในการเดิน อยู่ในราชสมบัติ ๖ เดือน
 อมาตย์ทั้งหลายจึงเนียรเทศ์เดี่ยวจากสมบัติ ประชุมเชิญเจ้าพระยา
 กตาทิฆณาบัตินราชากิเชก ด้วยสมบัติผลัดพระวงศ์ใหม่ ถวาย
 พระนามพระเจ้าปราสาททอง ในกาลเมื่อศักราชได้ ๙๙๒ ปี พระองค์
 มีพระอนุชาพระองค์หนึ่ง ตั้งให้เป็นพระศรีสุธรรมราชา แยก
 บ้านเดิมแห่งพระมารดานั้น ทรงสร้างเป็นพระอาราม ให้นามชื่อ
 ชยวฒนาราม แล้วให้สร้างปราสาทองค์หนึ่ง ให้นามชื่อจักรวรรดิ
 ไพลยน์คัมหาปราสาท กาลเมื่อศักราชล่วงได้ ๑๐๐๐ ปี เป็นพยุคฆตั้ง
 วิจารณ์มฤทศ์ก จึงทรงพระราชดำริตั้งพระราชพิธีบศักราช เปดยณ
 เขาสุกรตั้งวิจารณ์เป็นมฤทศ์ก เพื่อจะให้ โลกทั้งปวงเป็นสุขสมบูรณ์
 ดุจกาลทวาปรยค แล้วตั้งกระบวนแห่เด็ดจเดี่ยวพระนคร ทรงไปรย
 ทานและทงคนกตปพฤกษ์ ระยะห่างกัน ๓๐ วาตหนึ่ง รอบเมือง แล้ว
 พระราชทาน สัตกมหาทาน คือช้างม้ารถทาศกรกรมกรชายหญิงตั้ง
 ละ ๓๐๐ กับสุวรรณหรณูราชทรพยนบตั้ง ๓๐๐ ละซึ่ง พระราชทาน
 แก่มหาชนทั้งปวง กาลเมื่อศักราชได้ ๓๐๐๕ ปี อสันบาดลงต้อง
 มังคลาภิเชกมหาปราสาท คิดเป็นเพลิงใหม่ ในพระราชวังถึง ๓๓๐
 เรือนจึงดับ จึงทรงสร้างพระมหาปราสาทวิหารส้มเด็จ ดำเร็วในปี
 หนึ่งนั้น ส้มเด็จพระเจ้าปราสาททอง สถิตอยู่ในราชไศศวรรย์ได้
 ๕๖ พระวัสส์สาภทวงศค ในกาลศักราชได้ ๓๐๓๗ ปี ครงนพพระ
 ราชบุตรีผู้ใหญ่ทรงพระนามเจ้าฟ้าชย ได้ราชสมบัติสืบมาประมาณ
 ๕ เดือน จึงพระนารายณ์ราชอนุชาแต่ต่างพระมารดาขึ้น ทรง

คาริรหัดเหตุความดื่บกับพระศรีสุธรรมราชาธิราช ประดุจซึ่งเอา
 ราชสมบัติ จะจัดพระเชษฐาให้ถึงแก่กาตพนาต แต่อัญเชิญพระเจ้า
 อาชนครองสมบัติ พระองค์ ได้เป็นพระยาอุปราช พระศรีสุธรรมราชา
 ได้ดำรงราชอาณาจักรประมาณ ๒ เดือนกับ ๒๐ วัน พระนารายณ์
 อุปราชกษมาตมาซึ่งพระเจ้าอา แล้วพระองค์ก็ไ้ราชาภิเศก ด้บ
 ราชสีกุดโดยขัตติยประเพณี พระองค์ ได้เค้วตหตถพลาตยพังกู เป็น
 อัครยาน ชนนานนามขอพระยาบรมกเชนทรณททหนง พระอินทร
 ไอยราวณหนง ทรงสถิตอยู่เมืองดพบุรีบาง สถิตอยู่พระนครศรีอยุธยา
 บาง และดำรงราชพิภพอยู่ประมาณ ๒๖ พระวดีสักทวงคตใน
 ดพบุรีนคร ในกาลศักราชล่วงไ้ ๓๐๕๕ ปี ครึงนนฮามาตยผหนงม
 นามขอพระเพทราชา ไ้โดยยสมบัติ เหตุหลวงดำรงค์ชงเป็นพระ
 ราชบุตรดมเตจพระนารายณ์เป็นเจ้านน เป็นบุตรเดยงแห่งคน ชวย
 อุปถมภก ยก ชนผ่านสมบัติ พระองค์ ไ้เค้วตกรินทงคูเป็นราช
 พาหนะ ชนนานนาม พระอินทรไอยราพตหนง พระบรมรัตนากาศหนง
 และทรงสร้างพระมหาปราสาทองค์หนง ให้นำมาบรียงครัตนาคัน
 พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ไ้ ๓๖ พระวดีสัก ทวงคตในศักราชไ้
 ๓๐๕๘ ปี จึงพระราชบุตรเดยงชงเป็นพระยาอุปราชไ้ราชสมบัติ
 ด้บมา มีพระราชบุตร ๒ พระองค์ ทรงพระนามเจ้าพาเพชรหนง
 เจ้าพาพรหนง

จึงตั้งพระโอรสผู้พเป็นอุปราช พระองค์กระทำแต่อกุศล เป็น

กันว่า ปาณาติบาต ฆ่าเสียซึ่งมีเจตนาชาติเป็นอันมาก ทรงสถิตย์ใน
ราชสมบัติได้ ๑๐ ปี ก็ทวงคืนในศักราช ๑๐๖๘ ปี

ในลำดับนั้น พระยามหาอุปราชเชษฐโอรส ก็ได้มูรธาภิเษกด้วย
ราชสมบัติ จึงตั้งพระอนุชาเป็นพระมหาอุปราช สืบแต่บรมกษัตริย์
ทรงกระทำอกุศลกรรม ฆ่าเสียซึ่ง นานามีเจตนาชาติ ตูจพระราชบิดา
พระองค์ เดวยมไหศุรย์สมบัติ อยู่ได้ ๒๗ พระวสันต์ ก็ทวงคืนใน
ศักราช ๑๐๘๕ ปี และพระราชบุตร ๒ พระองค์ คือเจ้าฟ้าอภัยและ
เจ้าฟ้าปรเมศร์ กระทบทชนากาธิราชสมบัติกับพระมหาอุปราช ซึ่ง
เป็นพระเจ้าอา กถงปราชัยพ่ายแพ้ตาศนากาธิราชหนีไป พระมหาอุปราช
ให้ราชบุรุษติดตามจับได้ ก็ให้สำเร็จโทษโดยราชประเพณี แล้ว
พระองค์ ก็ ได้ เดวยถวธราชภิเษกสืบมา จึงตั้งเจ้าฟ้าไชย
เชษฐโอรส ซึ่งเป็นกรมขุนเสนาพทกษเป็นพระมหาอุปราช พระองค์
ได้เคียดกริณีหนึ่ง ให้นามพระวิเชียรหัตถ์นคร กับทงคชาชาติคู่ปติ
หนึ่ง ชนนานาม พระบรมคชตักษณ และทงงาถัน นบในเนียมตรอก
๓ ช้าง ให้นามพระบรมนาเคนทรหนึ่ง พระบรมกัญชรหนึ่ง พระบรม
คเชนทรหนึ่ง และพิชทองบังเกิด ณบางสะพาน แตน กุยบุรี ด้วย
พระมหันตบารมีบุญญาภาพ ครังนั้นพระเจ้าดังกาให้ทูตานุทูตจาก
พระราชลาร มาขอ พระภิกษุสงฆ์ ออกไปตั้ง พระพุทธรักษาในลังกา
ทวีป จึงพระราชทานพระไตรปิฎกธรรม กับพระภิกษุสงฆ์ ๒๕ รูป
มีพระอุบาลีเป็นอาทิสงฆ์ ออกไปลังกาทวีป แล้วให้กระทำราช
อาชญาแก่พระมหาอุปราช อันกระทำประทุษร้ายภายในพระราชวัง

จน ถึง ทวงคต แล้วพระราชทานอุปราชาภิเษก แก่พระกนิษฐโอรส
 กรมขุนพรพินิจ สถิตในทอปราช พระองค์เสวยสมบัติอยู่ได้ ๒๖
 พระวัสส์ดา ก็ทวงคตในศักราชได้ ๑๑๒๐ ปี ครองนพระมหาอุปราช
 ราชบุตร แล่กรมขุนอนุรักษมนตรี ผู้เป็นพระเชษฐาธิราช จึงให้จับ
 พระราชกุมารพนอง ๓ พระองค์ อนตางพระมารดา คอกรมจิตรสุนทร
 แล่กรมสุนทรเทพ กรมเด่พภักดี อนันมีประทุษจิตต คตร้ายนน ให้
 ดำเร็จโทษ โดย ชัตติยประเพณีเด่เร็จเด่แล้ว ส้มเต็จพระมหาอุปราชก็ได้
 มุรธาภิเษก เสวย ส้มบัต ประมาณ ๑๐ วัน จึงมอบเวณราช ส้มบัต ถวาย
 พระเจ้าพ กรมขุนอนุรักษมนตรี เด่เร็จเด่แล้วก็ถวายบังคมลาไปบรรพชา
 สถิตอยู่ณอศันาวาสวิหาร คอวัดประตุ้ ส่วนพระบรมเชษฐาธิราช ก็ได้
 สัวรรมยาภิเษก ส้มบัต สัรักษศรีย ในราชวงศ์ ส้มเต็จพระเจ้าปราสาททอง
 เวณแต่พระเพทราชา คณนาเบนกษศรีย ๕ พระองค์ด้วยกัน กาด
 เมอศักราชได้ ๑๑๒๑ ปี พระเจ้าองวะนามชอมังตอง ยกกองพยหัทพ
 มาตอมพระมหานครศรีอยุธยา ส้มเต็จพระอนุชาธิราชถาณนวชออก
 ช่วยวาราชการบองกนพระนคร หมู่พะมาบัจจามตร ทงหลายกระทำ
 ยุทธสงคราม ไม่ได้พระนครก็เลิกโยชาทพถลัม ส้มเต็จพระอนุชาธิราช
 ก็ถวายบังคม ถาออกทรง บรรพชาใหม่ ฝ่ายภูกามประเทศ มังระ
 ราชบุตรมังตองไตครอง ส้มบัต จึงให้มหานรธาเบนกษศรียโยชา คมพลา
 กรทพยกมาตพระมหานครศรีอยุธยาออกวงหลัง ในกาดเมอศักราช
 ได้ ๑๑๒๖ ปี หมู่พะมาบัจจามตรมาตงตอมพระนครอยู่ ๒ ปี ก็เดี่ย
 พระนครศรีอยุธยาแก่ปรเด่นาชาคัก ในกาดเมอจุดศักราชถ่วงได้ ๑๑๒๗

และบรมขัตติยราชราชนิกุล อนันตบรมกษัตริย์ ได้ด้วยสมบัติได้
 พระวิมลดา คณนาบรมกษัตริย์ ได้ด้วยสมบัติในกรุงเทพมหานคร บวร
 ทวารวดี ศรีอยุธยา ล้วนเป็นขัตติยราชราชถึง ๓๕ พระองค์ ดันด้วยกัน
 ประมาณนับแต่แรกสร้างพระนคร จนได้แก่ปัจจุมาตราบรรพชัศกนนี้ นับ
 ได้ ๕๓๗ ปีเป็นกำหนด รับพระราชทานถวายพระสัตถธรรมเทศนา ใน
 จตุตถการวงศ์ ดำแดงเรื่องลำดับโบราณกษัตริย์ อันได้โดยสมบัติ
 เป็นอัครราชบิดในสยามประเทศนี้ อันบุพพจารย์รจนาไว้ เพื่อให้
 บังเกิดบรรดาตเถอมได้ และสังเวชในกุศลเหตุ และอกุศลเหตุทั้งปวง
 ต่าง ๆ กฤษฎคแต่เทาน

บทนจกได้ถวายวิมลชชนาตามเนอความ ในพระคัมภรสังคตการวงศ์
 ลับเรื่องตนเป็นลำดับต่อไป

กาลเมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๓๓๕๘ ขณะเมื่อพระมหานครศรีอยุธยา
 ได้แก่พระมาบัจจามตรแล้ว ในลำดับนั้น พระยาอริยปรางการ ผู้ผ่าน
 เมืองกำแพงเพชร กวาดประชานอนเหลืออยู่ในชนบทประเทศธานี
 ใหญ่น้อยทั้งปวง ประมอดมาไว้ในอำนาจแห่งตน นำมาตั้งเมืองธนบุรี
 ตั้งเป็นพระนครใหญ่ แล้วได้โดยไอศูริย์สมบัติเป็นบรมกษัตริราชราชนิกุล
 แล้วยกพยุหโยธาหาญไปยุทธนาการ ในชนบทประเทศธานีต่าง ๆ มี
 เมืองนครศรีธรรมราชเป็นอาทิ กวาดชนทั้งปวงนำมาตั้งพระนครแห่งตน

(๑) ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๖ โรงพิมพ์ไทย เรียกชื่อว่า สังกัตวิยวงศ์ พระพิมพ์ลธรรม
 วัดพระเชตุพน เรียบเรียงเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๒ เพื่อบอพระเกียรติสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาโลกและกรมพระราชวังบวรในรัชกาลนั้น

ด้วยราชมไหศวรรย์อยู่ประมาณ ๓๕ ปีเศษ แดกระทำอกุศลกรรม
 ต่าง ๆ ภายหลังมัจจุตพวงส์วานถึงซึ่งสัญญาวิปลาศ ประพฤติปรีด
 ฆรรณกรรมอนเดอตรอน แแต่มณพราหมณาพระราชาราชภูรทงปวง
 อินชนทงหลายมีความโกรธ ชวนกันกำจัดเลยจากราชสมบัติ แแต่พิฆาต
 ฆ่าเลยกับทงบุตรนัดดาวงศ์านวงศ์ทงต้น ในกาดนั้นสมเด็จพระบรม
 กษัตริย์ พระเชษฐา พระอนุชาราช ทงสองพระองค์ผู้เป็นพงศ์
 พุทธางกูร ทรงบำเพญพุทธการกิจวิยา ปรารธนาพระปรมาภิเศก
 สมโพธิญาณ แแต่จยกพยุหโยธาแต่ปราจีนทิศมาสู่เมืองธนบุรี ทรง
 กระทำร่างมัสรรพอาตุรพยภักตเดอตรอน แแต่สมเด็จพระบรมพราหมณาประชา
 ราชภูรให้เฝ้าถักภาพแแต่ กททรงสร้างพระมหานครใหม่ ฝ่ายปากคงคา
 ช่างบูรพทิศแห่งเมืองธนบุรี มีบ่อมค้ายเชิงเทินปรากฏทวารนิเวศ์วง
 ทงพระมหามนเทียรปราสาท อาวาดน้อยใหญ่ ภายในภายนอกพระนคร
 ให้นามบัญญัติชื่อ กรุงรัตนโกสินทร มหินทรอยุธยา แแต่สมเด็จพระ
 บรมเชษฐาธิราชได้ ปราบตภิเศกด้วยราชสมบัติในพระมหานครใหม่
 ในกาดศักราชล่วงได้ ๑๓๕๕ แแต่พระองค์ทรงอุปถัมภกพระพุทศ์อาดนา
 ให้จัดสรรพระภิกษุสงฆ์อนทงพระปริยัตธรรมได้ ๒๓๘ รูป มีสมเด็จพระ
 พระสังฆราชาธิบดี เป็น ประธาน อีก ราชบัณฑิตตามาศย์ ๓๒ คน
 กระทำการนวมสังคายนา ชำระพระไตรปิฎกธรรมอันพิรุช ให้ถูกถ้วน
 ด้วยบทอักษรพยัญชนะบริบูรณ์ ในกาดศักราชล่วงได้ ๑๓๕๐ แแต่จ
 ดำรงราชอาณาจักรได้ ๒๘ ปี กทวงคต จึงสมเด็จพระบรมเชษฐ

(๑) ครึ่งรัชกาลที่ ๑ เรียกว่ากรุงรัตนโกสินทรอินทอยุธยา, ต่อมาในรัชกาลที่ ๓
 แแต่สร้อยเป็น มหินทรอยุธยา, ถึงรัชกาลที่ ๔ แแต่เป็น มหินทรอยุธยา

โอรสราชภาคินัย ได้ด้วยศรัทธาชมไห้ด้วยยศสืบสันตติวงศ์ ดำรง
 ปวรราชานตริสืบต่อกันมา คราบเท่าถึงกาลปัจจุบันทุกวันนี้ ตำรา
 ทังปวงได้ สอนการระดับในเรื่องสยามราชวงศ์ ฟังปลงบัญญัติ
 พิจารณาในฉบับสันนาวิถิ วิชาทางพระไตรลักษณ์ คือพระอนิจจัง
 พระทุกขจัง พระอนัตตจัง ให้เห็นเห็นว่านามรูปเป็นอนิจจัง
 ทุกขัง อนัตตา มีลักษณะมิตติเตยง เป็นวิปริณามธรรม นำมาซึ่งกอง
 ทุกขปราศ์จากสุข สันอนแก่นดาร ซึ่งจะถอเตยงว่าเป็นของคณบมมิได้
 มเป็นแท้ แต่สมเด็จบรมชคตยาศบคตระพระองค์ๆ แต่ถวตรงดูลักคค
 เตชามหนตบัญญัติภาพ กับมีอาจพ้นจากอำนาจพระยามัจจุราชได้
 กษตริย บางพระองค์ กทวงคคโดยกาลมรณะ ตามวิสัยโลกธรรมตา
 บางพระองค์เตากทาดายพระชนมชีพเป็นอกาลมรณะ ด้วยอำนาจความ
 เพียรแห่งบุคคลผู้อื่น เหตุด้วยราชสมบัติ แต่ถวนจัดลงในภูมิอศุภ
 ตำราณทงคณบมมิได้เค็ช ควรจะตั้งเวชวิจารณ์บัญญัติงในมรณา
 นุศลคกรรมฐาน นามชอวาชวคแห่งลคทงหลายในโลกลันนิวาล์ ท
 จะยนยงดำรงอยู่จรฐิตกาดนหนห้ามได้ บางทกทาดายชนคด้วยคณบม
 กม ด้วยคณอายุกม บางทเตากมรณภาพด้วยอับจเนทกกรรม มานัน
 ทำให้ชาคชีพในกาลอนันบมมิควรจะฟังตาย

ควรทตำราคูปบุษทงหลายจะเจริณในมรณานุศลคภาวณา ตาม
 พุทโชวาทานคาคัน ทพระราชทานแก่พระโยคัพจรกฤษบุตร ในพระพุท
 คาคันนา โดยนัยถววยวิลชชชนามาณะน